

T.C.

Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**KEMALETTİN KAMU'NUN ANADOLU ŞİİRLERİNDE
İNSAN VE MEKAN YAKLAŞIMI**

Medine ÖZASLAN

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan – 2017

T.C.

Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

**KEMALETTİN KAMU'NUN ANADOLU ŞİİRLERİNDE
İNSAN VE MEKAN YAKLAŞIMI**

Medine ÖZASLAN

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan - 2017

T.C.

Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

KEMALETTİN KAMU'NUN ANADOLU ŞİİRLERİNDE

İNSAN VE MEKAN YAKLAŞIMI

Medine ÖZASLAN

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Yrd. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

Ardahan – 2017

KABUL VE ONAY

Medine ÖZASLAN tarafından hazırlanan "Kemalettin KAMU'nun Şiirlerinde İnsan ve Mekan Yaklaşımı" başlıklı bu çalışma, 21.04.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Tayland ABİÇ

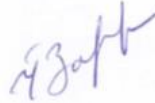
Danışman

Yrd. Doç. Dr. Vedi AŞKAROĞLU

Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Çulpan ÇETİN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım./...../2017

Yrd. Doç. Dr. Zafer AYKANAT

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder , tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylıyorum.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ardahan Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezim üç yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin /raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.04.2017

Medine ÖZASLAN

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde mekan kavramını, sosyolojik açıdan kimlik, aidiyet ve milliyetçilik gibi kavramlarla; psikolojik açıdan ise genişleyen, açık, kapalı ya da labirentleşen mekan olarak incelenecektir. Bu açıdan, ilk olarak mekanın insan üzerinde nasıl bir tesir uyandırdığı konusu üzerinde durulacaktır. Daha sonrasında ise dar mekan, geniş mekan, labirentleşen mekan kavramları açıklandıktan sonra, Mekân ve Edebiyat, Mekân ve Şiir Mekanın Psikolojik Yansımaları, Mekanın Psikolojik Yansımaları, Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Anadolu, Kemalettin Kamu, Dil ve Gelenek başlıkları altında, Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde mekanın nasıl kullanıldığı örneklerle açıklanacaktır.

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay	III
Bildirim	IV
Önsöz	V
İçindekiler	VI
Özet	VIII
Kısaltmalar	XII
Giriş	1
1. Mekân ve Edebiyat.....	4
2. Mekân ve Şiir.....	11
3. Mekanın Psikolojik Yansımaları	17
4. Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Anadolu	23
5. Kemalettin Kamu, Dil ve Gelenek	36
6. Kemalettin Kamu Şiirinde Mekanın Kullanım Özellikleri	43
6. 1. Memleketçilik ve Anadoluçuluk	43
6. 2. Köy ve Köylülük	55
6. 3. Kasaba, Kent ve Kentlilik	64
6. 4. Mekan ve Yoksulluk	71
6. 5. Mekan ve Yurtseverlik	78
6. 6. Mekan ve Aidiyet	82

6. 7. Mekan ve Kimlik Kurgusu	88
6. 8. Mekan ve Tarih	94
6. 9. Varlığın Kurucusu Olarak Mekan	101
7. Sonuç	105
8. Kaynakça	107
9. Özgeçmiş.....	110

ÖZET

ÖZASLAN, Medine, KEMALETTİN KAMU'NUN ANADOLU ŞİİRLERİNDE
İNSAN VE MEKAN YAKLAŞIMI, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2017

Türk edebiyatına *Gerçekçilik* akımının etkisi ile yeni bir boyutla Tanzimat döneminde giren mekan olgusu, ilk etapta bir dekor işlevini görmekten öteye geçmeyi başaramaz. Daha sonraları ise mekanın insan üzerindeki olumlu-olumsuz yansımaları betimlenmeye başlanır. Roman, öykü ve tiyatro oyunlarının olgunlaşmasıyla birlikte, mekan da dekor işlevinden sıyrılarak bir metin kişisi kadar önemli bir yer edinir. Mekanın tarihsel ve sosyal bir bileşen olarak işlevi, kimlik kurulumundan algının oluşturulmasına kadar çeşitli boyutları ile ön plana çıkar. İnsanların belleklerinin olduğu, düşünsel ve duygusal bağlarının sağlandığı, kendilerini tanımladıkları ve hatta merkeze alarak varlık alanlarını kurdukları bir araç haline gelir.

Bu tezin amacı Milli Mücadele döneminin koşullarını, sosyal ve kültürel olgularını belirledikten sonra, bu dönemi öncesi ve sonrasıyla doğrudan yaşayan Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde mekanın nasıl işlendiğini çözümlenektir. Toplumsal ve milli uyanışın yüzü olan Kamu, yaşadığı yeri tanıtmamanın değil, yaşanan coğrafya ile insan ve tarih arasında ilişki kurarak milli bilincin oluşturulmasının peşindedir. Bu arayış kimi zaman tarihle bağlantı kurulması, kimi zaman inançla bütünleşik bir algının betimlenmesi şeklinde hem toplumsal "biz öznesi" hem de bireysel "ben öznesi"nin dilinden aktarılır.

Tezde Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde mekan kavramı, sosyolojik açıdan; kimlik, aidiyet ve milliyetçilik gibi kavramlarla; psikolojik açıdan; genişleyen, açık, kapalı ya da labirentleşen mekan biçiminde irdelenmiştir. Bu amaçla ilk olarak mekanın insan üzerinde nasıl bir etki uyandırdığı konusu üzerinde durulmuş, sonrasında ise dar mekan, geniş mekan, labirentleşen mekan kavramları açıklanmış, "Mekân ve Edebiyat", "Mekân ve Şiirde Mekanın Psikolojik Yansımaları", "Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Anadolu", "Kemalettin Kamu Dil ve Gelenek" ana başlıkları altında Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde mekanın sosyal ve psikolojik boyutları irdelenerek, mekan-milli kimlik ilişkisi irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler : Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Mekan ve İnsan, Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Mekan, Mekanın Sosyal ve Psikolojik boyutu.

ABSTRACT

ÖZASLAN, Medine, HUMAN and SETTING APPROACHES AT KEMALETTİN
KAMU'S ANATOLIAN POEMS

Master's Thesis, Ardahan, 2017

The spatiality of the Turkish literature entering in the Tanzimat period with a new dimension, with the effect of the *Realism* movement, fails to pass beyond the function of a decor in the first stage. Later on, the positive and negative reflections of the space on human beings begin to be described. With the maturation of novels, stories and theater plays, space gets a place, as important as a text person, by escaping the function of decor. The function of the place as a historical and social component comes to the forefront with its various dimensions ranging from the establishment of the identity to the creation of the perception. It becomes a means by which people's memory, intellectual and emotional ties, identities, and even centrality, establish their existence.

The purpose of this thesis is to analyze how the space is treated in the poems of Kemalettin Kamu, who lived directly before and after this period, after determining the conditions, social and cultural events of the National Struggle period. Kamu, who is the face of social and national awakening, follows the formation of national consciousness by establishing a relationship between living geography, human and history, not by introducing the place where he lived. This quest is sometimes conveyed in the form of linking to history, sometimes in the form of a representation of a perception unified with belief, through the language of both social subject "We" and individual self "I".

In this thesis, the concept of space in the poetry of Kemalettin Kamu has been examined in sociological aspects such as identity, belonging and nationalism; Psychologically, in the form of an open, closed or labyrinthine space. For this purpose, firstly, the concept of how the space evoked the effect on human is emphasized, then the concepts of narrow space, spacious space and labyrinthine space are explained, and under the main headings of "Space and Literature", "Space and Psychological Reflections of Space in Poetry", "Anatolia in Poetry of Kemalettin Kamu", "Kemalettin Kamu- Language and Tradition", the relationship between space and national identity was examined by

studying the social and psychological dimensions of the space in the poems of Kemalettin Kamu.

Key Words: Setting and Human at Kemalettin Kamu's Poems, Setting at Kemalettin Kamu's Poems, The Social and Psychological Dimensions of the Setting.

KISALTMALAR**Bkz: Bakınız****Çev: Çeviren****Ss: Sayfa Sayısı**

Giriş

İnsanın yaşam kurgusunda mekân ve zaman kavramları, kimliğin ana belirleyici unsurları olarak ön plana çıkar. Zaman, bireysel bir yaşam süreci olarak düşünülebileceği gibi, kişinin bir parçası olduğu toplumun değerlerini, kimliğini, kültürünü ve yaşam biçimini belirleyen ardıl bir dizgedir. Zaman açısından kişi hem bireysel düzlemde hem de toplumsal açıdan kendi gerçeği ile yüzleşir; kendini tanır, geçmişinin getirdiği bilgi ve kültür birikimi sayesinde geleceğini görmeye, algılamaya ve yeniden kurmaya başlar. Zaman olmaksızın, kişinin kendini tanıması, belirlemesi, tarihsel bir süreç içinde kendini konumlandırması da mümkün olamaz. Zaman, bu açıdan değerlendirildiğinde, kişilik kurgusunun, kimliğin ve toplumsal bir özne olmanın ana belirleyicisi unsur olarak ortaya çıkar.

Öte yandan, birey ve toplum zamana olduğu kadar, mekâna da bağımlı ve bağlıdır. Günümüz dünyasında, giderek daralan / kısalan zaman dilimlerinde, mekânlar arasındaki farklar da / mesafeler de giderek kısıtlanmakta ve daralmaktadır. Mekân, sadece kişinin doğup büyüdüğü bir yer olmaktan çıkmıştır. Artık, teknolojinin gelişimi ile birlikte, günümüz insanı yoğun bir görsel, işitsel ve düşünsel imge yağmuru altında yeni konumunu belirlemek ve kendini dünyada var etmek zorundadır. Mekân, bu bağlamda, kişinin kendilik değerlerinin kurucusu olarak, artık ulusal düzeyden çıkmış ve küresel bir boyut kazanmıştır.

İnsan hayatında türlü türlü mekânlar vardır ki çoğu insan bu farklılıktan bihaber bir şekilde yaşamını idame eder; *"Yaşadıklarımız gibi, unuttuklarımızın da içimizdeki toplanma yeri olan bellek mekânları; geçmişteki anılar, deneyimler ve değerler dizgesinin, şimdiye aktarıldığı ve gelecek tasarımlarına çevrildiği yerlerdir."* (Korkmaz, 2008:199). Her şey bir düşünceyle başlar, düşünce fikirleri fikirler icraatları gerektirir aksi takdirde insan yaşamı anlamsız hale gelir. Geçmişten yola çıkılarak elde edilen bu deneyimler sayesinde insanın hayata karşı asil duruşunu ve bilinçli yaşamasını sağlamaya yönelik olgulara evrilir. Bu sayede insan olmanın bilinci gelişir ve birey kendini zaman-mekân ikileminde dış dünyadan ayrılmaya ve belirli bir süre sonra onları denetlemeye ve hükmetmeye başlar. İnsan kendine bir ev/yuva kurmayı başarır; insanın *"çevreden koparıp 'kendileştirdiği' ev-yuva, bütün canlılar için kutsalın ilk durağıdır:*

İnsan, dünyalık ilk tasarımlarını, varoluşunu kesinleştiği bu içtenlik mekânında gerçekleştirir." (Korkmaz, 2008:202). Yuva, huzurun yakalandığı ve bireyin kendi olabildiği, etrafı görünmez surlarla çevrili yegâne mekândır. İnsan olmanın ilk adımı bu kutsal duvarlar arkasında gerçekleşir. Ev ve yuva arasında önemli farklar bulunur. Ev çağrışım değeri olarak tarafsızlığı barındırır; insan için kimi zaman olumlu değerler dizgesine sahip olabilirken, kimi zaman da olumsuzlanan bazı özellikleri ile öne çıkar. Değerleri belirleyen ana unsur, her bir bireyin ev içinde yaşadığı olaylar ve bunların yarattığı duygularla ilgilidir. Yuva ise her zaman olumlu bir değer dizgesinin yansımasıdır. Yuva, korunmayı, barınmayı, şefkati ve daha genel anlamda insanın kendilik değerlerini kurmayı, dünyayı, diğer insanları, doğayı anlamayı ve hatta bilincin tüm boyutlarının oluşumunu içinde barındırır.

Türk ve dünya edebiyatında, mekân ve zaman olguları, özellikle modernist dönemin üzerinde durduğu ve çokça işlediği iki kavramdır. Bunun temel nedeni, kişinin dünyasını, ruh iklimini, kişiliğini oluşturan düşünceleri, duyguları ve olayları nesnel bir bakış açısı ile değerlendirme ve işleme arzusudur.

İnsansız hayat olmayacağı gibi mekânsız zaman düşünülemez; *"İnsanın dünyayı anlamlandırma çabası hem zamansal tanımlamalara hem de mekânsal konumlamalara dayanır"* (Aşkaroğlu, 2015:135). Bu, zamanın ve mekânın bir bütün olduğunu göstermekle birlikte insanın mekânsızlığının söz konusu olamayacağını akla getirir ki bu gayet tabidir. Bulunan her yerin iskânı olmakla birlikte kişi mekânda olduğu halde mekânsızlığın doruğunu da yaşayabilir. Nelerin yaşandığı kadar nasıl yaşandığı niteliği belirleyen ana unsurdur ve mekânın değeri hem "ne" hem de "nasıl" sorusuna verilecek yanıtla doğrudan ilintilidir. Günümüz dünyasında, kişiliği ve kimliği oluşturan mekân ve zamanla ilgili *"her bir imge tarihsellikten, bilindiği mekânından koparılmış ve yeni bağlamları içinde bağlamsız hale getirilmiştir."* (Aşkaroğlu, 2015:139). Tarihsellik zamansal uzama yönelik bir anlamı ifade eder. Zamansal uzamın koparılması köksüzlük anlamına gelir çünkü geçmişle insan arasındaki bağın koparılmasıdır. Mekân ile imge arasındaki bağın koparılması ise tümü ile yeni anlam dizgelerine kapı aralasa da mekâna dayalı bir anlamlandırma olmayacaktır. Mekânın aidiyet sunan özellikleri bütünü ile parçalanır ve ortaya sadece yurtsuzluk itkisi ortaya çıkar. Oluşturulan görece daha özgürlükçü bağlam tam bir bağlamsızlıktır; çünkü iki temel saç ayağı olan zaman ve

mekândan bağımsız bir kurgulama yöntemidir; "*Bu bağlamsızlık, mekândan ve zamandan soyutlanmanın getirdiği bir kıstas yokluğundan kaynaklanır.*" (Aşkaroğlu, 2015:139). Kıstasın kaybolması, öz-değerlendirme gibi diğerlerini de iyi-kötü, olumlu-olumsuz, üstte-altta, ileride-geride gibi pek çok boyutlu değerlendirme olasılığının da yıkımına işaret eder. "*Ben kimim?*", "*Nereden geldim?*", "*Nereye gidiyorum?*", "*Dünyada hangi konumdayım?*", "*Kime göre kendimi ölçebileceğim?*" gibi pek çok kimlik ve benlik sorusunun yanıtı kıstassızlık ortamında tatmin edici bir biçimde yanıtını bulamaz.

Kemalettin Kamu da diğer pek çok edebiyatçı / şair gibi şiirlerinde insan-mekân ilişkisini ön plana çıkarır. Temel hedef, insanın kendilik değerlerinin üzerinde mekânın bir güç olarak nasıl etkili olduğunu göstermek ve işlediği özneler aracılığı ile mekâna bağlı milli bir kültür ve kimlik geliştirmektir. Bu açıdan, kimi zaman Anadolu kimlik mekânı ve milli hafıza bahçesi olarak, Kamu'nun şiirlerinde kendine merkezi bir yer bulur. Anadolu, köyleri, kasabaları ve kentleri ile sadece bir pastoral dekor işlevi görmek yerine, insan ve toplum açısından, onların yaşam biçimleri, aidiyet duyguları, duygulanımları, sıkıntıları ve kimlik algıları açısından belirleyici / kurucu bir işleve sahiptir.

1. Mekân ve Edebiyat

İnsanoğlunun var olmasından günümüze gelinceye dek hayatın her alanında zaman ve mekân kavramları vardır. Çünkü canlı cansız tüm varlıkların olduğu her yerde mekân görmek mümkündür. Doğumdan ölüme kadar insan mekânı doğrudan deneyimler/yaşar. Yeni doğan birey hastane ortamıyla tanışır ve onun için mekân hastanedir. Birkaç günlük yeni hayat serüveninden sonra, birey ev mekânıyla karşılaşır. İlerleyen süreçte kreş, okul, iş hayatı yani türlü türlü mekânlarda yaşamını idame ettirir.

Mekansız insan düşünemez. Mekân kavramının edebiyatta nasıl kullanıldığı göz önüne alındığında, bazı eserlerde mekânın canlı birer karakter işlevi yerine çoğunlukla dekor işlevi gördüğü gözlemlenebilir. Diğer bazı eserlerde ise mekâna geniş yer verildiği görülür. Böylesi edebi ürünlerde, tıpkı olay örgüsünün hayati önemi gibi, mekân değerlerle doğrudan ilişkiyi oluşturan ve kurmaca kişileri kimlikle buluşturan kurucu, yönlendirici, belirleyici bir güç olarak işlenir. Türk edebiyatı alanında, Batı'yı taklit eden romanlarda mekân bir dekor işlevi ile işlense de, daha sonra roman türünün olgunlaşması ile birlikte mekâna bakış açısı ve işleme biçimi açısından yeni görevler yüklendiği görülür; *"Tanzimat'tan sonra Türk edebiyatına giren roman türünün ilk örnekleri olan Taaşuk-ı Tal'at ve Fitnat ile İntibah ve Ahmed Midhat Efendi'nin eserlerinde mekana yer verilmek istenilmekle beraber, bunlar oldukça basit ve acemicedir. Buna karşılık, Sami Paşazade Sezai 1305/1889 yılında yayınlanan Sergüzeşt romanında, kahramanlarının sosyal durumları, şahsiyet ve özellikleri ile onların içinde yaşadıkları dünya veya mekân arasındaki dikkati çekici münasebetler kurmuştur. Bu itibarla o, Halid Ziya'dan önce mekânı ele alış tarzı bakımından Türk romanında önemli bir merhale teşkil eder."* (Kerman, 1998:46). Romanlar kadar, çok daha eski bir geleneğe yaslanan şiir de mekân konusunda yeni yaklaşımların sergilendiği bir alandır. İmgelerin kimi zaman soyut biçimde ortaya çıktığı, bazen de saf şiir denen ve zaman zaman betimlemelere yaslanan şiir geleneği içinde de süreç içinde mekân imgeler kadar önemli bir anlamlandırma ve çağrışım değeri ile işlenmeye başlar.

Mekâna bağlı biçimde varoluşunu kuran insan sosyal bir varlıktır ve anlamını diğerleri ile kurduğu ilişkilerden kazanır. Topluluk içinde yenen bir lokma tek başına yenen muhteşem yemeklerden daha lezizdir. Evde tek başına oturan çocuğun sosyalleşmesi

beklenemez ama okula giden çocuk sosyalleştiği, toplum içinde yaşama kurallarını öğrendiği görülür. Mekânın sadece ev ortamından ibaret olmadığını sıralarla, bahçelerle, neşeli bir şekilde koridorlarda koşturduğu mekânlarla karşı karşıya kalır. Fiziksel açıdan, dar mekânlardan geniş mekâna doğru bir açılma söz konusu olur. Bu sosyal olgu mekânla birlikte olduğu zaman anlam kazanır. Hiçbir canlı veya cansız düşünülmez ki mekânsız olsun, dünyada olan her bir zerrenin içinde bulunduğu dar, geniş veya labirent mekanı vardır. Bundan dolayıdır ki şu anda gelinen noktada, mekânın sadece somut kavramlardan biri olmadığı ortaya çıkar. Ete kemiğe büründürülen mekânın roman, şiir, öykü ve oyunlarda, ana karakter kadar önemli hale geldiği görülür; "*Mekânın insan kadar önem kazandığını, romanın ana fikrine uyan bir atmosfer yarattığını hissederiz.*" (Kerman, 1998:48). Romanda asıl karakter kişi veya kişilerdir. Bundan dolayı romanda karakter çok önemlidir. Mekân açısından bakıldığında, karakter mekânla birlikte canlılığını korur ve mekân karakterin huzurlu veya huzursuz olmasını belirleyen büyük bir etkene dönüşür. Mekân aynı zamanda insanın içinde bulunduğu psikolojik olgulardan haberdar eder. Burada insan psikolojisi de göz ardı edilemez; birey mutluya mekânla birlikte ruhsal durumu daha da belirginlik kazanır ve kimi zaman ruhsal duygulanımlar mekâna yansıdığı gibi mekân da onlara etki eder. Yaşadığı olaylardan yola çıkılarak, kimi zaman birey mutsuz olduğu bir mekânda yaşadığı olumsuz durumları aklına getirecek ve mekân doğal olarak ona kötü görünecektir. Mekân tek başına psikolojiyi etkilemez, orada yaşanan iyi, güzel ya da kötü, çirkin yaşanan olaylarla birlikte bir anlam kazanır ya da anlamsızlığını korur. Mekânın insan üzerinde çok büyük etkisi olduğundan olsa gerek, nefes alıp veren bir canlı kadar değerli olduğu görülür.

Bu kadar önemli olan mekân karşısında, birey edebiyat ve insan kavramlarının birbiriyle olan ilişkisinde hem etken hem de edilgen bir noktadadır. İnsan mekânı ve edebiyatı üretmek noktasında etken bir pozisyondayken mekân ve edebiyatı kullanma, tüketme noktasında edilgen bir hal alabilir. Bu noktadan hareketle insan sonradan var ettiği mekânları tasarlarken amaca göre mesajlar içeren bir yapı meydana getirir; ibadethane, ev/yuva, eğitim kurumu, sosyal donatı alanları, sokaklar, caddeler, parklar, alışveriş merkezleri, mesire yerleri, sahiller vb. Mekânlar amaca yönelik olarak mesaj içeren birçok sembol ya da fiziki özellik taşır. Bu mesaj içeren mekân özellikleri insana duygu yönünden belirli yüklemeler yapar. Yani bir mabede girdiğinizde içinize bir

neşeden çok huzur ve sığınma hissi dolması beklenirken; bir eğitim kurumunda insan belirli direktiflerle hareket etme hissine boyun eğer. Dolayısıyla insanların davranış biçimini mekânlar belirler.

Bundan yola çıkılarak bir hikâye, roman ya da bir şiirde, sanatçı "bahçe" ifadesini kullandığında okurda oluşan duygu, "sur" ifadesini kullandığında oluşacak duygudan çok farklıdır. Kişilerdeki algı ve anlam yüklemesi farklı olacaktır çünkü bireyin öz yaşamı farklılık gösterir; doğal olarak insanların aynı olaya bakışı ve anılara bakışı da farklı gözler farklı duygular farklı yaşantılar biçiminde olacaktır. Buradaki ortak nokta anılardır; "*Anılar hareketsizdir; mekansallaştırdıkları ölçüde sağlamlaşırlar.*" (Bachelard, 2014:39). Yaşayan her canlının bir yaşanmışlığı ve buna değerler yükleyen bir mekânı vardır. Bu bağlamda anıların mekânla birlikte değeri daha çok ön plana çıkardığı görülür. Bu pek olağan bir durumdur, çünkü anıları ölümsüz kılan ana unsur yaşanan an ve zamanın mekâna sinen anlam dizgesidir. Geçmiş olan her şey bir anıdan ibarettir ama anının oluşması olaylarla doğrudan ilişkili iken onun korunması ve günümüze kadar hafızada taşınması mekân ve nesnelere aracılığı ile gerçekleşir.

Bundan yola çıkılarak, diğer dönemlerde olduğu kadarıyla, klasik dönemde üretilen metinlerdeki mekân tasavvuru ile modern zamanda üretilen metinlerdeki mekân gerçekliğinin birbirinden farklı olduğu görülür. Farklı yüzyıllarda farklı anlamlar yüklenen mekân kavramı, gün gelmiştir ki bir ana karakter kadar önem arz etmeye başlar; "*XVII. yüzyıl romanında genellikle bir fon gibi kabul edilen ve genel ifadelerle verilen mekan tasvirleri, XVII. ve özellikle XIX. yüzyıl romanında değişik fonksiyonlar yüklenir ve zaman zaman asli kahramanlar kadar önem kazanır.*" (Kerman, 1998:121). Romanlarda fon karakter olaylar esnasında birkaç defa görülür, görevi bittiğinde tekrar ortaya çıkmaz, asıl karakterle kıyaslandığında daha silik bir karakter olarak görülür. Asıl karakterin canlılığını ortaya çıkarmak için mekânın asli gücünden faydalanılır. Betimlemesi çok güçlü olan şair mekânı öyle güzel tasvir eder ki baş karakteri öyle bir noktaya yerleştirir ki karakter mekândan mekan da karakterden bağımsız bir biçimde algılanamaz ya da varlığını sürdürmez.

Romanlardan sonra günlük yaşam çerçevesinde mekâna bakıldığında, değişen hayat şartlarından insanın yaşadığı evden, bindiği arabası, vaktini geçirdiği türlü türlü mekâna

gelinceye kadar sürekli bir değişim söz konusudur. Kimi zaman dar mekânlarla maruz bırakılan birey, bazen de geniş mekânın huzuruyla yaşamını sürdürür. Bu ikisinin de görüldüğü labirentleşen mekânda da bulabilir kendini. Bu farklılık aynı zamanda mekânın insana dayattığı hayat tarzının da değişmesiyle ilgilidir. Basitçe şehirdeki apartman hayatının bireye yüklediği hareket tarzı ile sokakta müstakil evde yaşayan insanın hareket tarzının birbirinden farklı olması gibi sanatçının günlük hayatını sürdürdüğü mekânla olan münasebeti de metne bu doğrultuda yansıyacaktır. Şehrin ve apartmanın yani modern mekânın bireye yüklediği hâkim duygu *kalabalık içindeki yalnızlıktır*. Bu duyguyu, mekânı kır ya da köy olarak seçtiğinizde vermeniz mümkün olmayabilir. İkinci mekânlar da ancak sadece yalnızlık duygusunu ya da tabiat ve huzur duygusunu işler.

Birey iç dünyasında mutlu değilse ister istemez kendi dünyasında yalnız kalacaktır. Bundan dolayı yalnızlaşan insan mutsuzlaşan insan anlamına gelmektedir. Her şeyin meta yığınlarına döndüğü günümüz dünyasında insanların mutsuz olması doğal bir sonuçtur. Sınırsız istek ve arzu peşinde koşan birey kendini geçici emellere bırakır. Asıl huzurun mekân ve onu ölümsüz kılan sanat/edebiyat olduğunun farkında değildir. Mekân, sadece gözle görülen elle hissedilen bir moloz yığınından ibaret değildir. Mekânların da hisleri vardır, gördüğü, görmekte olduğu, göreceği türlü türlü hayat serüveni vardır. Bu hayat serüvenlere tanıklık eden biri mekân diğeri ise zamandır, çünkü "*Mekânlar çok yönlüdür.*" (Aşkaroğlu, 2015:138). Mekânın da bir ruhu vardır ve bu ruha anlamlar ve değerler yükleyen insanlardır. Bunu edebiyatla ilişkilendirdiğimizde, ortaya harikalar çıkabilir; dar bir kafede buluşan sevgililer için mekânın dar olması onlar için pek önem arz etmeyebilir. Buldukları mekânın onlar için geniş bir bahçeden farkı yoktur. Mekânla birlikte huzuru da yakalamışlardır. Onlar için mekân konuşmadan saatlerce birbirlerine baktığı hülyalı gözleridir. Elbette ki bu örnekte olduğu gibi, edebiyat sadece dar mekân olan bir kafeden ibaret değildir. Edebiyat, sadece sevgilinin gözleri de değildir. Edebiyat şiirdir, romandır, hikâyedir, hayatın tam ortasında ışık bulduğu sığınılan limandır ve günlük yaşantıda deneyimlenmeyen pek çok duyguyu düşünceyi ve varoluş tarzlarını okura sunan, mekânları biçimlendiren bir unsurdur.

Edebiyat bir limana benzetilebilir ve bu limana sadece insanlar uğramaz, bazen bir dağ, tepe, ova, bir okyanus uğrayabilir. Edebiyatın bir uğrak yeri olduğu düşünülürse, bu limanlara yer verilmeden, edebiyatın olgunlaşması beklenemez. Edebiyatın mekân üzerinde etkileri ve tepkileri konusunda su götürmez bir gerçeklik payı vardır. Kimi şairler/ yazarlar yazmak için akşamı bekler. Gecenin verdiği huzuru, sakinliği, dinginliği beklerken o sıkıcı kasvetli gürültü kirliliği olan mekândan sıyrılma isteği, özlediği mekâna güven duyduğu gecenin sessizliğine bırakır kendini. Bu mekânlar olageldiğinde artık şairden/yazardan beklenen inci taneleri dökülür. Bu inci taneleri kimini eğitecek, kimilerine ise doğru ve yanlış arasındaki ayırımı belirleyecektir; *"Edebiyat eğitir, öğretir, heyecan ve zevk verir, iyi ya da kötü duygular aşılabilir."* (Moran, 2009:307). Edebiyata geniş bir perspektiften bakıldığında bir çocuğu nasıl özenle yetiştirir, onun gereken ilgi ve gereksinimleri karşılanırsa, karşınıza ilerde meyvelerini toplayabileceğiniz güzel bir dünya çıkacaktır. Edebiyatın toprağa atılıp filizlenmesinde, olgunlaşıp meyve vermesinde mekânın bir payının olmaması düşünülemez. Edebiyat, uygun ortamlar ve koşullar oluştuğunda bu meyvelerin tadına dahi bakılmadığında bile sadece uzaktan bakıldığında dahi farklılıkları ve tadını hissettirir. Bu bağlamda mekansız edebiyat düşünülemez, düşünemez, onu yeşerten, olgunlaştıran ortamlara, mekanlara ihtiyaç duyar.

Başka bir açıdan bakıldığında mekân-edebiyat ilişkisinde gelinen nokta hastalıklı, ölümcül, gayr-ı tabiidir. Sabah güneşin doğuşunu karşı dairenin dar penceresindeki yansımından görebiliyorsanız, ancak balkondan başınızı dışarı doğru uzatıp, yüzünüzü gökyüzüne çevirdiğinizde cömert ve sınırsız gökyüzünü görebiliyorsanız insan için durum trajik ve hastalıklı bir evreye gelmiş demektir. Dairelere sıkıştırılan, dünyası daralan birey yaşama sevincini kaybeden bireydir. Hayata dar bir pencereden bakmaya mahkûm edilmiştir. Dar bir pencereden bakmaya bırakılan bireyin üretmesi de beklenilemez. Ürettiği eserde dar bir pencereden gördüğü kadarıyla olacaktır. Bunun karşıtı olan geniş bir penceren ve hayata geniş bir şekilde bakan bireyin eserlerine bunun olumlu bir şekilde yansıdığı görülür. Mekânın da verdiği genişlikten faydalanarak ruhunun gelişmesi/genişlemesi mümkün olacaktır. Ruhunun sakinliğini sağlamayı başaran ve onu uzun bir süre muhafaza eden birey daha sağlıklı eserler ortaya koyacaktır. Yazdığı eserler o bunaltıcı kaostan kurtulup geniş mekânın huzuruna doğru akacaktır.

Edebiyat sadece dar veya geniş pencere diye bir sınırlandırma getirilmeyebilir. Edebiyatı hayatın hemen hemen her alanında görmek mümkündür. İklim, coğrafi şartlar, su kaynakları, güvenlik ihtiyacı, sosyoekonomik nedenlerle arz üzerinde belirlediği noktalarda yerleşimler kurmuş ve şimdilik kavramları içinde insanlık *hayatın devasa kanser hücrelerine* dönüştürülmüş durumdadır. Başlangıçta insanların ihtiyaçlarına yönelik üretilen mekânlar; tıpkı eşya insan ilişkisinde olduğu gibi, insanı yok sayan, insanı küçülten, tabiatı önemsiz kılan, artık kendi var etme kaygısı etrafında orantısız bir biçimde büyüyen, kural koyan, yeni ihtiyaçlar ortaya çıkaran bir deve dönüşmüş, akıllı, canlı, kötü ahlaklı bir organizmaya evrilmiştir. Tıpkı bilim-kurgu filmlerindeki yarı insan yarı robotların efendilerinin komutasından kurtulup onları tehdit etmesine benzer bir biçimde, onlardan güçlü konumlara evrilir. Mekân her anlamda insanı doğrudan ilgilendiren olgudur. Bu bakımdan dünyada yerini, mekânını belirleyemeyen bireylerde aidiyetsizlik duygusu ortaya çıkar; "*Aidiyetin de yok olması anlamına gelecek mekansızlık, tüm referans noktalarının yitimidir.*" (Aşkaroğlu, 2015:139). Kendini bir yere ait görmeyen birey zamanla kaybolmaya mahkûmdur. Birey odaklı olan gezegen ait olduğu mekânı bulmalıdır. Ait olduğu mekânda, (kamu mekanları, konutlar, yollar vb) artık insan faktörü önemsizleşmiştir ve "kamu menfaati, toplumun ihtiyaçları toplumun beklentileri" gibi sınırları, ahlakı, vicdanı olmayan soyut bir algı-kabul oluşmuş ve fert bu algıya mahkum edilmiştir. Bu noktada insan mekân ilişkisinde insan tamamen edilgendir, mahkûmdur, hürriyetten bahsedilemez. Ancak bu süreçte geliştirilen dil tamamen insanın yüceltildiği algısını topluma boca eder ve insan itibarsızlaştırılırken itibarlıymış algısı oluşturulur.

Edebiyata yön veren ışık tutan onun bu evrelere gelmesinde/ gelişmesinde mekânın görülen ve görülmeyen yönlerinin yok sayılması yersiz olacaktır; "*Toplumsal normlar, değerler, yaşam tarzı, düşünceler ve ideolojiler gibi mekânın da insanların hem şekillendirdiği hem de insanları şekillendiren ve kısıtlayan bir unsur olduğu düşünülür.*" (Aşkaroğlu, 2015:136). İnsan bulunduğu mekâna ve sosyal duruma göre değişen bir varlıktır. Bu bağlamda insan mekâna göre şekillenir. Mekâna göre düşünüş biçimi de değişir. Evinde rahat eden birey, dışarı çıktığı zaman belirli normlara göre hareket etme durumunda kalır. Bu normları belirleyen yine içinde yaşanılan kültür, mekân, coğrafya ve ananelerdir.

İnsan her halükarda sosyal olma durumundadır. İnsan; ilişkileri olan, gören, işiten, anlayan, kavrayan ve hayatını toplumla birlikte idame eden varlıktır. Bu kavramlar da toplumla birlikte ortaya çıkar ve şekillenir; "*Toplumsal olay yalnızlık içinde insani yaşamımızın bir davranışı değildir, öbür insanlarla ilişki içinde bulunduğumuz ölçüde ortaya çıkar.*" (Gasset, 2014:25). Birey her bulunduğu yerde sosyal olma durumunda kalır. Görüldüğü üzere toplumun insanın davranışının şekillenmesinde, oluşmasında ve olgunlaşmasında insan ilişkileri önem arz etmesi oldukça doğaldır. Hayatın her sahasına mekân kavramının girildiği görülür.

2. Mekân ve Şiir

Hayatın her alanına mekân sıkıştırılmış ya da açık bir şekilde gösterilmiştir. Mekân, şiirlerde anlatılır. Bazen sessizliği bazen duyulmayan çılgınlıkları dillendirir ve bunu yaparken de şair/ yazar gecenin verdiği sessizliği beklerken bazen de gürültülü mekânları seçer. Onun hedefi sadece yazmaktır. Önemli olan içindeki duyguları, hisleri kaleme almaktır. Bazen bir pencereden loş bir şekilde sızan ay ışığıdır ona ilham veren bazen de güneşin ilk doğduğundaki parlattır onun uyanmasına aracılık eden. Bunları dillendirirken dili çok güçlü bir şekilde kullanır çünkü "*Dil başlı başına kuramdır.*" (Gasset, 2014:167). Onun inceliklerini ve asıl verilmek istenenin dil aracılığıyla olduğunu çok iyi bilir. Malzemenin çokluğu ister istemez yazılan eserleri de etkileyecektir. Şairin ne kadar geniş bir kelime hazinesi, farklı hayat perspektifi olursa, bunun eserlerine daha olumlu bir şekilde yansıdığı görülür. Bu yüzden şairlerimiz dil kabiliyeti ve kalemi güçlü olan insanlardır. Onların en büyük silahı kalemleridir çünkü onlar da çok iyi bilirler ki kalemleriyle milyonlarca insanın gönlünde taht kurduklarının farkındadırlar; "*Şiir ise kendine özgü dili sayesinde bu kanıksamayı sarsarak, nesnelere, davranışları, düşünceleri ve duyguları taze bir bakışla yeniden görmemizi, yeniden algılamamızı sağlar. Çünkü bu dil alıştığımız kullanmalık dilden farklıdır.*" (Moran, 2009:178). Şiir, hayatın görülmeyen penceresinden bir daha dikkatli bir şekilde bakılmasını sağlar. İnsanların bakıp da göremediği yaşam biçimlerine bir daha yeni gözlerle bakılmasına aracılık eder. Farklı hayatlar sunar, geçilmez sanılan surların fethini, fetihden sonraki duygu yoğunluğunu, kısacası içinde bulunan durumu farklı gözlerle görmeye imkân tanır.

Diğer şair/yazarlar gibi, Kemalettin Kamu da şiirlere yer vermiştir hayat serüveninde bunları şu satırlara bakarak anlayabiliriz; "*Harf inkılabı ile birlikte birçok şairimiz, değişik konularda ve seviyelerde çocuklara yönelik şiirler kaleme almışlardır. Bu şairlerimiz arasında Hasan Ali Yücel, Vasfi Mahir Kocatürk, Necmettin Halil Onan, Orhan Şaik Gökyay, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu...*" (Yalçın ve Aytaş, 2011:210). Kemalettin Kamu bulunduğu dönem itibari ile şiirlerine bakıldığında savaştan, bekleyişten ve bir özlemden bahseder ve bunu yaparken dile hâkim olduğu görülür. Şiirlerini tek tek okuduğunuzda dönemin havası hissedilir. Bazı şairlerimiz için mekan, türlü türlü insanların bulunduğu hayat keşmekeşinin içine çektiği, çeşitli

hayaller uğruna geldikleri metropol İstanbul'dur. Kimileri bağı anlatır, kimileri bahçeyi, kimileri geçmişe özlemi, ya da geleceğe özlemi ya da bulunduğu mekândan şikâyetçidir çünkü yaşadığı anın kıymetini bilmeyebilir.

Bazı şairlerimiz için de içinde özlemlerin, hayallerin, zaferleri barındırdığı mekân İzmir'dir; Kamu'da olduğu gibidir. Aşağıdaki dizelere baktığımızda Kamu için bulunduğu mekân ona huzur vermiyor. Kuş özgürlüğü, bağımsızlığı çağrıştırır, aynı zamanda Kamu'nun bulunduğu ortamda savaş gibi bir realite söz konusudur. Kamu da bir kuş olup uçma isteği de buradan gelir. Bulduğu atmosferden hiç hoşnut değildir. Kamu, annesine bulunduğu yerden memnun olmadığını oralardan kaçıp kurtulmak istediğini dillendirir;

İZMİR'E TAHASÜR

"O bağlar nerede, bahçeler nerde?

Her akşam güneşin battığı yerde

Gözlerim İzmir'i arıyor anne!

Şimdi bir kuş olsam, kanadım olsa,

İzmir'e giden yol eğer bu yolsa

Bir başıma bile giderim anne! (Kamu, 1949: 62).¹

Yukarıdaki dizelere bakıldığında, Kamu'nun bir özlem içerisinde olduğu görülür. Savaşın etkisinden olsa gerek bağın, bahçenin yıkıldığını, bir dağınıklık söz konusu olduğunu söyler. Bunu yaparken annesine sesleniyor, acı çektiğini içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmadığını dile getiriyor. Eskiye duyulan bir özlem vardır. Şair tarihe duyduğu özlemi, zaferlere duyduğu özlemi anlatmak istediğinde oda, pencere, ağaç, bağ-bahçe mekanlarını kullanmayacaktır. Şair yalnızlığı anlatacağı zaman da kale, cami, sur gibi mekanları tercih etmeyecektir. Pencere figürü yalnızlık, bekleme, özleme

¹ Bkz: Evrimer, Rifat Nejd, Kemalettin Kamu Hayatı, Şahsiyeti ve şiirleri, Üçler Basımevi, İstanbul "İzmir'e Tahasür" Şiiri, 1949, s. 62.

duygularını taşımak bakımından zengin bir çağrışım dünyasına sahipken, görkemli bir cami ya da kale büyük bir zafere gönderme yapan anıtsal bir mekan olarak karşımıza çıkar. Ya da şiirde duygu bohem olacaksa ova, orman, köy gibi mekanlar değil bir metropol büyük bir şehir mekan olarak seçilebilir. Büyük şehir insanların kendi çıkarları için koşuşturduğu, menfaatlerinin çatıştığı bir mekan olduğu için orada yardımlaşma, sevgi gibi duygular az rastlanır duygular olduğu için bu mekan boheme daha uygun bir mekandır.

Aşağıdaki dizelerde yalnız olduğu halde yalnızlığını kapalı bir şekilde ifade eden Kamu, ayın verdiği loşlukla odasına huzurun dolduğunu ve yalnız olmadığını anlatır. Ev özlemi dile getirir aynı zamanda geçmişe duyulan özlemi anlatır. Çocukluğuna duyulan özlem vardır. Kamu burada çocukluğunda geçirdiği anılarına karşı bir özlem söz konusudur. Gurbet de bunun üstüne gelince ister istemez mutluluğu geçmişte aramaya başlayan bir zihin ortaya çıkar.

ZAMAN İÇİNDE

"Gök uzak, yer uykuda,

Yalnız değilim ama,

Bir açık pencereden

Ay doluyor odama" (Kamu, 1949:103).²

İnsan ihtiyaçlarından birisi de uykudur. Akşam olduğunda, gündüzün vermiş olduğu yorgunluktan insan dinlenme gereksinimi duyar. Kamu'ya bakıldığında, açık olan penceresinden gecenin sessizliğini ve yalnızlığını dinler. Yalnız olmadığını ifade etse de, ayın ona eşlik ettiği yazdığı satırlardan anlaşılıyor. Bulunduğu mekandan yarı sitemli bir şekilde bahseder, asıl sitem ettiği de yalnız olmasıdır. Kamu, yalnız olmasına rağmen yalnız olmadığını söyler, hayali bir mekanda olduğu görülür. Her canlının gerçek veya hayali bir mekanı vardır. Gerçek mekan görülen, duyulan, işitilen varlığı ruhunun derinliklerinde hissedilen mekandır, gerçekte olmayan yani görülmeyen

² Bkz: "Zaman İçinde" Şiiri, Kemalettin Kamu 1949, s. 103.

insanın zihninde ürettiği mekanda ise varlığın kendisi değil bedeni ordadır; ama ruhen farklı gezegenedir onun için de mekanın bir önemi yoktur. Mekansızlık söz konusudur, tıpkı kalabalığın ortasında tek başına kalan ürkek bir göz gibi. Yalnız insan için mekanın bir önemi yoktur onun için onu kalabalığın en ortasında bulursanız da buldurmasanız da yalnızdır onun için görülen mekan yoktur o iç alemindeki mekanda huzuru, mutluluğu, güveni yakalar; "*Şairler şiirlerde, gerçekte var olan ya da olmayan, görme imkanının bulunduğu ya da bulunmadığı birçok mekanı şiirin anlatım olanaklarından yararlanarak yeni bir biçimde okura sunarlar.*" (Kutlar, 2005:93-118). Her insan aynı pencereden bakmıyor hayata, kimileri dar pencereden kimileri ise geniş pencereden bakıyor. Kendini farkında olarak /olmayarak labirentleşen mekanda da bulabilir. Çünkü her insanın yaşam kültürü farklılıklardan ibarettir.

Bunun yanında insanın hayatında sadece görülen, hissedilen mekanlar yoktur. Bireylerin iç mekanları vardır. An gelir bu mekan sakinliği yaşar, an gelir kendini duygu seline bırakır. Bu olguları belirleyen içinde bulunan mekandır; "*İki mekân, yani içsellik mekânı ile dünya mekânı uçsuz bucaksızlıkları sayesinde birbiriyle uyumlu hale geliyor. İnsanın büyük yalnızlığı derinleştğinde, iki uçsuz bucaksızlık birbirine dokunur, birbiriyle kaynaşır.*" (Bachelard, 2014:24.). Bedeni orda, burada, şurada olan kişi ruhu ile farklı hülyalardadır. Bedenini ve ruhunu bir arada tutan mekandır. Aynı anda hem bulunduğu mekanda olacak hem de olmayacaktır. Bu da insanın o anda yaşadığı olaylar ve mekanlardan ileri gelir. Bunu yapan şair mekanın olumlu veya olumsuzluk oluşturan durumlarının farkındadır. Eserlerini kaleme alırken bunları da göz önünde bulundurur. Dilin gücünü en iyi şekilde kullandığı görülür. Mekan öyle bir dildir ki insanların konuşmaya dahi ihtiyaç duymadan anlatıverdiği sağlam kurgulu bir vasıttır.

Şiir genellikle sergüzeşt ruhlu insanların işidir. Hayat planlı programlı bir koşuşturmanın yüceltildiği mekanlarda yaşanır ve serseri bir kalpten dökülür dizeler. Hep takdir edilir ama geçer akçe değildir güzel sözler. Hayranlık uyandırır ama kıymetsizdir. Güneş doğar ve hakikat acıtmaya başlar. Geceleyin dövüşüp alt ettiklerimiz, kaçıp kurtulduklarımız, unutup öldürdüklerimiz dikilir karşımıza. Her köşe başı tatsız bir buluşma noktasıdır. Şair yalancıdır biraz ve gerçek acıtır onun canını. Onun işi olanla değil olamayanlardır. Zaman uzun ve sıkıcı bir yolculukken şair "an" a

takılır ve onu önemser, sahne çok renkli, çok eğlenceli ve hareketlidir ama şair perdenin ardındaki loşluktaki gözlerden uzak hengameyi sever. Şair yalancıdır biraz, şiir de yalan. Köksüz, ürkek, tenakuzlara tutunmuşların hayatında, ezber türkülerin dillere pelesenk olduğu bir dünyada şair doğru sanılanın doğru olmadığını bilmektedir ve kayıp kelimeyi arar. Şairin kayıp kelimeyi, şiirsel mekanı aradığı ve bulduğunu zannettiği gibi yaşadığını zannediyor; "*Yaşar gibi yapıyoruz, ama sahici yaşamımızı yaşıyor değiliz.*" (Gasset, 2014:101). Ertelenen hayat ve geleceğe dair beklenti, umut her insanda vardır. Bunlar olmayınca hayal kırıklığı yaşanıyor. Asıl önemli olan mücevherin yanı başımızdan geçtiğini farkında olmadan yaşıyor olmamızdır. Kaybolan yitip giden ömürde bir şeyler ararız. Bunun asıl nedeni zamanında yaşanan anıya sahip çıkmadığımız için, anın değerini anda ve mekanda bulamayışımızdır.

Özlenen şey akşamdır artık. Uykudan kalın bir yorgan çekilir çirkinliklerin üstüne. Şair söze sığınmak arzusundadır. Bir kelime kovalanır amansızca. İlk dizinin ilk kelimesi, hayal ülkesinin kapısıdır. Kapının anahtarı. Şair ilk kelimenin peşinde geçirir gecenin yarısını. Bir amansız kovalamacadır gider. Her şey şaire karşıdır. Aşk göçmen kuşların kanadında geçip gitmiştir. Tebessümün mevsimi hiç gelmemiş, masumiyet kirlenmiştir. Şair yorgundur koşmaktan. Tan yeri ağarır henüz ilk kelime yakalanmadan. Kelimenin peşinden koşarken zamanın nasıl geçtiğini bilmez; "*İnsan, zamanı aşmanın yolunu buldukça, ebedi varoluşu da içinde duyumsar.*" (Korkmaz, 2008:133). Kemandan lire, lirden neye, neyden kemana gider gelir. Melek çağlarının masallarında dolanır. İlk aşkına yazdığı mektuplarda gezinip, son hayal kırıklığının kıyılarında sürter ayaklarını yokluğa. Kelime kayıptır. Bulduğunda ise kelimenin sırrına sığınır, sözün sırrını murat eder şakaklarında korkunç sızılarla çabalar.

Hayatımızın her safhasında olduğu gibi gündelik hayatımıza da girmiştir şiirsel mekan. Marketlerde hazırlanan ürünler insan psikolojisi dikkate alınarak ortaya konulur. Onlar da insanları etkileme ve etki altında bırakılması insanın ruhuna hitap etmekten geçtiğini iyi bilirler. İnsanları etkileme ve o büyümlü atmosferin içine nasıl çekildiğinin farkında olarak yaparlar; "*Özellikle sloganlarda, reklamlarda şiirsel işlevin rol oynadığı kuşkusuzdur.*" (Moran, 2009:181). Çünkü raflara dizilen ürünler insan psikolojisini dikkate alınarak organize edilmiştir ve bunları yaparken şiirde mekan olan şiirin işlevselliğinden faydalanılır. Şiirin etkileme gücünün farkındadırlar. Bunun farkında

olamayan birey kendisini zaman ve mekan açısından kendisini kısıtlayan mekanda bulması söz konusu olur. Kısıtlanan ve etki altına alınan kişi hangi raflarda gezeceğini bilemeyebilir. Çünkü yapılan iş insan odaklıdır ve insan psikolojisini dikkate almayı gerektirir.

Bunun yanında bütün şairler şiirlerinde mekana yer verir; bazıları bunu açık açık kurgularken diğer şairler bunu üstü kapalı yapar ya da sezdirme yoluyla kullanır; "*Gerçekte var olan ya da olmayan herhangi bir mekanı okura şiirsel hayal gücü aracılığıyla tanıtmak ise tasvir yoluyla gerçekleşir.*" (Kutlar, 2005: 93-118). Bir şeyler anlatılmak istediğinde tasvir yoluna gidilir. Tasvir yoluna gidildiğinde karşı tarafın bunu anlaması ve beyninde canlandırması daha kolay olur. Okura bunları iletirken şiirin büyüleyici havasından ve mekanından faydalanılır. Bu öyle büyümlü bir atmosferdir ki küçüçük odada dahi bulunsa kişi sanki bütün dünya ayaklarının altında hisseder. Bulunduğu mekandan memnundur, onu huzurlu kılar.

3. Mekanın Psikolojik Yansımaları

Psikoloji, diğer dallarla alakalı olduğu kadar edebiyatla çok daha yakından ilgilidir. Çünkü psikoloji insan odaklıdır. Üretmeye ve gelişmeye çalışan her insanın psikolojisi, algısı ve üretken zekası diğer bireylere göre daha sağlam daha aktif olmak durumundadır. Aksi takdirde hastalıklı, sağlıksız bir eser/yapıt ortaya çıkar. Yazar/şair eserlerini üretirken insan psikolojisini de dikkate almak durumundadır. Yazdığı dönem/yüzyılda ne gibi olaylar olmuştur, o an içerisinde neler yaşanıyor savaş mı barış mı yoksa dış veya iç tehditler söz konusu mu, eserlerini yazarken bunları göz önünde bulundurmalıdır. Aksi takdirde yazılan eser havada kalır. Başkentte veya ülkenin farklı şehrinde yaşayan kişi bu atmosferi iyi koklamak ve ona göre eserlerini ortaya koymak durumundadır. Asıl eser dönemin havasını bize solutturan eserlerdir.

Mekan, kendi başına bir psikolojik etkiye sahip olduğu gibi mekanın değişimi/gelişmesi de insan üzerinde doğrudan bir etkiye sahiptir. Mekan anı anlatır, geçmişi dillendirir, geleceğe göz kırpar, zamanın acımasız gerçekliğini yüze vurur. Değişen yaşam koşulları ile birlikte mahalle ortamından apartman hayatına çekilen insan daha az sosyal olmak durumunda kalır. Eskiden mahalle ortamında yaşayan birey yaşadığı, nefes aldığı, mahallesini tanıdığı gibi bir üst ve bir alt mahalleyi de tanırdı. Şu an gelinen noktaya şöyle bir göz gezdirildiğinde, herhangi bir apartmandan cenaze çıkarken bile, apartman sakinlerinin birbirine bakar durumuna geldiği görülür. Çünkü artık insanların mekanın da verdiği değişimden dolayı birbirine selam vermeye dahi çekinir olduğu görülür. Yakınındakinin evi yansa dahi bana ne der durumuna düşüldü. Bu da ister istemez insan psikolojisine, bakış açısına, doğrudan hayatına etki edebilmektedir. Bu gelişme ve değişim, daha çok gergin, kaygılı ve aynı zamanda da güvensiz bir neslin habercisidir.

Diğer insanlarda olduğu gibi şair/yazarlara bakıldığında eserlerini icra ederken türlü türlü mekanlara maruz kalabilir. Namık Kemal Magosa'ya sürgün edildiğinde onun üzerine oturduğu ve gerektiğinde uzandığı sıcacık yorganı taşlardı ama o buna aldırmaz etmeden bir sürü eserini bu küçük, köhne soğuk taş duvarlarının arasında yazmak zorunda kalır; "*Kemal, Akif Bey ve Zavallı Çocuk piyeslerini Magosa'da yazmış, belki Gülnihal'i de orada tamamlamıştı. Celaleddin Harzemşah'ın planını da orada hazırlamış olması muhtemeldir. Nevruz Bey'in Tercüme-i Hali ile İntibah romanının,*

İrfan Paşa'ya Mektup, Takip ve Tahrib-i Harabat, Mes Prisons Muahezenamesi gibi belli başlı tenkit eserlerinin yine bu devrede yazıldığını düşünürsek asıl edebiyat çalışmalarını bu menfa senelerinde toplandığı anlaşılır." (Tanpınar, 2012:357). Geçirmiş olduğu türlü sıkıntılar ve bulunduğu dar mekan itibari ile Kemal'i yazmasından alıkoyamamıştır. Onun için asıl amaç kedi doğrularını yazmaktır. Bulduğu mekanı genişletmek için taş duvarlara aldırış etmeksizin ruhunun genişliğini ve dillendirmeye fırsat bulamadığı cümlelerini yazıya döktü.

İnsan ruhu zamana ve özellikle mekana göre değişim/dönüşüm göstermeye müsait bir olgudur. Gün gelir yüzünde güller açar; gün gelir acının, elemin verdiği türlü türlü ifadeler gözlemler durursunuz. Yorgun, bitkin, bitap, düşen ışığı sönmüş gözlerinde. İnsan ruhu, insanı ayakta tutan, hayata sınıksız bağlayan, geçirilen yaşam koşullarına karşı değişebilen tek olgudur. Değişebilen deniliyor çünkü her insanın hayat serüveni ve yaşadığı, nefes aldığı, düşlediği, hayal kurduğu mekanı tabi olarak farklı farklı olacaktır. İnsan ruhu farklılaşan, değişen ve gelişebilen bir kavram olduğu için gün gelecek yaşadığı ev ona huzur verecek ve gün gelecek aynı ev ve ortam ona dar gelecektir. Başta da söylendiği gibi insanın ruhu değişkendir. Bunun yanında insan fiziksel açıdan ne kadar geniş mekanda yani ev, okul, kale, han, hamam, kiraathane, saray, iş yeri, dükkanlar, marketler, alışveriş merkezleri vs. gibi yerlerde olsa dahi kişinin iç dünyası kapalı mekanda yani ruhu sıkışmış ve bu ortamlarda nefes alamıyorsa bu kişi veya kişiler, aslında dar mekana maruz kalmışlardır, tıpkı Kamu'nun şu mısralarında olduğu gibi.

GURBET GECELERİNDE

"Ne aşkım, ne emelim,

Soluk bir karanfilim,

Ben gurbette değilim,

Gurbet benim içimde!" (Kamu, 1949:77).³

³ Bkz: Kemalettin Kamu "Gurbet Gecelerinde" Şiiri 1949, s.77.

Diye söyleyen şair aşkla emel olmadığını belirterek kendini, canlılığını ve güzelliğini yitiren bir karanfile benzetir. Yaşadığı, doğduğu yerde olmasına rağmen kendini bir yabancı gibi görür. İnsanlar doğduğu yere daha alışık olduğu için daha rahat hareket eder ve daha huzurludur ama şaire bakıldığında bu tam tersidir. Kamu bulunduğu mekana o kadar yabancıdır ki bulunduğu yer onu huzursuz kılıyor ve kendini gurbette hissediyor. Doğduğu, büyüdüğü, çocukluk yıllarının neşe ve huzur verdiği yer ona dar geliyor, kendisini dar mekanda hissediyor. Bireyi hayat koşulları farklı mekandan farklı mekana sürükleyebilir. Evinden, sevdiklerinden ve alışık olduğu çevresinden ayrılmak zorunda olan birey ister istemez gurbet sancısı çeker. Ama yukarıdaki mısralara bakıldığında, şair için bulunan mekanın önemi yoktur, gurbet benim içimde derken o gurbeti gitmeden, uzaklaşmadan yüreğinin ta derinliklerinde hissedebilir. Kendisini çevresiyle çatışma içerisinde bulur.

Bunun yanında mekanlar sadece yazarlara özgüdür denilemez. Yaşayan her canlının bir mekanı vardır. Sabahtan akşama kadar evinde, iş yerinde, sınıf ortamında kalmak zorunda kalan bireyler için mekanın ne kadar önemli olduğu su götürmez bir gerçekliktir. Fiziki açıdan dar mekanda yani odada bulunan kişi mutlu ise onun aslında dışardan bakıldığında bunaldığı, sıkıldığı sanılabilir. Aslında işin gerçek yüzü bu değildir, birey orda sakinliği, dinginliği, huzuru yakaladıysa zaten mutludur ve insanların dışardan göremediği geniş mekandadır. Çünkü o iç aleminde asıl mutluluğu yakalamıştır, aldırış etmez dışardan gelen seslere. Bunun tam tersi de söz konusu olabilir, birey geniş mekanda; sokak, cadde, tarla, bağ, bahçe, ova gibi gökyüzünü rahatlıkla izleyebildiği mekanda da olabilir. Bu kişinin ruhu daralmış, kısıtlanmış olabilir. Baktığı yeri görmüyor, bulunduğu mekan ona güven, sevgi, huzur vermiyor ve güneşin tatlı ışığı onu ısıtmıyorsa kendisini dar mekanda hissediyor olabilir. Ruhu rahat nefes almadığı için onun için bağ- bahçenin önemi yoktur. Birey aynı zamanda kendini labirentleşen mekan yani iç içe geçmiş mekanda bulabilir. Kendisine bakıldığında geniş mekanda olduğu halde, içi daralmış, bunalmış ve nefes alamayacak durumda ise bu kişi labirentleşen mekandadır.

Mekanlardan bahsedilirken şundan da bahsedilirse gayet yerinde olacaktır. Eski zamanlarda, gaz lambasının altında, o loş ortamda, gelinlik kızlar çeyiz hazırlarlardı sevgilerini, özlemlerini, mutluluklarını ilmek ilmek kumaşa dokurlardı. Yaptıkları

malzemeleri özenle katlayarak sandığa koyarlardı. Sandık kelimesi herkeste farklı anlamlar uyandırır, kimine göre çeyizin, hayallerin, umutların olduğu yerdir, kimine göre geleceğin garantisi, kimine göre en değerli hazinelerin saklandığı güvenli olan yerdir; "*Sandık, özellikle çok daha fazla hâkim olduğumuz mahfaza, bunlar açılan nesnelere. Mahfaza kapanır kapanmaz, yeniden nesnelere topluluğuna karışır; dış mekândaki yerini alır.*" (Bachelard, 2014:117). Dıştan bakıldığında meşe, gürgen, atkestanesi, dişbudak, kavak, ardıç, porsuk, kestane, ceviz, servi, çam, kızılığaç, söğüt, mahun, sedir, akağaç, palamut, köknar, ıhlamur, karağaç gibi ağaç çeşitlerinden yapılan sandık evlere, iş yerlerine, marketlere konulduğu zaman ona özel anlamlar yüklenilir. Asıl olan burada kapalı bir nesneye anlamlar yüklenilmesidir; kimileri için en korunaklı yer iken kimileri içinse geleceğe açılan kapıdır.

Bunun yanında mekan sadece sandıktan ibaret değildir tabi ki, insan hayatında türlü türlü mekanlara maruz kalır. Burada değineceğimiz bir başka nokta; mekanın rahat olması insanlar üzerinde olumlu tesirler bırakmasıdır. Bulduğu yer-mekan ona huzuru sağlayabiliyor ve istediği güzellikleri bulunduğu yerde görebiliyor ve hissedebiliyorsa, insan bu durumda rahat olur, kendini salıverir mekanın huzuruna doğru. Bunun aksi de olabilir. Mekanın kasvetinden ya da içinde bulunan psikolojik baskıdan dolayı insan ait olduğu/olmadığı mekanda bulunmak istemeyebilir. Bundan dolayıdır ki insan iç dünyasında çatışma yaşayabilir. Doğal olarak da mekana karşı kayıtsız, duyarsız kalabilir.

Hayatın tüm alanlarında mekanı görebiliriz. İnsanın beyninde kurguladığı mekanlar vardır ve bunlar zaman içinde yıkılmaya müsait olgulardır. Mekan sadece gördüklerimizden ibaret değildir, görülen mekan olduğu kadarıyla görülmeyen mekan da vardır. Mekanın da bir ruhu vardır. Mekana bu anlamı ve duygu yükünü veren yaşanılan anılar, şimdiki zaman ve gelecek zamandır. Mekanın dar, geniş veya labirentleşen mekan olması insanın psikolojik durumuna bağlıdır. Kapalı, sıkıcı, boğucu ve dar mekanda olan birey için bulunduğu yerden ziyade içinde bulunduğu durum belirler mutluluğunu / mutsuzluğunu. Bunu belirleyen sadece mekan değildir o anki bakış açısı, ön bilgileri, tecrübeleri, kısacası insanın ruhi durumudur. Aynı zamanda mekanın da etkileri vardır. Mekanın insan üzerinde bıraktığı etkiler saymakla bitmez, kimilerini yola getirir, kimilerini yoldan eder. Mekanın etkisi insanın fizyolojik

ve psikolojik değişimlere neden olabilir; "*Mekânın göreceli varlığı, insanın onunla ilişkisini ve ona karşı tavrını, mesafesini daha çok ön plana çıkarır. Burada kapalı ve dar sözcüklerinden fiziksel anlamda kapalı ev, apartman, hastane, köşk vs. anlaşılmalıdır. Bu tarz bir tanımlamanın yüzeysel ve karakter bağlantılı olmadığını öncelikle söylemek gerekir. Zira duygusal mekân anlayışında; fiziksel boyutlar değil, anlatı karakterinin o andaki ruhsal durumu, bağlamı ve mekânı nasıl algıladığı asıl belirleyici unsurdur.*" (Şimşek, 2012:130). Yukarıda da söylenildiği gibi insanın psikolojisi belirler mekanın huzurlu veya huzursuz olmasını. Unutulmaması gereken en önemli nokta mekanın da ruhunun olduğudur. Ama buna anlamlar yükleyen ve değerler biçen insandır. Yoksa dışardan bakıldığında bazılarında göre moloz yığınlarından başka bir şey gibi görülmeyebilir. Dikkatli bakıldığında mekanında bir dili bir geçmişi olduğunu unutmamak gerekir.

Herkesin üstüne aynı güneş doğuyor ve herkes güneşin batışına bir şekilde tanıklık ediyor ama yaşantılar / yaşanmışlıklar farklı olduğu için aynı pencereden bakılmayacak aynı güneşe, aynı aya ve aynı doğaya. Bazı insanlara bulunduğu yerden çok memnundur oradan ayrılmak istemezler. Güzel günler yaşamıştır orada bazıları için aynı mekan hiçbir anlam ifade etmeyebilir çünkü o mekana karşı anısı yoktur. Bazı durumlarda insanı mekan mutlu eder, bazı durumlar da ise mutlu olmak için mekânı bekleyen insanlar vardır. Bazılarını ise her ikisi de mutlu etmeyecektir. Bazı durumlarda içinde bulunan ortam kişileri boğar. Bu durumdan sağlıklı bir biçimde kurtulmak isteyen birey, kaçma eyleminde bulunacaktır ama bu dışarıdan görülebilen bir kaçma eylemi değildir. Çünkü siz o kişiyi görürsünüz konuşursunuz fakat o kişi orda değildir derin hülyalara, renkli rüyalara dalmıştır. Sadece ve sadece insanlara verilen bu mükemmel durumdan kimileri payına düşeni alır kimileri de bu paydan mahrum kalır; "*Düş doğanın bir gücüdür.*" (Bachelard, 2006:152). Gerçekte yapılamayan ya da yapılması imkansız olan her şeyi düş gücüyle yapabilir. Genel olarak şöyle bir durum söz konusudur, insanoğlu bir işe başlamadan önce onu düşünür, planlar ve beyninde olumlu olumsuz yerlerini düşündükten sonra ona göre hareket eder. Düş kurmak, hayal etmek, insanların sahip olduğu çok değerli bir özelliktir.

Bunun yanında bazı mekanlar vardır hafızadan silinmesi neredeyse imkansız gibidir. Yalnız yaşamak ya da hayatını tek başına idame ettirmek durumunda kalan birey için,

bulunduğu mekan bazen sizi gülümsetecek bazen de aynı yer size ıstırap verecektir. Gün gelecek yalnız kaldığında elemin doruğunu yaşamak durumunda olan birey bu mekanı dahi arayabilir. Yine bu mekanlara anlamlar yükleyen kişi veya kişilerdir; *"Geçmiş yalnızlıklarımızın tüm mekânları, içinde yalnızlık acısı çektiğimiz, yalnızlığın tadını çıkardığımız, yalnızlığı aradığımız, yalnızlıkla uzlaştığımız mekânlar içimizde silinmeden kalır."* (Bachelard, 2014:40). Mekansız insan düşünemez, asıl mekan dar, geniş veya labiretleşen mekan olsun insan bulunduğu mekanda huzuru yakalayabildiyse, önemi yoktur.

4. Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Anadolu

Kemalettin Kamu, on beş Eylül 1901 Bayburt'ta dünyaya gelmiştir. Babasının mesleğinden dolayı farklı şehirlere göç etmek durumunda kalan Kamu, gurbeti birebir yaşamış şairlerdendir. Mütareke şairlerinden olan Kamu iki defa milletvekilliği yapmıştır. Türk Dil Kurumunda ve Anadolu Ajansında görev yapmış bir şairdir. Edebiyata olan ilgisi ailesinden gelir. Savaş yıllarına doğrudan tanıklık etmesi ile birlikte, savaş yıllarının üzerinde bıraktığı etkinin / tepkinin eserlerine yansıdığı görülür.

Edebiyatta kendisini "Bingöl Çobanları" ve gurbet şairi olarak tanıtmıştır. Divan şiirinden etkilenen şair, daha çocuk denene yaşta yazmaya aruzla başlar. Daha sonraları Kamu, Milli Edebiyatın da etkisiyle yirmi bir yaşında şiirlerini hece ölçüsüyle yazmaya devam eder. Daha çok on birli hece ölçüsünü kullandığı görülür. Dili anlaşılır ve akıcıdır. Kurtuluş savaşı yıllarındaki şiirleriyle dikkatleri kendi üzerine çekmiştir. İlk şiirleri incelendiğinde, vatan sevgisi ön plandayken daha sonraları yani Milli Mücadele yıllarında; gurbet, aşk, bireysel, yalnızlık gibi temaları kaleme aldığı görülür. Edebiyatta kendisini "Bingöl Çobanları"nın şairi ve gurbet şairi olarak tanıtmıştır. Kamu'nun kendi şiirleri arasında en çok sevdiği şiir "Bingöl Çobanları" adlı şiirdir. Şiirlerine bakıldığında sağlam bir söyleyişi ve ahenk söz konusudur. Hayatta iken şiirlerini bir araya getirememiştir. Vefatından sonra, Rıfat Nejdet Evrimer şiirlerini kitap halinde toplamıştır. Burada toplanan 59 şiire, Gültekin Samanoğlu tarafından 7 tane daha eklenerek şiirlerin sayısı 66'ya ulaşmıştır. Şairin ölümünden sonra Celalettin Emrem ve Enver Naci Gökşen de daha önce yayımlanmayan birkaç şiirinden bahsetmişlerdir.

Kemalettin Kamu'nun ve dönemin diğer şairleri / yazarların da olduğu gibi Anadoluçuluk fikrini ele aldığı ve eserlerinde, Anadolu'nun idealize edilen bir biçimde işlendiği görülür. İçlerinde Kemalettin Kamu'nun da yer aldığı şairlere bakıldığında; "*Anadolucuların önemli isimleri Mükrimin Halil Yınanç, Hilmi Ziya Ülken, Cahit Okurer ve Remzi Oğuz Arık'la Çığır, Hareket, Bizim Türkiye, Millet gibi dergilerde Anadoluçularla birlikte yazdığı yazılarda onların fikirlerine paralel bir milliyetçiliği savunur.*" (Topçu, 1999:20). Kamu'nun yaşadığı dönem itibariyle; özellikle savaş yıllarına tanık olduğu ve dönemin atmosferini doğrudan soluduğu görülür. Savaş ülkelerin kaderini değiştirecek, sınırların yeniden çizilmesine sebep olacaktır. Savaş

insan yaşamını değiştirmede doğrudan bir etkidir. Dolayısıyla doğanın ve insan psikolojisinin üzerinde doğrudan etkisi olan savaş dönemini ve yıkım, yokluk ve çaresizlikle belirlenmiş zafer atmosferini deneyimleyen Kamu'nun milliyetçilik fikrinden uzak bir görüşte olması pek de olası görünmez. Bunlar doğrultusunda şairin savaş temalı şiirlerine bakıldığında yokluk, yoksulluk ve milliyetçi duyguların öne çıktığı rahatlıkla görülebilir. Ana Vatan Şairi adlı şiirde Kamu şöyle der;

ANAVATAN ŞAİRİ

"Fırat, Bir taşını İtalya'ya değişmem

Nerde bizim Arafat,

Bin bir pınarlı

Bana derler ana vatan şairi!" (Kamu, 1949:95).⁴

"*Bir taşını İtalya'ya değişmem*" diyen şairin gözünde yaşadığı yer o kadar değerlidir ki; dönemin en önemli cazibe merkezlerinden, gelişmişliğin göstergesi olan İtalya'nın tümü bile onun gözünde vatanının bir taşına degecek kadar önemli değıldir. Kamu, İtalya sözcüğü ile hem tarihi bir bağlamda öne çıkan Roma medeniyetini hem de onun külleri üzerinde yükselen Avrupa uygarlığını kendi milli kültürü ile kıyaslayarak milli değerleri üstün görür. Aynı zamanda yaşadığı yeri o kadar sahiplenmiştir ki Müslüman'lar için kutsal olan Arafat dağını kendi toprağı gibi görür ve bunu Fırat nehrinin coşkusu ile ilişkilendirir. Mekan olarak kullanılan İtalya, Arafat ve Fırat değışik çağrışımları öne çıkararak uygarlıklar arasında bir karşılaştırmayı mümkün kılar. İtalya Batı'yı, başka bir ifade ile Türk topraklarını işgal eden zihniyeti ve Hıristiyanlığı imlerken Arafat İslam dünyasını, Fırat ise Türk dünyasını simgeler. Fırat'ın coşkusu, Türk ulusunun belki de Kurtuluş Savaşı'ndaki zafere giden akıntısı gibidir. Su ile özdeşleştirilmesi ise suyun yaşam veren yönüne bir gönderme olarak kabul edilebilir. Su edebiyatta canlılığı ve hayatın devam ettiği şeklindeki anlamları uyandırır. Fırat o kadar çok coşkulu akar ki suyun, yani hayatın, özellikle bağımsız bir biçimde kurulan yeni ülkenin coşkulu olmasına vurgu yapar. Mısradan yola çıkılarak,

⁴ Bkz: "Anavatan Şairi" Şiiri Kamu, 1945, s.95.

şairin, kendi öz değerlerine sahip çıktığı anlaşılır. Aynı zamanda vataniyle özdeşleştiğini ve kendini vatanla bir bütün halinde gördüğü sezilir. Bundan yola çıkılarak, Kemalettin Kamu'nun eserlerinde Anadolu'yu, Anadolu insanını ve Anadolu'ya olan sevgisini eserlerinde ilmek ilmek dokuduğu görülür. Anadolu ile ilgili "Akdenizden" adlı şiirine bakıldığında;

AKDENİZDEN

"Suları pırıl pırıl, rüzgarı mis kokulu,

Kuş uçuramaz eski Türk kalyonlarının yolu,

Sağda sıradağlarla kabaran Anadolu

Yeşil eteklerinde tükeniyor Toros'un." (Kamu, 1949:68).⁵

Yine bu alıntıda da Kamu'nun su imgesine yer verildiği görülür. Su edebiyatta, canlılığı ve hayatın devam edegeldiğini orada yaşam belirtilerinin olduğunu anlatır. Burada şair Anadolu'nun güzelliğinden bahseder. Genişleyen bir mekan olarak, betimlenen sular şairin iç dünyasında kendisini parıltılı olarak gösterir. Rüzgar ise tümü ile olumlu çağrışımlarla ortaya çıkar. Yukarıda ki satırları yazarken şair bulunmuş olduğu mekandan son derece memnundur ki, suların pırlıltısını, rüzgarın mis kokusunu duyumsayabiliyor. Kendini açık mekanın da verdiği huzurla ve içinde bulunduğu psikolojik bir dinginlikle bu dizeleri kaleme alır. "*Kuş uçuramaz eski kalyonlarının yolu*" diye devam eden satırlarda, Anadolu'nun, kale gibi korunduğundan, Anadolu insanına olan güvenden bahseder. Aynı zamanda sıradağların yüksekliğinden, geçit vermeyeceğini dile getirir. Türkiye tüm mevsimleri doğasıya yaşayan nadir ülkelerden biridir. "*Yeşil eteklerinde tükeniyor Toros'un*" diye devam eden şair, mevsim değişikliğinden bahseder. Aynı zamanda yeşil etekler derken Anadolu'yu kasteder. Anadolu insanı kendi ekmeğini taştan çıkardığı için daha sağlam durur. Savaşlara, ihtilallere, geçim sıkıntısına, elemin verdiği üzüntüye karşı hep dik duruşludur. Anadolu insanının sağlam duruşu yaşamış olduğu mekandan ileri gelir. Anadolu insanıyla mis kokulu çayırıları iç içe girmiş durumdadır. Aynı zamanda iliklerine kadar hissedilen hem

⁵ Bkz: "Akdenizden" Şiiri Kamu, 1949, s. 68

sıcağın hem soğğun vermiş olduğu sıkıntıdan olsa gerek, hayata karşı sınımsız duruş sergiler. Asıl mutluluğu ve huzuru ise bağımsız ve hür bir biçimde yaşadığı, kendisi gibi gördüğü doğasından, üstünde yaşadıkları bereketli toprağından ve kendisini bağdaştırdığı cefakâr insanlarından alır.

İnsanın özünde vardır bağımsız ve hür bir şekilde yaşamak. Bağımsızlık tüm ülkelerin hayalidir. Kimi ülkeler bu hayali gerçek olarak yaşar kimi ülkeler için, bu hayal olmaktan öteye gidemeyebilir. Kamu'nun, Anadolu hayalini iliklerine kadar gerçek olarak yaşadığı görülür. Bu öyle bir hayaldir ki hemen olacak bir olgu değildir. Bağımsızlığı kazanmak için türlü türlü bedeller ödenmek ve canlar alınmak durumunda kalındığı görülür. Anadolu, "Anadolu" olabilmek için çeşitli zorlukları, badireleri doruklarda yaşamak zorunda kalmıştır. Anadolu ve Anadolu insanı türlü türlü meşakkatler çekmiştir. Anadolu'yu Anadolu yapmak ve daha rahat nefes alabilmek için, o zamanın dar mekanı geniş mekan haline getirebilmek için türlü çileler çekmek durumunda kalmıştır. Anadolu insanı, yaşadıkları topraklar bir karış da olsa yaşadıkları, nefes aldıkları yerin huzuru ve güvenini sağlayabilmek adına pek çok yokluğa, sıkıntıya, savaşa, ölüme katlanmışlardır. Bunların içinden en önemlisi bağımsız bir şekilde ayakta durabilmek, bu buhranlı durumdan kurtulmak için katlanılmıştır. Daha da önemlisi vatan, millet uğruna, bayrak uğruna topraklarının zerresini vermemek uğruna el birliği içerisine girilmiştir. Çocuk, genç, yaşlı denilmeden bu savaşa iştirak etmek durumunda kalınır. Sadece çocuklar değildir bu görevde yerini alan; kadınların da bu şanlı göreve dahil olarak, sırtlarında top mermisi taşıdıkları, savaşan askerlere ekmek pişirdikleri, doğrudan savaştıkları ve çevrelerindeki yakınlarının kaybı ile ortaya çıkan çok boyutlu trajik yazgıları yaşadıkları birer destan olarak anlatılır. O dönemin yaşam koşulları ile şimdiki koşullar kıyaslandığında; o dönemde çocuğun "çocuk olma" ve doyasıya çocukluğunu yaşama gibi bir imkanı yoktur. Bu da ister istemez insan psikolojisine, doğal olarak çocuğun olumlu / olumsuz gelişimine doğrudan etki edecektir. Psikolojik sorunlar insanoğlunun var olduğu müddetçe varlığını koruyacak bir olgudur. Anadolu insanının, millet sevgisi, vatan bilinci gibi ulvi meseleler ortada iken kendi psikolojik sorunlarla uğraşmaya vakitleri yoktur. Asıl sorun ve o zamanki insanları felakete sürükleyecek tek olgu savaş ve topraklarını kaybetme korkusu idi. O zamanın koşullarında çocuğunu beşikte bırakıp giden erkek ve kadınlar vardı. Çocuklarını milletin bağımsızlığına feda eden anneler oldu ve öyle bir zaman geldi

eşini kaybeden anne, şu kelimeyi rahatlıkla söyleyebildi; "çocuğum babasız yaşayabilir ancak vatansız yaşayamaz" dedi. Vatan ve bağımsızlık bilincini yansıtan bu ifadeler, Kamu'nun şiirlerindeki milliyetçilik düşüncesinin ana eksenini oluşturur.

Kimi şairlere "Anadolu şairi / yazarı" denilirken kimi şairlere / yazarlara "yüzünü batıya dönmüş" tespitinde bulunulur. Bu durumda "Anadolu şairi" diye bir kavram doğrudan içerik açısından şiirin merkezine Anadolu mekanını ve insanlarını tüm yönleri ile alan bir bakış açısını yansıtır. Anadolu dıştan bakıldığında bir toprak parçası gibi görülebilir. Anadolu; dağı, ovası, platosu, çiçeklerin mağrur bir şekilde tomurcuğa durduğu, bin bir rengi içinde barındıran, buram buram hayat kokusunu insanın içine çekebildiği yerdir. Bu güzel havayı günümüze taşıyan şiirlerdir, romanlardır, öykülerdir ve diğer kaynaklardır. Aynı zamanda bu güzellikleri günümüze taşıyan şair ve yazarlardır. Şair kendi başına güçlü bir kavramdır. Şair, öyle bir güçlü kavramdır ki; her eline kalem alana şair denilmeyebilir. Şair denildiğinde yüreklerin bam telini titretecek, kişinin aklına dahi gelmeyen konularda dünyaya öyle bir pencereden baktıracak ki akıllara durgunluk verebilsin. Şairler / yazarlar, vatan bilinci, bayrak sevgisi, toprak bütünlüğü, yaşanılan mekanın ruhunu, toprağın ve insanın içinde bulunduğu psikolojik durumu, yaşadığı mekanı dolaylı veya doğrudan aktarır. Yaşadığı sınırlar içerisinde kendini kaybolmuş hisseden şairin bir şeyler üretmesi beklenmeyebilir. Bulduğu mekanda birey kendini özel hissedebilir, çünkü burada şair halkın dertlerini dile getiren ulvi görevi omuzlarına yüklenir. Bulduğu coğrafyada kendini bir mekana ait göremeyen şair kendisini dar mekanda bulur. Bunu tam tersi de söz konusu olabilir, ruhunu geniş mekanda hisseden şairin, bunları eserlerine olumlu bir şekilde yansıttığı gözlemlenebilir. Sadece bu konulardan bahseden bir kişiye Anadolu şairidir demek doğru değildir elbette. Bu bilinci ruhunun ta derinliklerinde hissetmesi, içeriği nasıl oluşturduğundan çok daha önemlidir. Anadolu yani bulunan mekanın bir toprak yığınının ibaret olmadığını, elbet onun da bir ruhu olabileceğini, onun da bir geçmişi olduğunu unutmamak durumundadır. Toprağın da bir ruhu vardır, yaşadığı anı ve yaşanmışlıkları da olabilir. Toprağın salt bir nesneden ibaret olmadığı ve içinde barındırdığı anılar, geçim sağlayıcı özellikleri, tarihsel uzamda kimlik kurucu özelliği ve her şeyden daha önemlisi varlık alanının asıl inşaat alanı olması onu değerli kılan, bir vatana dönüştüren unsurlardır. Bundan dolayı, toprakla ilgili gelecek kaygısı daha çok olur, çünkü onun kaybı sadece maddi değeri olan bir alanın yitimi değil, daha ziyade

kimliğin, bağımsızlığın, kendilik değerlerinin ve sonuç olarak varoluşun/varlığın kaybıdır. Geleceği kaybetme kaygısından dolayı girilen varoluş savaşının başarıya ulaşması yoluyla, insanlar yarınlar için daha bir umutla, ışıkla bakabilmeyi başarır. Cansız bir varlık gibi görülen toprağın da mutlu olduğu zamanlar olabilir. Toprağın üstünde çocukların gülüp oynadığı, ağladığı günler olmuştur. Toprağın üstünde insanların birbirine düşman olduğu, toprağın kan revan olduğu zamanlar da görülür. Anadolu sadece geniş mekan değildir, yeri geldiği zaman özellikle kavgaların, katliamların, savaşların olduğu zaman bu mekanlar dar mekan haline gelebilir. Onun da bir ruhu vardır, incinen, üzülen, gerektiğinde gözyaşları kırmızı renge bürünen bir mekan olagelmıştır.

Anadolu ve Anadolu insanı ayrı gibi görünse de ikisi de birbiriyle ilintilidir. Bu toprakların üstünde yaşayan insan topluluğu vardır. Anadolu insanı denilince, kimileri için akıllara doğallık gelecek; yapmacıktan uzak her şeyiyle olduğu gibi görünen. Akıllara saflığı, temizliği, insanı insan olduğu için hoş gören bir insan yumağı gelir. Anadolu insanı, yaşadığı yerde hüznü sevinci ve coşkuyu akan kanında hissedebilen, hayatı olduğu gibi kabul edebilendir. Kelime oyunu nedir bilmeyen, anlatmak istediğini doğrudan anlatabilen ve anlaşılabilir. Yeri ve zamanı geldiğinde bir karış toprağı için canını seve seve verebilecektir. Ruhunun ince derinliklerinde, acısını tatlısını gördüğü güzel ülkesinde daha bir sürü güzel özellikler barındırabilir.

Kemalettin Kamu, Anadolu'yu ve insanını böylesine kapsayıcı ve saf hali ile işleyen şairlerdendir; "*Şimdi ortada çıplak Anadolu bozkırları ve onun üzerinde yaşayan aç fakir insanlar vardı. Faruk Nafiz, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin ve daha başkaları milliyetçi görüşle ve hece vezniyle bu yeni gerçeğin şiirini yazmaya başladılar.*" (İnan, 2010:51). Şairin bakış açısı olarak sunum şekli de milliyetçiliktir. Milliyetçiliğin başladığı dönem olarak; "*özellikle Fransız İhtilali sonrasında gerçekleşen uyanış ve milli bilinç dönemi.*" (Kanter, 2014:1) tanımlaması yapılır. Milliyetçiliği ırkçılıktan çok ayrı bir kavram olarak ele alınır ve Kamu'nun şiirlerinde yansıdığı önerme ile yaşadığı topraklara değer vermeyen onun insan hayatında ne kadar önemli olduğunun bilincine varamayan her ulusun yok olmaya mahkum olacağı bilinci öne çıkarılır. "*Cumhuriyet dönemine gelindiğinde Memleket Edebiyatı veya Anadoluculuk diye adlandırılan eğilimlerin de katkısıyla şehir yerine köyü, tabiatı sahiplenme Faruk Nafiz Çamlıbel,*

Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu gibi şairler ilk akla gelenlerdir. Söz gelimi Kemalettin Kamu'nun "Bingöl Çobanları" şiirindeki (Andı, 2013:83) gibi, medeniyetten uzak kalsa da üretimi sürdüren, yaşam savaşında kendini var etmeye çalışan saf Anadolu çobanları imgesi bir sembol olarak öne sürülür. Cumhuriyet dönemi denildiğinde akıllara Kamu'nun, "Bingöl Çobanları" adlı şiir gelir. Çünkü o yaşadığı mekanın havasını en iyi şekilde solutturmaya çalışır. Aynı zamanda Anadolu ve Anadolu insanı hakkında genişçe bilgiye yer verildiği görülür. "Bingöl Çobanları" adlı şiire bakıldığında;

BİNGÖL ÇOBANLARI

"Şehrin uğultusundan usanmış ruhumuzun

Nadir duyabildiği taze bir heyecanla,

Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla

Bingöl yaylalarının mavi dumanlarına,

Gönlümü yayla yaptım Bingöl çobanlarına" (Kamu, 1949: 91).⁶

Zor yaşam koşulları insanları dönem dönem şehre göç etme durumunda bırakır. Yaşanılan şehir ve yoğun atmosfer ilerleyen süreçte insanı canından bezdirebilir. O uğultulu ortamın artık haz vermek yerine, insanın ruhunu daralttığı, usanmışlık, bıkkınlık hissi uyandırdığı görülür. Nadir duyabildiği taze bir heyecanla derken; insanların olumsuzlukları yaşaya durdukları ya da alışageldikleri hayatlarında heyecanlanmasının nadir olduğuna işaret eder. Doğayla baş başa kalan şair, bu durumdan gayet memnundur ve bundan heyecan duyduğunu dile getirir. "Karıştım o gün bugün bu zavallı çobanla", derken çobanla karşılaştığını, onunla bir bütün olduğunu (bazı kaynaklar çobanın kendisi olarak Kamu'yu gösterir) ve onunla zamanla geçirdiğini dile getirir. Aynı zamanda çobanla kendini bir tuttuğu anlamlarını doğurur. Mavi dumanlar derken havanın açık olduğunu ve güneşli olduğunu söyler. Kentin olumsuzlukları ile yaylanın karşılaştırılması söz konusudur. Yaylanın temizliğine ve

⁶ Bkz: "Bingöl Çobanları" Kamu, 1949, s.91

tazelğine özellikle vurgu yapar, kenti sadece uğultulu bir ses olarak görür. Şehir kimilerine huzur verir kimilerine göre keşmekeş kalabalığından ve sesinden bıkmaya gibi bir durum söz konusu olabilir. Geline nokta, şehir ortamını seven bireyler zaman içinde onun vermiş olduğu bunalımdan olsa gerek ki artık daha çok doğayı ister ve arzular olma durumunda kaldığını gözler önüne serer. Doğa denilince akıllara köy gelir. Tertemiz havası ve suyuyla insanları coşkulandırır. Bu coşkulama hissi sadece köyde yaşayan bireylere has bir durum değildir.

Her ulus kendi doğduğu vatanını elbette sever, yaşadığı yerin, üstüne bastığı toprağın sadece toprak parçacıklarından olmadığını bilincindedir. Ülkesinin maddi ve manevi çıkarlarını gözetmek durumundadır. Aksi takdirde yukarıda da belirtildiği üzere kendi öz değerlerine, vatanına, toprağına sahip çıkmayan her ulus yok olmaya mahkumdur. *"Atatürk'ün Milliyetçilik anlayışı eşitlikçidir, eşitlik fikrine dayanır, bu anlayışın kaynağı ise "Milli Hakimiyet"tir. Demokrasiyi hedef alır ve buna ulaşmanın ilk aşamasını "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesinin kabulü ve uygulanmasıyla mümkün görür.* (Yalçın, 1998:584). Her devletin her ülkenin kendine ait milliyetçilik kavramı vardır. Bunu kimileri ta yüreğinin derinliklerinde hisseder kimileri için hiçbir anlam ifade etmeyebilir. Milliyetçi bir ruh taşımak; milli bir birlikteliği aynı zamanda milli bir şuuru gerektirir. Bayrağını seven, topraklarını seven yaşadığı yerde bağımsız, hür bir şekilde yaşayan birey zaten ülkesini sever, korur. Gerektiği zaman dış tehlikelere karşı göğsünü siper eder. Milliyetçi olma ruhuyla bulunduğu mekanda mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşar. Yeri ve zamanı geldiğinde komşusunu ve komşularını hoş görebilir. Komşusunun yaşadığı mekana saygı duyar, onun hakkını gözetir. Komşusunun yaşadığı yer belki dar bir mekan olabilir, belki geniş belki de labirentleşen bir mekan olabilir. Dışardaki kişi, nefes almasına yaşamasına ve ayakta durabilmesine olanaklar sunacaktır. Böylelikle dar mekanları yaşanabilir, nefes alınır geniş bir mekan yapacaktır. İnsanın ruhunda buhranlı ortamlar, iç huzurunda verdiği güven ve kendini emniyette hissetmeyle birlikte görülmeyen geniş mekanın kollarına bırakacaktır. Çünkü yaşadığı topraklarda huzuru yakalayabilmiştir. Dikenli bahçeler, gül bahçesine dönmüştür. Kendini yetiştirmiş ve geliştirmiş bireylerde zaten bu olgular çok daha belirgindir. Birey kavramı kendine özgü özellikleri ile çok önemlidir, çünkü vatan, ulus, kent ya da köyün tümü yaşam alanları ve kavramlar olarak hep bireylerden meydana gelir ve onlarla anlam kazanır.

Bütün değerler diğer değerlerle yakından alakalıdır. Bazıları diğerleri ile bütünleşerek kimi zaman da onları reddederek ya da olumsuzlayarak kendilerini ortaya serer. Değerlerin genel anlamda birbiriyle etkileşim halinde olmasının en önemli örneklerinden birisi de Milliyetçilik ilkesi ile Devletçilik ilkesinin bir arada bulunmasıdır; Devletçilik ilkesi Anadolu insanının maddi yaşantısının güvence alınması yönünde atılmış bir adımdır; *"Atatürk İnkılapları çerçevesinde incelendiğinde devletçiliğin dar ve geniş anlamda iki manayı ifade ettiğini görmekteyiz. Geniş anlamda ele alındığında Türkiye'de uygulanan ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın özelliklerini ortaya koyan bir politik uygulamadır. Dar anlamda ise özel teşebbüse yer veren ekonomik prensiplere sahip iktisadi alandaki uygulamalardır. Ancak, Türkiye'de devletçiliğin asil uygulamaları ekonomide görüldüğünden, devletçilik ekonomik manayı ifade etmiştir."* (Yalçın, 1998:587). Toprak bütünlüğünü sağlamak ve devamını getirmek ülke insanının içinde yaşadığı coğrafyada huzurunu, güvenini pek tabii de geleceğini düşünen bir anlayıştır. İnsan ilişkilerinde birey akıllı olmak durumundadır; yaptığı ve yapacağı eylemleri ayrıntılı bir biçimde düşünmeden ve planlama yapmadan, akılcı kararlar veremeyebilir. İnsan ilişkilerinde bu konu bu kadar önemli ise devletçilik anlayışında ne kadar önemli olduğunu kestirmek çok zor değildir. Bu açıdan, Kemalettin Kamu'nun şiirlerinde, insanların bağlılığını ortaya çıkaran ve ülkeye sahiplenmeyi sağlayan Milli duygu birliğinin ve geleceği güvence altına almaya hizmet eden Milliyetçi anlayış gibi, geniş insan kitlelerinin ekonomik yaşamlarını güvenceye almak ve onları mutlu, zengin ve üretken bir topluma dönüştürmek için devletin eliyle yatırımların yapılması, toprak reformu ve bunların olumlu sonuçlarının da işlendiğini söylemek yerinde olacaktır.

İnsan ilişkileri denildiğinde hemen güven diye bir olgu çıkar. İnsanlara güvenin, hoşgörü kavramının hemen hemen silindiği Cumhuriyet döneminde, yıkım, felaket ve ölümlerle sarsılan insanların yaşam alanlarını genişletmek ve ekonomik refahlarını sağlamak adına, devlet daha çok akılcı olmak durumundadır. Yatırımlarını yaptığı ülkelerle dikkatli seçmek ve reformları doğrudan olumlu sonuçlara dönüştürmek zorundadır. Cumhuriyet döneminde, ülkenin kalkınması, aynı zamanda bireyin kalkınması anlamına gelecektir; üstelik halkın o dönemlerde tek başına yapabileceği kalkınma girişimleri pek de mümkün görünmemektedir. Hiçbir ülke tarafından sömürülmeden kendi öz varlıkları ve imkanları ile sağlıklı, akıllı ve uzun vadeli kararlar alınmak durumundadır. Bu konunun insan psikolojisinde ne kadar önemli olduğu ortaya

çıkar çünkü devletin aldığı kararlar, çocuğu, genci ve yaşlısını yani herkesi ilgilendiren kararlar olacaktır. Genel olarak bakıldığında ise bu coğrafyada yaşayan her insanın hem ruhunu hem de bedenini etkiler. Alınan kararlar birey odaklı ise bireyin yaşadığı mekan ve ruh hali onu en az olumsuz şekilde etkileyecek nitelikteki kararlar alma durumunda bırakabilir. İnsanın olmadığı bir yerde ne bir kanundan ne bir gelecekte ne psikolojiden ne de bir mekandan söz edilebilir. Bütün bu olgular tek başına hareket edemez çünkü; her biri bir bütündür hatta her biri birbiriyle bağlantılı bir şekilde zincirdir, halkanın biri koptuğunda diğerini elbette etkiler.

Bu zincirin halkalarından biri de Cumhuriyetçilik ilkesidir. Bu kavram ve ilkeler parça parça gibi görülse de, yukarıda da bahsedildiği gibi, her biri bir bütünün parçalarından ibarettir. *"Cumhuriyet kelimesi dilimize Arapça "cumhur" kelimesinden girmiştir. Bu kelime halk, ahali, büyük kalabalık anlamına gelir. Cumhuriyet veya Cumhuri devlet iktidarın millete, umuma ait olduğunu öngören devlet şekli demektir. Cumhuriyet dar ve geniş anlamda kullanılır. Geniş anlamda Cumhuriyetle egemenlik topluluğunun bütününe, millete aittir. Dar anlamda Cumhuriyet ise sadece devlet başkanın doğrudan doğruya veya dolaylı olarak halk tarafından belirli bir süre için seçilmesi anlamına gelir."* (Yalçın, 1998:580). Ana ilkelerden biri olan Cumhuriyetçilikte, demokratik ve eşitlikçi olma niteliği ön plana çıkarılır. Egemenliği millete verme vardır. Yönetimde milletin tek söz sahibi olması gibi olgular çok belirleyicidir. Millet sorunlarını, isteklerini ve beklentilerini açıkça dile getirebiliyorsa orada cumhuriyetçilik ilkelerinin işlediğini görülür. Milliyetçilik, Devletçilik ve Cumhuriyetçilik birbiriyle yakından alakalı, biri olmazsa diğerinin de olamayacağı olgulardır. Halk sorunlarını açıkça dile getirir ve buna çözüm bulunabilirse bütün bu ilkelerin bir anlam kazanması mümkündür. Bu kavramların düzgün ve doğru işlediğini gören bir birey, kendisini ülkenin gerçek bir ferdi, sahibi olarak görebilir ve geleceğe daha bir umutla bakabilir. Gözlerin görmediği, kulakların duymadığı, dilin söyleyemediği ufuktaki geniş mekana yani yarınlara daha bir umutla (ışığa) göz kırpbilecektir. Küçük bir o kadar da büyük yüreğinde yarınlara umutlarla bakabilecektir. Birey mutlu olduğu ve kendini güvende hissettiği mekanda huzurun doruğunu yaşayacak, hem de ülkenin gelişmesine, ilerlemesine büyük katkıda bulunacaktır. Bunları bünyesinde bulundurabilen ve bunlarla yaşayan birey kendini dar mekanının buhranından atıp geniş mekanın huzuruna

salıverebilir. Geniş mekan denildiğinde akla gelen birkaçı ise köydür- kasabadır. Atatürk bundan yıllar önce köyün ve köylünün değerini ortaya koymuştur.

Atatürk "köylü milletin efendisidir." tespiti ile sadece savaşta kahramanlık göstermesi ile değil, üretim gücü ve öznel nitelikleri ile ülkenin gerçek sahibine işaret eder. Köylü insanlara efendi olma gibi yüce bir değer yüklenilir. Üreten toplum, hangi dönemde olursa olsun hep saygı görmüştür. İnsanoğlu oturduğu yerden bir şeylerin gökten inmesini bekleyemez durumunda kalır. İnsanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biri de yemek ve içmektir. Boş bir araziye hiçbir şey yapmadan durulduğunda araziyi, işleyemezsiniz onun bir şeyler vermesi beklenilmez. Ona gerekenler yapılmadığı takdirde, o size ottan başka bir şey vermeyecektir. Yine aynı tarla sürüp ekildiğinde yenilebilir, suyunu çıkarıldığında içilebilir meyveler, sebzeler ortaya çıkacaktır. Geniş mekan olan bağ bahçe insanın en temel ihtiyaçlarını karşılar. Bunun yanında insanlar için önemli olan, sadece yemek ve içmek değildir. Sağlıklı olan birey üretir, aynı zamanda tüketir, sağlığı iyi olmayan birey tüketmekte dahi sıkıntı çeker. Sadece fiziki sağlık denilirse eksik söylenmiş olunur; çünkü insanoğlu bir bütündür hem fiziki durumu el vermeli hem de psikolojisi sağlam olmak durumundadır. Üzülen, kaygılanan bireyden yeme isteği pek beklenilmeyebilir. Bağı, bahçesi, tarlası, yani açık mekanı olan birey bunları bir şekilde işlediğinde verim alır. Verimini, geleceğini, hasat mevsiminde toplayacaktır. Bununla birlikte evine ekmek getiren kişinin mutluluğu gözlerinden okunur. Ne kadar uğraş getiren bir meslek olsa da çiftçilik, mahsulünün filizlendiğini gördükçe mutlu olacaktır. İstenilen bir biçimde kullanıldığında, köyde bitmez tükenmez bir iş vardır. Bunun yanında şöyle bir sıkıntı göze çarpmaktadır. Değişen yaşam koşulları doğal olarak köyden kente bir nevi göçü zorunlu hale getirir. Kemalettin Kamu gibi göç etmek durumunda kalan bireyler, bu göç etme durumundan pek de memnun değildir. Başka durumdan bakıldığında, belki de göç etme mecburiyeti vardır. Köy hayatından bunalan gençler daha iyi yaşam koşullarına sahip olma hayalleriyle doğduğu, büyüdüğü belki de bu kadar mutlu olamayacağı mekanını bırakmak zorunda kalabilir. Dolayısıyla bundan sonra kent kavramı ortaya çıkıyor. Köyünde üreten, tüketen, mutluluğu, hüznü yaşayan birey, yaşam standardının da değişmesiyle sıkıntı çekmeye başlar. İnsanoğlunun yaşadığı, nefesini aldığı ve nefesini verdiği her türlü mekanda, bir çok sorunla yüzleşmek ve onları aşmak zorundadır. Vapurlara, otobüslere yetişmek için sabahın erken saatlerinde uyanmak zorunda kalan

bireyler, daha yorgun ve daha bitkin bir biçimde hayatlarını yaşamak zorunda kalır. İnsan ilişkileri olan her yerde, sorunlar kendisini gösterecektir. Birey bazı sorunların üstesinden rahatlıkla gelecek bazı sorunları yok sayacak ya da yaşıyormuş gibi yapacak. Mekanın değişkenliğinden veya göreceliğinden kimi zaman mutluluk duyabilir kimi zaman ise mutsuzluk ve sıkıntılar yaşayabilir.

Köyde yaşayan insanlara bakıldığında, her evin bir üst katı olurdu, üst kata kentteki insanlar gibi asansör kullanmak zorunluluğu yoktu şimdi gelinen noktaya bakıldığında ise hemen hemen her mekanda asansör kullanılıyor. Gelişen teknoloji ve yaşam koşullarıyla birlikte ev tipleri de değişti, daha önce kendisine ait arsası ve müstakil evi olan birey daha bir mutlu idi. Şu anki zamana bakıldığında ise aynı arsayı birçok kişiyle paylaşmak durumunda kalır. Apartman ortamında yaşayan bireyin iste de istemese de hayal dünyası daralacaktır çünkü; her anlamda bir kısıtlanmışlık söz konusu olur. Kendisine ait hayalleri olmayacaktır. *"Asansörler merdivenin kahramanlıklarını yokerler. Gökyüzüne yakın oturmanın artık pekte övünülecek yanı yoktur. Evim denilen yerde basit bir yataylıktan başka bir şey değildir. Dolayısıyla bir kata sıkışmış konutun farklı odaları, içsellik değerlerini ayırt edecek ve sınıflandıracak temel ilkelerin birinden yoksundur."* (Bachelard, 2014:58). Bu içselliği dışa yansıtan olgu konuşmaktır. Konuşmak sadece insana özgü değildir, yaşanılan her yerin bir dili, bir geçmişi, bir bekleyişi vardır. Doğa da bunlardan birisidir. Doğa bu serüvende geçirmiş olduğu türlü yıkımlardan sonra varlığını muhafaza eder. İnsanların hayatları kültürleri hep farklı olsa da asıl olan yaşam kavgasında mekanını bulabilir. Doğanın değişimi ile ortaya çıkan, kıyafetten, yeme içme alışkanlıklarından, konuşma biçimine belki de düşünüş biçimlerine kadar pek çok uygulama ve olgunun da değişim geçirdiği bir gerçektir. Bu değişiklik farklı kültürleri ortaya çıkarır. Doğa denilince akla yaşam şartları daha zor bir mekan gelir. Birçok şair/ yazarların doğayı eserlerinde işlediklerini görülür. Anadolu'nun birçok yerinden göç eden ve saflığından, temizliğinden hiçbir şekilde taviz vermeyen birçok sanatçılar, yazarlar, şairler bulunur. Onlara bu saflığı veren doğdukları, yaşam savaşı verdikleri, belki küçük belki de kocaman bir dünyasından geliyordur. Buldukları yerden son derece memnun olan birey seslerini, eserlerini daha geniş mekanlara yaymak için doğadan da bahsetmek durumunda kalır. Doğadan bahsettiğinde bunu bir zorunluluktan ziyade bir ihtiyaca cevap vermekten dolayı da yapar. Bu ihtiyaca gelindiğinde şair / yazar gözlem yeteneğini güçlü bir şekilde kullanmak durumunda

kalır. Tomurcuğa duran çiçeğe karşı duyarsız kalamayabilir. İnsanın sürekli değişen psikolojisi gibi değişebilen mevsim değişikliğine kayıtsız duramayabilir. Çünkü etrafa şöyle bir bakıldığında her şeyin bir değişim, evrim değiştirme sürecinden geçtiği görülür, doğa da bunlardan biridir; "*Doğa, daima yeniden doğuşun, kaynağıdır.*" (Korkmaz, 2008:190). Sadece doğa için değildir bu değişim, mevsimin, yaşamın ve bulunduğu mekanın etkisiyle insan da değişim odaklıdır. Mevsimler değiştikçe insanın ruhu da tazelenir, temizlenir. Anka kuşu gibi küllerinden yeniden doğabilir.

Varlığın birinci ögesinin düşünce olduğunu savunan öğretiyeye idealizm denilmektedir. Var olan her şeyi düşünce olarak algılar. İnsan düşüncesinden bağımsız bir nesnelere dünyasının var olmadığını savunan felsefi bir öğretimdir. Bu görüşe göre madde gerçek değil hayaldir ve evrendeki her şey zihinseldir. Tıpkı mekanın dili olduğu gibi. Herkesin göreceli bir hayat serüveni vardır. Yaşam koşulları insanları hep bir yerden bir yere sürükleye durur. Hayatını idame ederken çeşitli mekanlara maruz kalır. Burada göze çarpan en büyük nokta mekanlara değer ve anlam yükleyen bireylerdir. Bu anlamları yüklemek için de bir zaman dilimine bir de insan psikolojisine ihtiyaç duyulur. Mekanlara değerleri yükleyen insanın psikolojisinin ta kendisidir.

5. Kemalettin Kamu, Dil ve Gelenek

Kemalettin Kamu, şiirlerinde mekanın kullanım özelliklerini farklı farklı şekilde yansıtan bir şairdir. Kamu'nun şiirinde mekan tasvirine çokça yer verildiği görülür. Mekan, geçmişten bize seslenen tarihi bir yapıdır. Bu tarihi yapıları şiirlerine ilmek ilmek dokuyan şair Kamu, aynı zamanda mekanı da tasvirinde; İzmir'den, Ankara'dan, Bingöl'den, Anadolu'dan söz ederken sadece bunları mekan olarak vermez. O dönemde yaşanan olayları birebir yaşanmasını, mekanının ruhunu hissedilmesine aracı olur. İnsanların içinde bulunduğu sosyal durum ve mekanın insan üzerinde nasıl bir etki bıraktığı hakkında bilgi verir. Etki ve tasvirleri yaparken, olayların insanların üzerindeki tepkiyi ölçer. Tepkileri ölçen şair, psikolojik imaj üzerinde yoğunlaşır. "*Psikolojide imaj, geçmişe ait bir duyum veya algının meydana getirdiği bir yaşantının zihinde canlandırılması, hatırlanması demektir.*" (Apaydın, 2012:216). Kamu şiirlerinden bahsederken onun gördüğü, hissettiği mekanı tasvir eder. Okur onun gözünden mekana ulaşmaya çalışır. Asıl mekan tasviri, okuyucunun hayal dünyasının zenginliğine bağlıdır. Aynı şiir, aynı kişi tarafından okunduğunda farklı anlamlar çıkarabilir. Bu da zamanın, mekanın ve psikolojinin değişimiyle yakından ilgilidir. Kamu'nun şiirlerinde sıkça İzmir'e yer verdiği görülür. Kamu İzmir ile Cumhuriyet'e vurgu yapar. '*İzmir "Yollarından Son Mektup"* adlı şiirine bakıldığında;

İZMİR YOLLARINDAN SON MEKTUP

"Sorarım sana anne

Mademki gün gelecek,

Herkes aynı meleğin

Önünde eğilecek,

Niçin o güne değin

Çan sesleri duyayım.

Bugün de bir yarın da,

Bırakın uyuyayım

İzmir kapılarında! " (Kamu, 1949:60-61).⁷

Anne sıcaklık, sevgi, temizlik, saflık, iyi niyetlilik, sığınılan liman aynı zamanda güveni temsil eder. Kamu, babası vefat ettikten sonra annesiyle baş başa kalır. Babasını erken yaşta kaybetmesinin annesine olan bağlılığını bir kat daha artırdığı görülür. Bundan dolayı Kamu'nun şiirlerinde genel olarak anneye bir sesleniş ve bir serzeniş vardır. Anneden yardım bekleme gibi bir durum söz konusudur. Bulunduğu durumdan memnun olmama havası uyandırır. "*Herkes aynı meleğin önünde eğilecek*" diye söylerken; her insanın er ya da geç ölümle karşılaşacak olmasını ve ölümün kaçınılmazlığını anlatır. Azrail'le baş başa kalacaktır, ölümün verdiği duyguyu ruhunun ta derinliklerinde hissedilecektir. "*Çan sesleri duyuyum*" dizesi içinde bulunduğu duruma karşı yabancılaşan bireyi anlatır. Aynı zamanda İzmir işgal altındadır. Yabancı kimseyi topraklarında istemediği de anlaşılır. "*Bırakın uyuyayım İzmir'in kapılarında*"; Kamu'nun yaşadığı dönem itibari ile İzmir'in işgalinin, İstanbul'un işgaline denk geldiği görülür. İzmir'e karşı işgalin ve savaşın etkisinden olsa gerek yoğun bir bağlanma durumu vardır. İzmir ile o kadar bütünleşmiştir ki kapısında uyumaya razıdır.

Kamu'nun kullandığı dil, İzmir ve diğer şiirlerinde olduğu gibi oldukça anlaşılırdır. Kamu'nun yaşadığı yıllarda dilde sadeleşme yoluna gidilmiştir. Kamu'nun kullandığı Türkçe ile şu anda kullanılan Türkçe karşılaştırıldığında; onun dilinin sade, anlaşılır aynı zamanda akıcı bir üsluba sahip olduğu görülür. Bütün şiirleri incelendiğinde, dilinin ve içerikte tartışılan konuların/izleklerin güncelliğini hala koruduğu ve halkın seviyesine uygun kelimelerin özenle seçildiği görülebilir. İzmir ile ilgili diğer bir şiire bakıldığında;

SEVGİLİ İZMİR'E

"Hiç bükme boynunu yakındır sabah,

Al bayrak kalamaz daima siyah,

⁷ Bkz: "İzmir Yollarından Sonra Mektup" Şiiri, Kamu, s.61.

Gün gelir elini uzatır Allah

Yeşil dizilerini arayanlara!" (Kamu, 1949:114).⁸

Fertlerin yaşamı sorunlarla boğuşmaktan geçer. Sadece insanların soruları yoktur yaşayan canlı / cansız her varlığın problemleri vardır. Kamu, burada İzmir'e sesleniyor. İzmir'i yaşayan canlı yerine koyuyor. "*Sabahın yakın olduğu*"nu bu karanlıkların son bulacağını ve geleceğin aydınlık dolu olacağını söyler. İzmir dışardan bakıldığında geniş mekan olarak görülür. Savaş, işgal, medeniyetlerin değişimi söz konusu olunca geniş mekan dar mekan haline gelebilir. İzmir'in nefessiz kaldığı günler düşünüldüğünde, aynı zamanda labirentleşen mekana maruz kaldığı görülür. "*Al bayrağın siyah olması*" İzmir'in o dönemlerde işgal altında olduğunu ve bu yüzden yaşanan bir matem sembolize eder. Aynı zamanda al bayrak ifadesinin halk motiflerinde de kullanıldığı görülür. Şairin, bayrağın kana bulanmasından mustarip olduğu görülür. Allah'a olan inancı ve güveni dile getirir. "Allah'ın elini uzatması" ile dini bir motif işlenmesi söz konusudur. İzmir'in işgal altından kurtulma isteği vardır. Aynı zamanda içinde bulunulan durumdan memnun olmama da öne çıkarılır. Kamu'nun, şiirlerinde İzmir'in çok önemli bir mekan olarak bir çok simgesel/sembolik çağrışımlarıyla öne çıkarılması hem dönemi hem de geleneği temsil etme bakımından çok önemli bir vurgudur.

Kemalettin Kamu'nun dili oldukça anlaşılırdır. Süslü anlatımdan uzaktır. Halkın anlayacağı dilde şiirler yazmaya özen gösterir. Halk şiirinin içeriğinde ise özellikle gurbet duygusunun ağır bastığı görülür. Kamu da diğer şair / yazarlarda olduğu gibi halka inme gayesi güder; "*Yardımcı, "Halk Şiirinin Yeni Türk Şiirine Etkisi"* başlıklı yazısında 1923'ten sonraki Yeni Türk edebiyatında Mehmet Emin Yurdakul, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklıgil, Cahit Sıtkı Tarancı, Mehmet Akif Ersoy, Orhan Veli Kanık, Ahmet Kutsi Tecer, Osman Atilla, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Cahit Külebi ve Halil Soyuer gibi adların halk şiirinin pınarından yararlandıklarını örneklerle açıklamaya çalışmıştır." (Doğan, 2012:874). Bu dönemde halk kültürüne ve diline ağırlık verildiği görülür. Halk kültürü geçmişten

⁸ Bkz: "Sevgili İzmir'e" Şiiri, Kamu, s.114.

günümüze ışık tutan bir ögedir. Deniz matemî adlı şiirinde; halk öğeleri olan gönül, türkü gibi kelimeler baş gösterir. Şöyle ki;

DENİZ MATEMİ

"Belki deli rüzgarlara uyan direkler,

Karayelde bir kazaya baş egecekler.

Ve görünmez olacaklar, denizler derin,

Gönül, dinle türküsünü gemicilerin!" (Kamu, 1949: 111).⁹

İnsanoğlu yaşam serüveninde çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalır. Bu sorunları canlı tutarak içinde var olan huzuru tekrar yaşayabilir. Huzuru kimisi karada kimisi havada kimileri de denizde bulur. Huzur beraberinde huzursuzluğu da doğurur. Çünkü huzursuz olan birey hayatında değişiklik arayacaktır. Kendini farklı maceralara ve serüvenlere bırakacaktır. Bu serüvenlerden birisi de denizlerde geçirilen zamandır. Belki deli rüzgara uyan direkler; rüzgarın en küçüğü yaprağı yerinden oynatmaya gücü yeterken, rüzgarların en büyüğü ise kasırgalara sebebiyet verir. Rüzgar o kadar güçlüdür ki; direklerin bu rüzgara dayanamadığını söyler. İnsanların da rüzgarın gücü karşısında durması düşünülemez. İnsanın hayatında bazı görünmeyen rüzgarlar vardır, insanın hayatını alt üst eder. Gemicilerin denizde en büyük korkusu denizde şiddetli fırtınaya yakalanmaktır. Rüzgar insan hayatındaki savrulmayı ve belirsizliği anlatır. Kamu da, kaderinin dizginlerini elinden kaçırın insanları anlatmak amacıyla, sözünden çıkan rüzgara karşı insanın acizliğine vurgu yapar. "*Ve görünmez olacaklar*" dizesinde; insanların denizin dibine batacaklarından dolayı kaygı duyduklarından ve onları kimsenin bulamayacağından bahseder. Aynı zamanda bir kaybolma ve yok olma teması işlendiği görülür. "*Gönül, dinle türküsünü gemicilerin*" dizesinde; her insanın başından türlü türlü olaylar geçtiği ve yaşanan tecrübelerin birer türkü halinde yansıdığı aktarılır. Kimileri askerlik, kimileri okul yılları, bunları hayatının ilerleyen sürecinde macera

⁹ Bkz: "Deniz Matemî" Şiiri, Kamu, s. 111.

filmi gibi anlatıldığı görülür. Dinle türküsünü derken; gemicilerin başından geçen maceralı olayları anlata durdukları söylenir. Deniz matemati adlı şiirinden başka da, Kamu'nun Gurbet adlı şiirinde halk kültürlerini görmek daha bir mümkündür. Halk şiirinde özellikle gurbet duygusunun ağır bastığı görülür. "*Faruk Nafiz ve Kemalettin Kamu'da bol bol görülen gurbet temi sonraki şairlerde yerini yalnızlığa bırakır*(Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat). *Bu yalnızlık iletişim eksikliği, mevcut değerlerden şüphelenme ve onları reddetme, imanını kaybetme ve çevreye yabancılaşma ile de yakından ilgilidir.*" (Enginün, 2010:45-46). Kamu, hayatı boyunca türlü türlü yerlerde bulunmuştur. Doğup büyüdüğü yer Erzurum daha sonra Refahiye, Sivas, Kayseri, Bursa, İstanbul, Ankara, Paris gibi yerlerde bulunmasının farklı farklı amaçları vardır. Buradan yola çıkarak Kamu gurbetten çok fazla etkilenir ve bunu mekan tasvirleri ile şiirlerine taşır. Gurbet adlı şiirine bakıldığında;

GURBET

"Eriyorum gitgide,

Elveda her ümide,

Gurbet benliğimi de

Bitirmiş bir içimde!" (Kamu, 1949:76).¹⁰

Edebiyatta gurbet şairi olarak bilinen şairin, şiirlerinden ve edinilen kaynaklardan yola çıkılarak gurbet kavramını çok özel bir izlek olarak işlediği söylenebilir. Bu şiirinde içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmadığını ve günden güne eridiğini söyler. Artık dayanacak gücü kalmamıştır. Geriye dönmek arzusu günden güne onu tüketmiştir. "Elveda her ümide" dizesinde, şair kendini o kadar çaresiz hisseder ki, umutsuz bir vaka gibi çaresiz bir şekilde kaderini bekler. Gurbeti ta benliğinin derinliklerinde hissettiği ve gurbet duygusunun olumsuz çağrışımları ile bütün hücrelerini sardığı anlaşılır. Elinden hiçbir şey gelmeyen insanlar ister istemez psikolojik bunalımlara girer. Kendisini dışardan görülemeyen kalın surlarla kaplanmış dar mekanda bulur. Bulduğu durum

¹⁰ Bkz: "Gurbet" Şiiri, Kamu, s. 76.

içinden çıkılamayan bir hal alır. Bu durumda bulunan bireyin zaten bir şeyler yapması beklemez. Gurbetin, onu içsel anlamda bir içimde yok ettiğini "bitirmiş bir içimde" sözü ile anlatır.

Halk öğelerinden biri de gelenek ve göreneklerdir. "*Dünyaya geldiğimizden itibaren, bir görenekler deryasına gömülmüş yaşarız, görenekler karşılaştığımız ilk ve en güçlü gerçekliktir; dar anlamda çevremiz ya da toplumsal ortamdırlar, içinde yaşadığımız toplumdurlar.*" (Gasse, 2014:174). Gelenek ve görenek, insanı içinde bulunan kültürden haberdar eder. Kamu, "Tuna" adlı şiirinde olduğu gibi diğer şiirlerinde gelenek ve göreneklere yer vererek, sadece bireysel pencereden kendi duygularını/etkilenimlerini sunmakla kalmaz, halk öğeleri yoluyla toplumun diğer kesimlerini de şiirinin odağına oturtmayı amaçlar ve onları konu edinir.

TUNA

"Başımın içinde uyanıyor dün,
Sanki cenazeye dönen bir düğün,

Dostlarım hoş görün, şimdi gönlümün

En güzel kızını seçtim Tunadan." (Kamu, 1949: 73).¹¹

"Başımın içinde uyanıyor dün" dizesi ile Kamu, geçmişte yaşananların aklını kurcaladığını ve bir şeyleri hatırlattığına vurgu yapıyor. "Sanki cenazeye dönen bir düğün" diye söz ederken; insanoğlunun doğduğunda, askere gittiğinde, evlendiğinde ve bayramlarda daha bir mutlu olduğu gerçeğine dikkat çeker, ancak düğünün cenazeye dönüşü mutlu olması beklenen olayların umutsuzluk, acı ve üzüntü yarattığını belirler. Şiire bakıldığında "düğünün cenazeye dönmesi" ifadesi ile sevinçli bir durumun üzüntüye dönüşmesi temi işlenmiştir. Aynı zamanda halk ögesine vurgu yaptığı görülür. "Dostlarım hoş görün, şimdi gönlümün en güzel kızını seçtim Tuna'dan" diye devam eden dizede; yaptığı işin sevdikleri tarafından hoş karşılanmayacağını söyler. Aynı zamanda yine aynı dizede, şiirde sevdaya tutulan kişinin dostları tarafından hoş

¹¹ Bkz: "Tuna" Şiiri, Kamu, s. 73.

karşılanması beklentisi içindedir. Bir nevi yaptığı işten dolayı eleştiri almamayı umar. Kamu'nun, halk öğelerini içinde barındırdığı diğer bir şiiri de hazan yolcusudur. Şiire bakıldığında;

HAZAN YOLCUSUNA

"Ben de kuru bir yaprak

Gibi seninleyim bak,

Zülfüne takılarak

Oldum gönül veremi" (Kamu, 1949 :80).¹²

Kamu'nun hayatına bakıldığında; bir kızı sevmesi ve ona kavuşamadan ayrılmak zorunda kalması işlenir. Bazı şiirlerini özellikle bu kıza hitaben yazıldığı görülür. "Hazan Yolcusu" adlı şiir de bunlardan birisidir. "*Ben de kuru bir yaprak gibi seninleyim bak*" derken; ömrünün tükendiğini ve bunu yaşamını kuruyan yaprağa benzeterek son bulduğuna vurgu yapar. "*Zülfüne takılarak oldum gönül veremi*" derken; zülûf saç anlamında kullanılır. Zülûflere takılmak; sevgilinin saçlarının güzelliğinden etkilenmeyi anlatır. Aynı zülûflere takılmak sözüyle, halk motiflerinde olduğu gibi, şairin de hep aynı kişiye/kadına aşık olduğu belirtilir. Sevgilinin saçından o kadar çok etkilenmiştir ki sonunda vereme yakalandığını söyler. Bu diğer verem hastalığına benzemiyor, bu gönül veremidir.

¹² Bkz: "Hazan Yolcusuna" Şiiri, Kamu, s. 80.

6. Kemalettin Kamu Şiirinde Mekanın Kullanım Özellikleri

6.1. Memleketçilik ve Anadoluçuluk

Dönemin havasına uygun olarak memleketçilik ve Anadoluçuluk fikrinin ele alındığı görülür. Kemalettin Kamu, mütareke dönemi şairlerinden biridir. Bundan dolayı Kamu'nun şiirlerinde, yurt ve memleket sevgisi fikirlerinin ön plana çıktığı görülür. Kamu'nun, genel olarak şiirlerine bakıldığında, savaşın etkisinden olsa gerek bir beklenti, bir özlem bazen de bir karamsarlık içinde olduğu görülür. Kamu, sadece savaş veya özlem içerikli şiirleri kaleme almamıştır. Kamu, şiirlerinde aşk ve gurbet şiirlerine de yer vermiştir. Aynı zamanda aşk ve gurbet şiirleri bestelenerek türkü haline getirilmiştir. Bundan yola çıkılarak; *"İlk örneklerini II. Meşrutiyet'ten sonra vermeye başlayan bu "Anadolucu, memleketçi edebiyat", yeni dönemde, kurtarılan vatanın/Anadolu coğrafyasının anlatılmasını ve ülkenin kalkınmasını ön plana almıştır. Bu dönemde şairlerin çoğu Anadolu halk şairlerinin yolundan giderek yeni bir şiir yaratmaya çalışmışlardır"* (Enginün, 2009:39). Kemalettin Kamu da dil özelliklerinin yanında biçimsel açıdan halk şiiri geleneğine yaslanır. Millileşme olgusunun etkisiyle, daha sade, anlaşılır bir dil kullanır ve halkın yaşamını, estetik beğenilerini ve dünya tasarımını içeren halk edebiyatının özellikleri ile şiirini işler. Millileşme ya da Anadoluçuluk akımlarının içerik açısından ulus devlet kavramına dayanan yapısı da Kamu'nun şiirinde kendine çok önemli bir yer bulur; *"Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren eserlerinde yurt ve memleket sevgisini işleyen bu şairlerin çokluğu dikkat çekicidir. Ahmet Kutsi Tecer, Kemalettin Kamu, Behçet Kemal Çağlar, Ömer Bedrettin Uşaklı, Necmettin Halil Onan, Zeki Ömer Defne, Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihat Asya gibi şairler, şiirlerinde aşk temasıyla birlikte yurt güzelliklerini terennüm eden bu şairlerden başlıcalarıdır."* (Aktaş, 2008:24). Yurt Anadolu'dur ve sadece yaşanan bir mekan değil, yeniden doğuşun ve ebedi bir varlık alanının yansımasıdır. Kişisel izlekler genellikle aşk, sevgi, kavuşma üzerine odaklanırken, toplumsal bazı izlekler de öne çıkarılır. Yoksulluk, gurbet, göç gibi konuların yanında ana motif biraz da idealize edilmiş bir yurtçuluktur. Böylesi bir şiir anlayışının altında yatan ana neden yeni kurulan devletin kültürel devrimlerinin milli bir şuur ile hayata geçirilmesi ve geniş halk kitleleri tarafından benimsenmesinin sağlanmasıdır; *"Anadolu'yu doğacak kültürün kaynağı ve hedefi olarak gören "kültürcü anadoluculuk" / "memleketçilik" akımının*

ileriki yıllarda da temsilcileri olacak bu isimler, ürünlerini, devrin Anadolu Mecmuası (1924), Yeni Mecmua (1925), Hayat (1926-1930), Varlık (1933), Ülkü Dergisi (1933-1949) gibi yayın organlarında neşretmişlerdir" (Öztop, 1992: 64; Demir, 2013:776-777). Kamu, yazmaya küçük yaşlarda başlamıştır. Daha çocuk denilecek yaşlarda babasını kaybetmiştir. Çeşitli sebeplerden ötürü ilk nefesini aldığı yeri terk etmek durumunda kalmıştır. Yine çocuk denecek yaşta hayatın acımasız gerçeğiyle karşı karşıya kalır. Hayatı boyunca işgallere ve Türkiye'nin değişen birçok yüzüne birebir tanıklık etmiştir. Kamu'nun işlediği konular itibariyle Türkiye'nin gidişatına karşı duyarsız kalmadığı görülür. Yazdığı şiirlerde Anadolu, Milliyetçilik, vatan sevgisi, yar özlemi, sıla duygusu, baba evi, anne sevgisi gibi duyguları yoğun olarak yaşadığı ve bunları kaleme aldığı görülür. Kamu'nun hayatı incelendiğinde halkın içinden biri olduğu ve halkı anlatma çabası içinde olduğu anlaşılır. Bundan dolayı Kamu'nun, şiirlerini dizelerini, düşüncelerini, yaşantılarını yazıya dökerken halkı göz önünde bulundurması olağan bir durumdur.

Kemalettin Kamu'nun "Bingöl Çobanları" adlı şiiri Anadolu'yu, Milliyetçiliği ve halkın içinde bulunduğu psikolojik durumu, günümüz penceresinden bir daha bakılmaya olanak sağlar. Kamu'nun Anadolu'yu ve Anadolu insanının yaşantısını en iyi anlatan şiirlerinden biri "Bingöl Çobanları" adlı şiiridir. Pastoral tarzda kaleme aldığı şiir sanatçının tanınmasında etkili olmuştur.

BİNGÖL ÇOBANLARI

"Gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla,

Çoban hicranlarını basar bağrına yayla.

Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al

Diye hıçkırır kaval:

Bir çoban parçasısın, olmasan bile koyun,

Daima egeceksin başkalarına boyun;

Hülyana karışmasın ne şehir, ne de çarşı,

Yamaçlarda her akşam batan güneşe karşı

Uçan kuşları düşün, geçen kervanları an,

Mademki kara bahtın adını koydu çoban!

Nasıl yaşadığından, ne içip yediğinden,

Çıngırak seslerinin dağlara dediğinden

Anlattı uzun, uzun. " (Kamu, 1949: 90-91)¹³

Kamu edebiyatta kendisini "Bingöl Çobanları" adlı eseri ve gurbet şairi olarak tanıtmıştır. Gurbeti uzun bir süre yaşaması ve gurbetin üzerinde oluşturduğu derin duygulanımları şiirlerine ipek böceği misali dokuduğu görülür. Yukarıdaki alıntıya bakıldığında; "gün biter, sürü yatar ve sararan bir ayla" ifadesi, her canlı eğer hala hayatta ise yani ölmemişse, onun için onu yaşama bağlayan, bekleyen bir umut olduğunu gösterir. Bitmek eylemiyle, artık elinden bir şey gelmediğini ifade eder. Günün bitmesi, hayallerin, beklentilerin, umutların yok olması anlamlarına gelir. Çünkü ışığın sönmesi, karanlığı daha yoğun anlamda yaşamasını zorunlu kılar. Başka bir açıdan bakıldığında, karanlık akşamın verdiği sessizlik, huzur, loşluk aynı zamanda mutluluğu ve güveni de bir arada sunar. Bazen de karanlık, türlü korkuların, mahrem duyguların, özlemlerin ve genel anlamda kişinin kendisi ile yüzleşmesinden kaynaklanan derin kaygıların ifadesidir. Günün bitmesiyle birlikte sürülerin yattığını ve çobanın da hülyalara daldığını söyler. Çoban o gün için üzerine düşen görevi yapmıştır. Sürüleri kurda kuşa kaptırmamak için, sürülerin etrafında pervane olmuştur. Çoban işinin bitmesiyle bir rehavete kapıldığını ve artık hülyalara dalma vaktinin geldiğini söyler. Ayın sararması sözü güneşin battığını imlerken, çobanın da derin kaygılarına göndermede bulunur. Bir günün bitmesi başka bir güne yelken açmasına sebeptir. Aynı zamanda, yeni hülyalara yelken açmaya vurgu yapar. "Çoban hicranlarını basar bağrına

¹³ Bkz: "Bingöl Çobanları" Şiiri, Kamu, s. 90-91.

yayla" diye devam eden şiirde, çobanın içinde bulunduğu ruhi durum hakkında bilgi verilir. Çobanın hayatında ayrılıkların olduğu hissettirilir. Çobanı teselli eden ve çobanı anne şefkati ile kollarına saran, onun bir nebze olsun rahatlamasına sebep olan yayladır. Bağına basan yayla sözüyle kişileştirme ögesine vurgu yaptığı görülür. Aynı zamanda yalnızlığın hat safhada yaşandığı anlaşılır. "Kuru bir yaprak gibi kalbini eline al derken" ifadesi, iç sesini dinlemesi gerektiğini ve dertlerini somut bir öge gibi ele alması gerektiğine vurgu yapar. "Kalbini kuru bir yaprak misali" sözü kalbinin artık hissizliğine, gamsızlığına da vurguda bulunur. Şair çektiği acıdan bıkmış, usanmıştır. Hicran, kalp, gibi kelimelerden yola çıkılarak çobanın burada gönül sancısı çektiği anlaşılır. Çoban, sevgilisinden ayrılmanın üzüntüsünü yüreğinin derinliklerinde yaşar. Çobanın içinde bulunduğu acı, o kadar büyüktür ki artık çektiği acıya tahammülü kalmamıştır. Kalbini kuru bir yaprak gibi eline al ve yumruğunu sık, bu şekilde yaparsa kalp ağrısını, özlemlerini bitireceğini sanıyor. Acılarını somutlaştırma yoluna gidildiği görülür. "Diye hıçkırır kaval" sözüyle, bir önceki satırda yaylayı kişileştiren şair bu satırlarda kavalı ağlattırıştır. Çoban içinde biriktirdiği özlemleri, acıları, kendini salıverdiği görülür. İnsan duygusal yoğunluğun baskısından kurtulmak için ağlar. Bu baskıyı içinden atmanın en kestirme yollarından biri de ağlamaktır. "Bir çoban parçasısın olamazsın bir koyun" diye söylenirken psikolojik durumu dışa yansıtmaya başlar. Çoban kendisini o kadar değersiz görür ki koyundan dahi değersiz varlığını görmeye başlar. Koyunun etinden, sütünden ve yününden faydalandığını fakat kendisinin hiçbir işe yaramadığını söyler. Kendisiyle iç çatışma halinde olduğu anlaşılır. "Daima egeceksin başkalarına boyun" dizesi koyunların özgür bir şekilde yaşadığını fakat çobanın özgür olmadığını anlatır. Koyunların özgürlüğünü, aynı zamanda verimliliğini içten içe kıskanır. Yaşayan tüm varlıklar özgürlüğüne düşkündür. Bu özgürlüğü yüreğinden, beyninden ve de elinden alanlara karşı serzenişte bulunur. Elinin kolunun bağlı olduğundan, hiçbir şey yapamayacağından dem vurur. Çobanlıktan kurtulduğu an özgürlüğüne kavuşacağını, aksi takdirde esaretten olsa gerek kaybolup gideceğini söylüyor. "Hülyana karışmasın ne şehir ne çarşı" dizesindeki çarşı ve şehir ifadesi, yenilik, çağdaşlık, özgürlük, mutluluk anlamlarını çağrıştırır. Özgürlük göreceli bir kavramdır. Kimi insanlar vardır ki, geniş mekan diye bilinen bağ/ bahçe de rahat olmayabilir. Bunun aksi yönü, dar mekan olan dört duvar arasında kişi mutlu olabilir. İnsanoğlunu mutlu edebilen mekan, kişinin psikolojik yansımalarından kaynaklanır.

"Mekân, hem gerçek dünyayı hem de kurmaca dünyayı çevresel olarak kuşatır" (Şengül, 2010:531). Çobanın hülyasında dahi özgür olamayacağını söyler. Çobanın hayalinde dahi özgür olmadığı ve gerçeklerin yüzüne bir tokat gibi indiği anlaşılıyor. Bu gerçekliğin ötesine geçemeyeceğini ve çaresiz bir durum içinde kaldığını sitemli bir şekilde dile getirir. Başkalarının isteklerine boyun eğmek zorunda olduğu "hülyalarına karışmasın" sözünden anlaşılır. Ne şehir ne çarşı derken içinde bulunduğu durumdan kurtulma, çobanlığı kabullenememe vardır. İnsanoğlu bulunduğu konumu hiçbir zaman beğenmez, hep bir veya birkaç basamak üstünü hayal eder. Aynı zamanda şairin hayatın gerçeklerini olduğu gibi aktarma yoluna gittiği anlaşılıyor. Kendi kendine, sen bir çobansın bu kentten çıkamazsın boş hayallerle kendini avutma diyor. Çoban için kent özgürlük demektir ve kendisini doğru bir şekilde ifade edebilmektir. Çoban kendisini bu yaylada yaşamaya mecbur hissediyor. "Yamaçlarda her akşam batan güneşe karşı" güneşin batışı, günün bitmesi, hayallerinin son bulması ve karamsarlık anlamına gelir. Şairin, yamaç ifadesiyle, uçuruma vurgu yaptığı görülür. Kendisini uçurumun kenarında gördüğünü, artık yaşamaya dair bir hevesin kalmadığını, dile getirir. Bu satırda, bunaltı izleğinin işlendiği görülür. Çoban kendi kendine gerçeklerle hülyalarının çeliştiği itiraf eder. Çoban, içinde bulunduğu durumdan bir an evvel kurtulması gerektiğini düşünür. Kendine, günün bitmesiyle farklı hülyalara dalması gerektiğini anlatır. Bununla birlikte yeniden doğuş kavramına vurgu yapar. İçinde bulunduğu durumdan hoşnut olmadığı çobanla-hülyalarının tezadını yaşadığı anlaşılıyor. Çobanı teselli eden, yine kendisi oluyor; "Uçan kuşları düşün, geçen kervanları an" dizesindeki kuş özgürlüğü, genişliği, ferahlığı ve mutluluğu çağırır. Kervan sözü ise bir yerden bir yere göçü temsil eder. Kervan aynı zamanda mutluluğa, yeniliğe ve haberlere açılan penceredir. Çoban bu satırlarda yine özgür olmak isteğini içinde bulunduğu durumdan kurtulma isteğini dillendirir. Çoban kuş olup uçuş ya da kervanla birlikte bulunduğu mekandan ayrılma isteği duyar. "Madem kara bahtın adını koydu çoban" diye devam eden satırlarda, çoban olduğunu sitemli bir şekilde vurgular, aynı zamanda çoban olduğunu kabullenmeye doğru gidişat gözlemlenir. Kara baht sözüyle kara yazısından yani kaderinden şikâyetçi olduğu aynı sitemin süre geldiği görülür. Kara baht sözüyle, dini bir motif kullanıldığı görülür. Aynı zamanda kara baht sözüyle halk ögesine vurgu yapar. Çoban olduğunu bundan öteye gidemeyeceğini söyler. Bulduğu durumu yavaş yavaş kabullenme vardır. "Nasıl yaşadığımdan, ne içip yediğinden" diyerek çoban yavaşça sitem etmeyi

bırakmış, gündelik hayata dönmüştür. "Çıngırak seslerinin dağlara dediğinden" sözüyle çıngırak sesini insan yerine koyarak kişileştirme ögesine yer verir. Haykırma insanlara özgü bir kavramdır ama burada yazar, çıngırağın dağlara doğru seslendiğini, içindekilerini dışarı aktarma isteğinin olduğunu ima eder. Bundan yola çıkılarak, yayla, kavak, çıngırak kelimelerini insan figürü yerine koyarak içindeki sesi dışarıya yansıtmak için bu kelimeleri birer araç olarak kullandığı söylenebilir. Aynı satırda içindeki sesle dışarıdaki sesler birbirine girmiş durumdadır. "Anlattı uzun uzun" dizesinde çoban, o kadar çok bunalmıştır ki içinde yaşadıklarını ancak uzun uzun anlatarak rahatlayacağına inanıyor. Koyunların boyunlarına asılan çıngırak seslerinin uzaklarda yankısını dile getirir. Şair, içindeki seslerin dağlarda aksettiğine vurgu yapar. Şair, yalnızlığı, çaresizliği, olayların içinden çıkamama gibi bir durum söz konusudur. Bu çıngırak seslerini uzun uzun anlatır. Uzun uzun anlattığı şairin sorunlarıdır.

Şairin "Bingöl Çobanları" şiirini mimesis ve tecrit kavramlarına uygun bir biçimde ele aldığı görülür. "Yaratma" kavramı vardır, yani var olanı değil var olma biçimini tasvir eder. Diğer kaynaklarda şiirde çobanın, yazarın kendisi olduğu söylenir. Tecrit minyatüre dayalıdır. Mekanın olduğu gibi yansıtılması vardır. Mimesis ise resme dayalıdır. Bingöl çobanlarında yayla, kavak, çıngırak, yamaç, güneş, koyun, ay, sürü gibi sözcüklerden yola çıkılarak mimesis sanatına yer verildiği görülür. Şiirin genelinde memleket ve Anadoluçuluk fikrinin yoğun olarak işlendiği söylenebilir. Memleket edebiyatının genel özelliklerine bakıldığında; *"Memleket edebiyatı kapsamında değerlendirilen şiirlerin karakteristik özellikleri ise şöyle tespit edilmiştir:*

- a) *Konu memlekettir.*
- b) *Şekil, halk şiiri şekilleridir, vezin hecedir.*
- c) *Dil sadedir, halk dili, mahalli söyleyişler, hatta argo, şiire girer.*
- ç) *Ton, hitabete kaçar.*
- d) *İşlenen konulara uygun olarak gurur, iyimserlik ve irade ön plandadır.*
- e) *Lirikten çok didaktiktir. (...)*

Temel kaynak halk edebiyatı ise de kendi içinde bu akım mensupları çeşitlilik gösterirler: İlk defa karşılaşılan veya anlatılmaya değer bulunan memleket manzaraları, insanları tasvir ve hikâye edilir. İnsanların kahramanlıkları övülür ve tarihi mirasla birleştirilir, folklor orijinal bir kaynak olarak keşfedilir. İnsanların duygu ve iç dünyaları araştırılır. Fakirlik, kötü şartlar bir an önce tedbirler alınmayı gerektirir. (...)" (Enginün 2009, 39; Demir, 2013:776-777).

Bu dönem şairlerinin Kurtuluş savaşı olduğu zamana denk geldiği için milliyetçilik akımından etkilenildiği görülür. Milliyetçilik ve Anadoluçuluk fikrinin görüldüğü diğer bir şiir de "İzmir"dir.

İZMİR

"Yıllarca dövüştük ezeli bir heyecanla,

Yıllarca aziz annemizin zülfinü yolduk;

Her gün yıkadık ufkumuzun alnını kanla,

En sonra güzel İzmir'imizden de kovulduk." (Kamu, 1949:119)¹⁴

15 Mayıs 1919 Cuma'yı Cumartesi'ye bağlayan bir gece yarısı, İzmir halkı sokaklara dökülmek zorunda kalmıştır. Camilerden gelen ezan sesiyle uyanan halk ne yapacağını bilemez duruma düşmüştür. İzmir tehlike altındadır. Erkekler ellerine ne geçerse alıp kendini dışarıya atmıştır. Çocuklar ve kadınlar evlerinde gizlenmek zorunda kalmıştır. Netice olarak yüzlerce şehit verilmiş ama yine de İzmir kurtarılamamıştır. O yıllara tanıklık eden Kamu'nun şiirlerinde İzmir'i işleminin nedeni vatanın, ulusun ve bayrağın tehlike altında olduğunu görerek halkı uyandırma amacı güttüğü görülmüştür. "Yıllarca dövüştük ezeli bir heyecanla" diye başlayan şiirde, yıllarca savaş ortamına maruz kalındığını dile getirir. Yaşadığı topraklarda daha rahat ve güven ortamında yaşamak isteyen bireylerin savaşa katıldığı gözlemlenir. Her insan savaşa kazanmak için gider. Hiç kimse savaşa kaybedeceğim diye girmez. Herkesin içinde bir umut, bir inanç duygusu vardır. Heyecanla derken, kazanma umutlarının olduğunu söyler.

¹⁴ Bkz: "İzmir" Şiiri, Kamu, s. 119.

"Yıllarca aziz annemizin zülfünü yolduk" ifadesi her insanda farklı farklı anlamlar çağrıştırır. Savaşa genel olarak bakıldığında insanoğlunun ürpermesine sebep olur. Savaşa giden kişilerin arasında evli, bekar, çocuk, genç, yaşlı vardır. Savaşa giden insanların arkasında hep (hala hayatta kalan biri varsa) bekleyen bir çift göz vardır. Bu bekleyenler arasında anne, sevgili, baba, kardeş, akraba olabilir. Aziz annemizin ifadesiyle annelik kavramının yüceliğine vurgu yapar. "Anne" ifadesi güven, sıcaklık, özveri, yuva anlamlarını çağrıştırır. "Zülfünü yolduk" derken annenin kahrından saçını yolduğunu söyler. Zülfünü yolmak sözüyle halk ögesine vurgu yapar. Anne evladının geri dönmeme gibi bir durumundan kaygılıdır. Evladı dönse bile ya eli ya ayağı ya da farklı uzuvlarını kaybetmiş şekilde olabilir. Evladının dönmemesinden ötürü kahırların en büyüğünü yaşayacaktır. Anne, bu durumda savaşa giden her çocuğunun veya eşinin arkasından ağıtlar yakacaktır. Aynı zamanda bu satırlarda mateme de vurgu yapar. Anadolu insanlarında, biri öldüğü zaman saçını başını dağıtma, yolma kavramını kullandığı görülür. "Her gün yıkadık ufkumuzun alnını kanla" ifadesi her gün yeni birilerinin ölmesi ve yapılan ağıtların gökyüzüne ulaştığı dile getirir. Ufuk kelimesi ile genişliği ifade ederken, kanla birleştiğinde darlığa, bunaltıya yani labirentleşen mekana yer verildiği görülür. "Kan" kelimesi, kırmızı rengi ve bayrağı çağrıştırır. Netice itibari ile savaş kimi zaman mağlubiyet kimi zaman hüsrarla sonuçlanabilir. Şiire bakıldığında, savaşın hüznle sonuçlandığını son satırlarından anlamak mümkündür. "En sonra güzel İzmir'den de kovulduk" sözü ile çok sevdiği İzmir'den çıkmak zorunda kaldıklarını anlatır. "Güzel İzmir" ile kastedilen, güzel olanın sadece İzmir'in dış görünüşü olmadığıdır. Aynı zamanda vatanın tehlike altında olduğunun anlatımını yapar. Şiirin ilk başlarında toprakların işgali, daha sonra hüznle neticelenen bir sonla karşı karşıya kalma durumu işlenir. Buradaki İzmir toprak parçası değil vatanın tüm kültürel, inançsal ve duygusal boyutunu anlatan bir metaforik çağrışıma sahiptir. Kamu'nun "İzmir" şiirinde halkı uyandırma kaygısı içerisinde olduğu anlaşılır. Kamu'nun yaşadığı dönem neyi gerektiriyorsa ona göre davranır. Kamu'nun yaşadığı dönem itibari ile Anadolu'yu ve halkı ele alma, halkı bilinçlendirme, halkı uyandırma, halka olaylara farklı bir perspektiften bakma gereksinimi duymuştur. Bundan dolayıdır ki; *"Hecenin beş şairi dışında, G. H. Sevük"ün adı anılan antolojideki ifadesiyle, "Dışa ait yoksullukla içe ait olgunluğun yurdu olan Anadolu"ya açılan Rıza Tevfik Bölükbaşı, Munis Faik Ozansoy, Halide Nusret Zorlutuna, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Kutsi Tecer,*

Behçet Kemal Çağlar, Ömer Bedrettin Uşaklı ve Kemâlettin Kamu gibi şairler Anadolu insanını merkeze alarak halk şiirinin sesini taşıyan şiirler yazarlar." (Kurt, 2011:208)
 Kamu'nun da içinde yer aldığı akım, Anadolu insanını tanıtmak, milli bilinci uyandırmak ve halkın geleceğe daha iyi gözlerle bakmasına olanak sağlamak gibi işlev ve amaçlara sahiptir.

Anadolu en iyi anlatan şiirlerinden bazıları da "Gurbette Renkler" adlı şiirdir.

GURBETTE RENKLER

"Yeşil, bir köşedir bana Bursadan,

Kara, Erciyas'ın yarıları gibi,

Sarıda, gözü var Uzunyayla'nın,

Beyaz, Erzurum'un karları gibi! " (Kamu, 1949:78)¹⁵

Kamu, öğrenimi tamamlamak için farklı şehirlere gitmiştir. Bunlardan birisi de Paris'tir. "Gurbette Renkler" adlı şiirini Paris'te yazmıştır. Kamu şiirlerinde sadece savaşları konu edinmemiştir. Kamu, diğer şiirlerinde gurbet, doğa, aşk, özlem, ayrılık, aynı zamanda anne sevgisi, anneye serzeniş vardır. Bu şiirinde doğayı ele alan Kamu, mekanların ve mevsim değişikliğinin birbirinden ayrılan yönüne vurgu yapar. Aynı zamanda farklı mekanların insanlarda farklı anlamlar uyandırdığına odaklanır. Kamu gurbetin acısını hep hissededurmuştur. Türkiye fiziki konum itibariyle dört mevsimi en güzel şekilde yaşayan ender ülkelerdendir. Türkiye'nin mevsimleri değişken odaklı olduğu kadar, mevsimine göre değişen birçok karakteri barındırır. Kamu, bu şiirinde, mevsim değişikliği ile insanın değişebileceğine, karakterine olumlu-olumsuz bir şekilde yansıdığına vurgu yapar. "Yeşil bir köşedir bana Bursa'dan" ifadesiyle yeşil camiyi, Bursa'nın yeşil rengiyle anıldığına vurgu yapar. Aynı zamanda orada bulunan mekanın ruhi rahatlığını ifade eder. Bursa bulunduğu konum itibari ile yeşilin yoğun olarak yaşandığı ender şehirlerden birisidir. Yeşil renk, çoğu insanın rahatlamasına, göz sağlığının korunmasına, insan ruhunun dinlenmesine, tazeliğinin korunmasına ve

¹⁵ Bkz: "Gurbette Renkler" Şiiri, Kamu, s.78.

insanın odaklanmasına aracılık eder. "Kara Erciyes'in yarıları gibi" ifadesi ile matemi, hüznü, karamsarlığı ve ölümün rengini hatırlatır. Kara ve yar ifadelerinin kullanılması tesadüfi değildir. Şair, bu sözcüklerle uçurumun ardında bekleyen karmaşadan söz eder ve sonunun ne olacağını bilememe gibi kaygı durumu yaşadığı anlaşılır. Erciyes dağlarının uçurumlarla dolu olduğunu söyler. Uçurum, insanlar için tehlikeleri, insan hayatında bulunan belirsizliği, işin içinden çıkamama gibi durumları anlatır. İnsanların hayatında türlü türlü gelgitler vardır. Kamu, bu şiirinde insan hayatlarının birdenbire değişebileceğine ve insanların yaşam kavgasındaki mağlubiyetine değinir. "Sarı da gözü var Uzunyayla'nın" sözüyle insanların yaşamış olduğu bunalımlı durumdan kurtulmanın habercisi olduğu göze çarpar. Aynı zamanda yavaş yavaş mevsim değişikliğinin yaşandığını, sonbaharın gelmeye yakın olduğunu söyler. Sonbahar mevsiminde yapraklar kendisini yere bırakır. Sonbaharla birlikte mevsim değişikliği aynı zamanda insan psikolojisinin değişimini anlatır. Her mevsim değişen hava koşulları her mevsim değişebilen insan ruhuna vurgu yapar. "Erzurum'un karları gibi" ifadesi ile Türkiye'nin en yüksek yerlerinden biri olan Erzurum'dan hemen hemen hiç kar eksik olmadığını anlatır. Beyaz renk, huzuru, saflığı, temizliği, yumuşaklığı ifade eder. Kamu, bu şiirinde renklerden yola çıkarak, renklerin insanın psikolojisi üzerinde nasıl bir etki yaptığını da anlatmaya çalışmıştır; Yeşil Bursa, kara Erciyes, sarı Uzunyayla, beyaz Erzurum. Uzunyayla ile Erzurum'u karşılaştırmış birinden sarı da gözü var diye söylerken sonbaharı dile getirir, diğerinin de karları var derken yine mevsim değişikliğine aynı zamanda insanın fiziki ve ruhi değişimine vurgu yapar. Bu mevsim değişikliğine sebeplerden bazıları da mekan değişikliğidir. Şairler şiirlerini yazarken veya yazdıktan sonra türlü türlü mekanlarda toplanırdı. Bunlardan birisi de kuyulu kahvedir. Kamu'nunda bu mekanlarda yerini aldığı görülür. *"Kuyulu Kahve, Nâzım Hikmet'in otobiyografik romanında ise Kemalettin Kamu ile özdeşleştirilerek işlenir: "İstanbul'dan tanıdığım Erzurumlu bir şaire rastladım Kuyulu kahvede. Mecliste zabıt kâtipliği yapıyormuş. ... Bir gün Kuyulu kahvede Erzurumlu şairle Ankara Ahılarından konuşuyorduk. Orta Anadolu'nun birçok kasabalarında, köylerinde Ahı geleneklerinin, değişmiş şekillerde, hâlâ yaşadığını söyledi"* (Nazım Hikmet, 1967:75). *"Kuyulu Kahve, yirmili yıllar boyunca şair ve yazarların edebî sohbetler yaptıkları bir mahfil olma özelliğini korumuş, 1938 yılında Ulus semtinde belediyenin yürüttüğü istimlâk*

çalışmaları neticesinde Kuyulu Camii ile birlikte yıkılmıştır." (Tonga, 2014:195). Şair, diğer şehirlere yer verdiği gibi doğduğu yer olan Erzurum'a da yer verir.

ERZURUM

"Her gün kararan bahtına ağlarken ezanlar,

Ey yadı kalan sevgili yurdum seni andım!

Bir lahza silinmiş gibi göğsündeki kanlar,

Üstünde gezen korkulu rüyaya inandım. " (Kamu, 1949:118)¹⁶

16 Şubat 1916 günü Ruslar Erzurum'u işgal ettiler. Belirli süre içerisinde esaret dönemi yaşayan Erzurum, 1917'de Rusya da Bolşevikler ülkeyi ele geçirince Ruslar işgal ettikleri yerleri terk ederek boşaltmaya başladılar. Boşalttıkları yerlere Ermenileri yerleştirdiler. 12 Mart 1918 günü Erzurum'un esaret günleri sona ermiştir. Savaş, esaret kelimelerinin söylenişinde dahi bir soğukluk sezilebilir. Savaş, kimilerini sevindirirken kimilerini hüzne boğar. Göçlere sebebiyet verir. Var olan yapının yıkılmasının habercidir. Savaş, çocukların ağlamasına sebep, annelerin tükenmeyen feryadı, gençlerin ve yaşlıların ölüm bekçisidir. Kamu'nun, savaş temalı olan "Erzurum" adlı şiirinde "Her gün kararan bahtına ağlarken ezanlar" dizesi her gün yeni birilerinin öldüğünden ve ölen kişilerin ardından okunan salalara vurgu yapar. Daha çok halk dilinde kullanılan kara baht / kara yazı sözüyle kaderinin güzel olmadığını söyler. İnsanoğlu başı sıkışınca kör talih, kara bahtım, alın yazım gibi ifadeleri kullanarak, suçu kendinde aramayıp bahtına, kaderine gönderme yapar. Bundan yola çıkılarak insanoğlunun zor durumlarda kaldığında, rahatlamak için türlü türlü yönlerde başvurduğu gözlemlenebilir. İçinde bulunduğu durumu kabullenememe söz konusudur. Her gün bir adım daha sona yaklaştığını söyler. "Ey yadı kalan sevgili yurdum seni andım" sözü ile sevdiği yurdunu aklından çıkaramadığını, yurduna karşı yabancı kaldığını söyler. Çoğu insan yaşadığı yeri sever, doğduğu yere yabancı gözlerle bakmak zorunda olan bireyler için bu duygu tarif edilemeyecek boyuttadır. Göreceli bir kavram olsa da savaş bir günlüğüne olsa dahi çok uzun gelebilir. Savaş duygusu, yıkımı, çılgınlığı, feryadı, figanı

¹⁶Bkz: "Erzurum" Şiiri, Kamu, s.118.

aslında içinden çıkaramadığını söyler. Savaş yüzünden her yerin kan revan içinde olduğunu belirtir. "Bir lahza silinmiş gibi göğsündeki kanlar" ifadesi Erzurum'un savaş tehdidiyle tekrar karşı karşıya kalmasını imler. Savaşı yaşayan Erzurum bir an olsun toprağın üstünde akan kanların silineceğini düşünmüştür. Kan gölüne dönen Erzurum topraklarının yeniden doğması gözlenir. Bir bekleyiş ve eskiye özlem duygusunun yoğun olarak yaşandığı görülür. Toprağın üstünde kan kokusu yerine toprak kokusu, çiçek kokusu, yani yaşama umudunun olduğuna vurgu yapar. "Üstünde gezen korkulu rüyaya inandım" sözü Erzurum'un hala tehdit altında olduğunu gösterir. İçinde bulunduğu durumu bir rüyaya benzetir. Ve bu durumdan kurtulma isteği vardır. Bu rüyanın tesiri altında o kadar çok kalır ki bunu gerçeklerden ayırt edemez duruma gelmiştir. Gerçekte zaten Erzurum kanlar altındadır. Şair içinde bulunduğu durumu rüyasında gördüğü kâbusa benzetir. Erzurum'un üstünde gezen savaş kokularını ve buhranlarını, korkulu rüya olarak karşıya sunar. Erzurum'u kaybetme korkusunun iliklerine kadar hissedildiğini gözler önüne serer.

6.2. Köy ve Köylülük

Milli edebiyat dönemi şiirlerinde halka inme arzusu vardır. Halkın anlayacağı dilden yazmaya gayret edilir. Türkçe kelimeleri seçerken iki anlamlılık ifade etmeyen sözcükler özenle seçilir. Kamu'nun şiirlerine bakıldığında günümüzde dahi anlaşılabilir kelimeleri özenle seçtiği görülür. Kamu'nun yazdığı şiirler akıcı, anlaşılır, özgün, o dönemin havasını solutturan eserlerdir. Bu eserlerden bir tanesi de "İstiklal Ordusu Şehitlerine" adlı şiiridir. Savaşı yaşayan, ona tanıklık eden şairin, Türkiye'nin içinde bulunduğu çıkmaza karşı kayıtsız kalmadığı görülebilir.

İSTİKLAL ORDUSU ŞEHİTLERİNE

"Artık ne gözlerinizde köye dönmek emeli,

Ne yaranızı saran ince bir kadın eli,

Belki arkanızda yok bir ağlayanınız da! " (Kamu, 194 :63).¹⁷

Hemen hemen herkesin bir köy yaşantısı olmuştur. Bu şiirde, özlem içerisinde bulunan ve köye kavuşma hayali ile dolan bireyi anlatır. Kamu'nun burada "köy" diye bahsettiği yer doğup, büyüdüğü kendi topraklarına vurgu yapar. "Artık ne gözlerinizde köye dönmek emeli" diye başlayan şiirde, Kamu'nun daha önceden köye dönmek arzusuyla dolup taşıdığı anlaşılır. Zaman geçtikçe insanın içindeki yangınlar da söner. Şiirde zamana karşı bir yenik düşme durumu söz konusudur. Köye dönme isteğinin gözlerinde dahi kalmadığını sitemli bir şekilde anlatır. İçinde bulunduğu durumu yavaş yavaş kabullenme vardır. İnsanların sevinçleri yüzüne yansır ve onların sevinçli mi üzüntülü mü olduğunu gözlerinden anlaşılır. Şiir de köye dönme ümidinin sönmeye yüz tuttuğunu anlatır. Köye duyduğu özlemin yavaş yavaş sona erdiği içindeki heyecanın gözlerine yansımadığından anlaşılır. İnsanlar bulunduğu mekana zaman içerisinde ayak uydurur. Kamu bu şiirinde zaman içinde körleşen duygularını anlatır. Zamanın verdiği ilacı en iyi şekilde kullanır. "Ne yaranızı saran ince bir kadın eli" diye devam eden satırlarda, kadının eli inceliğe, nezakete aynı zamanda merhamete çağrışım yapar. "Ne yaranızı saran" ifadesinde iki anlamlılık söz konusudur. Birincisi gerçekten insanın

¹⁷ Bkz: "İstiklal Ordusu Şehitlerine" Şiiri, Kamu, s. 63.

elinde bir yara vardır ve bu yaranın sarılması beklenir. İkincisi, insanın hayatında görülmeyen yaralar vardır; özlem, sevgi, ayrılık acısı, vuslat, vb olan yaralar, sadece birey tarafından hissedilen katlanılması zor acılardır. Bu acılarının bir kadın veya anne tarafından tedavi edilmesi beklenir. Babasının vefatının ardından Kamu'nun annesine olan bağlılığı bir kat daha artar. Kamu, hemen hemen her şiirinde anne kavramını, muhakkak ele alır. Kamu eğitimini tamamlamak ve türlü sebeplerden ötürü annesinden ayrılmak zorunda kalır. Bu yüzden sürekli anneye duyulan bir özlem vardır. Kamu hayatı boyunca bekar yaşamıştır. Gönül ilişkisi olmuş fakat hüsrarla sonuçlanmıştır. Buradan yola çıkılarak sevgiliye duyulan özlem de vardır. Aynı zamanda sevgilinin yanında bulunmayışından dolayı bir serzeniş halinde olduğu anlaşılır. Yanında ona yoldaşlık eden ve yaralarını saracak bir kadının bulunmadığını, yine aynı şekilde sitemini sürdürdüğü görülür. "Belki arkanızda yok bir ağlayanınız da" ifadesinden; şiirin son satırlarına geldiğinde şairin derin bir karamsarlık içerisine girdiği söylenebilir. Öldükten sonra arkasından bir ağlayanın olmayacağını söylüyor. Doğum insanoğlunu nasıl sevindirirse, ölüm insanoğlunu bir o kadar üzer. Doğum bir şeylerin başlangıcına çağrışım yaparken, ölüm bir şeylerin son bulması anlamına gelir. Biri varlığa, diğeri de yokluğa dem vurur. Doğum, yeniliği, canlılığı, başlangıcı suyu çağrıştırırken, ölüm, yokluğu, tükenmişliği, çölü anımsatır. Doğum-ölüm kavramları birbirine zıt kavramlardır. Kamu bu şiirinde öldükten sonra onun arkasından kimsenin ağlamamasından şikâyet eder. Arkasından birinin ağlamasını ister. Aslında bir beklenti içerisinde de olduğu anlaşılır. Kamu'nun köylülük ile diğer şiirlerinden bir tanesi de "Siperde Akşam" adlı şiiridir.

SİPERDE AKŞAM

"Akşam rüzgarları der ki Ali'ye:

Gözler ileriye, gönül geriye!

Sanki köydekiler görünsün diye

Tepeler alçalır, dereler dolar!" (Kamu, 1949:66).¹⁸

¹⁸ Bkz: "Siperde Akşam" Şiiri, Kamu, s. 66.

Daha çocuklar anne karnında iken, çocuğun üzerine yapılacak görevler biçilmiştir. Bu görev ve sorumluluklar cinsiyete göre değişebilen olgulardır. Çocuk erkek olursa askerlik gibi ulvi görevi yerine getirecektir. Siperde akşam şiiri, askerlik anlarına yer veren, köye özlem duyulan, duyguların yoğun olarak aktarıla geldiği şiirdir. "Akşam rüzgarları der ki Ali'ye" diye başlayan şiirde, konuşmak insanlara verilen hediyedir. Kamu burada rüzgarı insan kimliğine büründürmüştür. "Gözlerinin ileriye, gönül geriye" ifadesinden; şairin yaşadığı andan mutsuz olduğu anlaşılır. Şairi, yaşadığı olayların rahatsız ettiği söylenebilir. Çoğu insan yaşadığı anın kıymetini bilemeyebilir. Mutluluk, beklenti, özlem, daha iyi günleri yaşama isteği, ya geçmişin tozlu raflarında ya da geleceğin belirsizliğinde aranıp durulmuştur. Şairin, yaşadığı anı sevedemediği, kabullenemediği için, geleceğe daha bir umutla bakma durumu söz konusudur. Geleceğin kime ne kadar neyi ne oranda getireceği hiç bilinmeyebilir. Bu belirsizlikten dolayı geleceğe daha bir güven duygusu ile bakıla gelmiştir. Aynı zamanda şair, daha iyi bir gelecek yaşama inancına bürünmüştür. Gelecek günlerin daha güzel olacağı beklentisi içerisinde olduğu görülür. Şair, içinde bulunduğu durumdan hoşnut olmadığını, yaşadığı anın güzelliklerinin farkına varamadığını söyler. Geçmişle gelecek arasında ince bir çizgide dönüp dolaşır. "Gönül geriye" ifadesi aklıdan hatıralarının çıkaramadığını dile getirir. Gönül sözcüğü, farklı anlamlar çağrıştırırsa da burada ifade edilen gönül Kamu'nun daha önce geçirmiş olduğu gönül sancısını dile getirir. Şairin hayatı boyunca yaşadıklarının bir muhakemesi söz konusudur. Kamu'nun bu şiirinde geçmişle gelecek arasında seçim yapamadığı anlaşılır. "Sanki köydekiler görünsün diye" devam eden kıtada köydeki insanların görünmesinde doğa ile iş birliği içine girilme havası estirilir. Şair aynı zamanda görmekle/bakmak arasındaki farka dikkat çeker. Görmekle bakmak arasında ince bir çizgi vardır. Bakmak ile yapılan eylemde, odaklanma söz konusu iken görmek eyleminde, böyle bir şey söz konusu değildir. Buradaki köyleri görme çabası ayrıntıya karşı yoğunlaşma yani tüm inceliklerini görme eylemidir. Şair köyünün tüm ayrıntılarını görmek istediğini söylüyor. Aynı zamanda geçmişinde geçirdiği bütün hayatını ayrıntılarıyla yaşamak istediğine vurgu yapıyor. "Tepeler alçalır, dereler dolar ", tepe yüksekliği açısından bakıldığında diğer yerleri daha rahat görünmesine olanak sağlar. Tepe yüksekliği ifade etmenin ötesinde hâkimiyeti, liderliği, otoriteyi çağrıştırır. Köyün rahat görülebilmesi için doğa el ele vermiştir. Dereler dolar sözün ile imlenen suyun akışkanlığı hayatı, canlılığı, neşe

içinde oynayan çocuğu anlatır. Suyun olduğu yerde yaşam belirtileri vardır. Hareketlilik vardır. Şairin köyünü görmek arzusu ve aynı zamanda köyün düz bir yerde olduğu "tepeler alçalır" sözünden anlaşılır. Derelerin coşması suyun çok olduğu, verimli topraklara sahip olduğu, canlılığı, hayatın süre geldiğini gösterir. Bu canlılığı anlatan diğer bir şiir de "Tuna" adlı şiirdir.

TUNA

"Dağlar ağaç dolu, ovalar yeşil,

Bu yolda konuşmak istemiyor dil,

Yelesi kabarmış atlarla değil,

Kötü bir trenle geçtim Tuna'dan." (Kamu, 1949: 73).¹⁹

Kamu bu şiirinde yolculuk esnasında gördüklerini, o anda içinde bulunduğu psikolojik durumu ile özdeşleştirerek haber verir. Aynı zamanda zorunlu göç etme durumunda olan kişilerin ruh hallerini anlatır. "Dağlar ağaç dolu, ovalar yeşil" dizesi mevsimin yaz olduğunu, dağların ağaç dolu ve ovaların yeşil sözünden anlaşılıyor. Dağlar yüksekliği, korunaklılığı, gizemi de çağrıştırır. Yeşil renkle anlatılmak istenen hayatın başlangıcı, yeniden doğma kavramıdır. Kuruyan ağaçların ardından, yeşile bürünen doğanın tekrardan yaşama dönme sevinci vardır. "Bu yolda konuşmak istemiyor dil" ifadesi hayat koşullarının insanları bir şehirden başka bir şehre göç etme durumunda bırakmasını anlatır. İnsanlar çalışmak, okumak yani hayatını idame ettirmek için bir yerden bir yere göç eder durur. Bu göçlerin bazıları kişinin isteğine kalmıştır. Bazılarında ise zaruri bir durum söz konusudur. Şiire bakıldığında, istenmeyen bir göç durumu vardır. İçinde buldukları durumdan kurtulmak için kaçarcasına göç ettikleri gözleniyor. "Konuşmak istemiyor dil" ifadesi dil bir iletişim aracı oluşuna göndermedir. Dilden bazen güzellikler dökülürken bazen de hiç olmayacak kötülükler dil aracılığıyla aktarılır. Dil vasıtasıyla nice gönüller, tahtlar, şehirler fethedilmiştir. Yine dil aracılığıyla sayısız gönüller yıkılmış, köyler, kentler tarumar olmuştur. Şiirde ise şairin konuşmak istemediğini içine kapanmak ve doğanın verdiği huzuru dinlemek

¹⁹ Bkz: "Tuna" Şiiri, Kamu, s. 73.

istediği anlaşılıyor. Belki de içinde buldukları çıkmazı anlatmaya çalışıyor. Bazı insanlar hüznü olduklarında konuşmak istemezler bazıları ise tam aksine konuştuğu konuşurlar. Şair burada o kadar çok hüznü ki konuşmak istemediğini, iç dünyasına dönmek istediği anlaşılır. Aynı zamanda hüznü olduğu vurgulanır. "Yelesi kabarmış atlarla değil" ifadesiyle geçmiş dönemde insanlar ihtiyaçlarını karşılamak için atları, öküzleri kullanmalarına atıfta bulunulur. Bu atlar savaşlarda olmazsa olmazlar arasındaydı. Her köy ağasının bir kır atı olurdu. Şu anki zamanla karşılaştırıldığında atların varlığını hala koruduğu fakat işlevlerinin değiştiği görülür. Şiirde geçen at ifadesi modern olanakların yaşam kalitesini değiştirdiğine vurgu yapar. Dolaylı da olsa maddiyatın gücü her yerde kendisini gösterir. Yolculuğunu güzel bir atla değil kötü bir trenle yaptığı, fakat bundan da pek hoşnut olmadığı anlaşılıyor. "Kötü bir trenle geçtim Tuna'dan" ifadesini kullanan şair, göç ederken bazıları kötü bir trenle bazıların ise güzel bir atla yaptığını söylüyor. Genel anlamda insanlar mutlu olduğunda, mekanın, aracın pek bir anlamı yoktur. Şair, o kadar hüznü ki tren güzel olsa dahi onun için kötüdür. Tren onu vatanından, doğup büyüdüğü baba ocağından ayrı koyduğu için trene düşman kesilmiştir. Dolayısıyla içinde bulunduğu durum itibari ile şaire her şey kötü gelir. İçinde bulunduğu durumu beğenmeyen, yaşadığı, nefes alıp verdiği yerde olmak istemeyen insanı anlatan diğer bir şiir de "Onbaşı Taştan" adlı şiirdir.

ONBAŞI TAŞTAN

"Bir yiğit askerin hikayesini

Dinledim kışlada bir arkadaştan:

Köyüne dargındı, kızmasın diye

Alayda konuşan yoktu Ayaş'tan." (Kamu, 1949:71).²⁰

"Divan ve tasavvuf edebiyatını besleyen medrese, tekke, cami gibi edebiyat mahfillerine ilave olarak bazı meyhaneler, hanlar, kahvehaneler, konaklar, bağ ve bahçeler Ankara'da zaman içinde edebiyat mahfili özelliği kazanmıştır ".(Tonga, 2014:187) Diğer mekan algısı olan köye bakıldığında; yaşanan dönem savaş yılları olduğu için

²⁰ Bkz: "Onbaşı Taştan" Şiiri, Kamu, s. 71.

askerlik ve yiğitlik gibi imgelerin kullanıldığı görülür. Askerliğe giderken kimileri vardır ki davullarla zurnalarla uğurlanırlar; kimileri ise sessiz sedasız vatani görevini yerine getirmek için doğduğu, büyüdüğü toprakları terk etme durumunda kalır. Türlü meşakkatlere maruz kalan asker, bu görevi yerine getirirken, asıl maksadının vatani korumak olduğunun bilincindedir. Bir başka açıdan bakıldığında, burada anlatılan hikâyeye kurmaca bir unsur da olabilir. "Bir yiğit askerin hikâyesini dinledim " diye başlayan şiirde yiğit kavramı askerlik görevini yapmaya giden her delikanlıya bir göndermedir. Askerin başından geçen olayı anlatmak için giriş yapar. "Kışlada bir arkadaştan" sözündeki kışla; erkeklerin vatani görevini yerine getirmek için gittikleri yerdir. Asker, kışlada geçirdiği zaman süresince çeşitli olaylara tanıklık eder. Bu olaylar askerin ömrü boyunca anlatacağı anılar haline gelebilir. "Köyüne dargındı" ifadesinden askerin evini terk edip vatani görevini yapmaya geldiği anlaşılır. Askerin, ailevi aynı zamanda gönül meselesinin olduğu diğer satırlardan anlaşılır. "Alayda konuşan yoktu Ayaş"tan sözünde Ayaş askerin memleketi olduğu için aynı zamanda, sevdiği kız orada olduğu için arkadaşlarının Ayaş'tan bahsetmeye çekindikleri görülür. Askerin Ayaş'a karşı kötü anılarını tekrar hatırlayıp üzülmemesi için askerlerin kendi aralarında ağız birliği yaparak konuşmadıkları anlaşılır. Yiğit, asker, kışla, alay gibi imgeler askerlikle alakalı ve her birinin kendi içinde özel anlamlar içeren kavramlardır. Savaşın etkilerini Ankara'da da görmek mümkündür. Şehirden ziyade köy görünümüne bürünen *"Ankara tarihine yönelik bu tür yaklaşımlar, zamanla şehir için "Anadolu ortasında bir köy/kasaba" imajının oluşmasına neden olmuştur."* (Tonga, 2014:185).

Kamu'nun köy temalı şiirlerinden bir tanesi de "Hicret" adlı şiiridir. Hicret adından da anlaşılacağı üzere göçü temsil eder. Kamu'nun bu şiirinde göçü anlatırken başından geçen olayları betimleme sanatının en ince özelliklerini şiirine nakış nakış dokuduğu görülür. Anlatılan göç mevzusu zorunlu göç etme durumunda kalan kişilerin psikolojik veryansını dile getirir. Her göçün insanın istekleri doğrultusunda olmadığını gözler önüne serer.

HİCRET

"Bütün gece yol alırken tehlikeler içinde,

Ellerimi unutmuşum kardeşimin dizinde.

Arkamızda kaybolur beldemizin bağları,

Arkamızda beyaz başlı Anadolu dağları

Sanki: gece yolcuları gitmeyiniz diyordu.

Arkamızda bizim gibi gurub eden bir ordu!

Arkamızda neler yok ki dokunmasın insana,

Viran bir köy önlerinde indik eski bir hana." (Kamu, 1949;79).²¹

İnsan, hayatı boyunca türlü türlü cefalara katlanmak durumunda kalır. Bu cefaların biri de göçtür. Bazı göçler insanı sevindirirken bazı göçlerse insanları yerinden yurdundan eder. Kamu da yerinden yurdundan olanlar grubuna dahil olur. Bu açıdan bakıldığında Kamu, ister istemez şiirlerine göç, savaş, yıkım, hezeyan gibi temaları işlemeyi kendine bir borç edinir. Kamu'nun yaşadığı dönem göz önünde bulundurulursa İstanbul'un işgali, İzmir'in işgali, Erzurum'un işgali gibi olayları yaşayan, gören, işiten, bunlara tanıklık eden kişiler arsında yer alır. Tanıklık ettiği diğer bir konu da ülkenin geleceğinin tehlike altında oluşudur. Kamu bu duruma duyarsız kalmaz. Kamunun ilk amacı halkı uyandırmaktı. Şiirlerine bakıldığında bunu da başardığı anlaşılıyor. "Hicret" adlı şiirde zorunlu göç durumunu anlatır. Arkalarında hayallerini, geleceğini bırakmak durumunda kalan insanları, içinde buldukları o anki hüznü yansıttığı görülür. "Bütün gece yol alırken tehlikeler içinde" diye başlayan şiirde geçen, "gece" sözcüğü karanlığı, belirsizliği, insanın önünü görememe gibi durumu anlatır. Aynı zamanda gece ifadesiyle içinde bulunan ümitsizliği, karamsarlığı, geleceğe dair umutlarının son bulmasını ifade eder. Yol kelimesi ile uzunluğu, gidilecek yerin neresi olacağına dair bir belirsizliği ve yollarla birlikte yorgun düşmeye çağrışım yapar. Tehlike ifadesiyle, yol, gece, tehlike hepsinde ümitsizliğin doruğunda bir an yaşandığının en canlı örnekleridir. Hicreti yapan kişilerin tehlike, umutsuzluk ve belirsiz bir geleceğe dair yol aldıklarını söylüyor. Yolculuk esnasında içinde buldukları kaostan o kadar çok etkilenmişlerdir ki bu etkilenimin boyutu "Ellerimi unutmuşum kardeşimin dizinde" ifadesinden anlaşılıyor. El kelimesi iki türüdür. Birincisi yabancı anlamına gelir. İkincisi araç olarak kullanılan

²¹ Bkz: "Hicret" Şiiri, Kamu, s. 79.

vasıtaadır. Burada şair, kendi elini kardeşinin dizinde unuttuğunu, dalgınlığını ifade etmek için kullanır. Şairin bu yolculuğu kardeşiyle, sevdikleriyle birlikte yaptığı görülür. Diz sözcüğünde de iki anlamlılık vardır. Dizinin beden organı olması diğeri de dizin bağılılığı, bağı, gücü temsil etmesidir. Şairin kardeşinin dizinde elini unutması kardeşine olan güven duygusunu ifade eder. Unutmuşum ifadesiyle şairin kaygılı olduğu da anlaşılır. "Arkamızda kaybolur beldemizin bağları" dizesindeki arka ifadesi çoğu insanın birçok şeyleri arkasında bırakmak zorunda kaldığını anlatır. Aynı zamanda arkasında bırakılan sevgili ya da yaşadığı ve mutlu olduğu baba ocağı olabilir. Buradaki arkaya bırakılan bağlardır, köyüdür, kasabasıdır. Eskiden kasaba denilen yerleşim birimlerine günümüzde belde de denilmektedir. Şair, yolculuğunu arkaya dönerek yapar. Şairin memleketini arkasında bırakması, ona ağır gelir. Yine bir belirsizlik içerisine girdiğini söyler. Çünkü kaybolma sözcüğüne vurgu yaptığı anlaşılır. Şairin, gözünün önünden sevdiği kasabasının kaybolması, çocuğun elinden oyuncağının alınmasına eş değerdir. Diğer bir satırda, yine arkasında bir şeyleri bıraktığını söyler. Arkasında bıraktığı Anadolu'dur; "Arkamızda beyaz başlı Anadolu dağları". Beyaz kelimesiyle saflığı, temizliği, umudu temsil eder. "Beyaz başlı Anadolu" derken tekrar dönme arzusu içinde olduğunu ve dönme arzusunun içinde dolup taşıdığı anlaşılıyor. Anadolu'ya olan güveni ve dağların geçit vermeyeceğine inancı vardır. Dağ kelimesi kale, sur ve güveni yansıtır. Arkasında bıraktığı dağlar beyazdır yani karlarla doludur. Bu ifadeyle umutsuzluğun içinde umuda yelken açtığı görülür. "Sanki: gece yolcuları gitmeyiniz diyordu" dizesindeki sanki kelimesi belirsizliğe yankı yapar. Gece ifadesinin tekrar kullanıldığı görülür. Gecenin karanlığı, yokluğu, belirsizliğe bir kez daha vurgu yapar. Yapılan göç esnasında artık olmayan sesleri duymaya başladığını söyler. Psikolojik olarak iyi olmadığı bu belirsizliğin iyice ortaya çıktığının göstergesi olabilir. Arkasına dönüp durduğu ya da arkasına dönük bir şekilde yolculuk yaptığı şu ifadelerden anlaşılıyor; "Arkamızda bizim gibi gurub eden bir ordu". Ordu, gücü, kalabalığı, güveni ve gururlanmayı temsil eder. Her milletin arkasına aldığı orduları vardır. Milletlerin daha rahat bir yaşam sürdürmesi için de buna yani orduya ihtiyaç duyar. Arkasına aldığı orduyla birlikte daha güvenilir bir yolculuk geçirdiklerini söyler. "Arkamızda neler yok ki dokunmasın insana" sözleriyle içinde bir burukluk olduğunu ve bu zorunlu ayrılığın, göçün onun ruhunda elzem yaralar açtığını ifade eder. Arkasına aldığı şeyleri saymıyor. Çünkü arkasına aldığı o kadar çok şey vardır ki; doğup

büyüdüğü köyü, sokaklarında top oynadığı dakikaları, gece huzurlu bir şekilde başını yastığına koyduğunda sıcacık yuvasını yoksa ilk yüreğine düşen kuru mu anlatsın. Anlatacağı şeylerin çokluğundan ziyade o kadar hüznüldür ki bunları anlatmaya takati kalmadığını söylüyor. Şair, bu duygu yoğunluğunu yaşarken köye geldiklerini söyler; "Viran bir köy önlerinde indik eski bir hana" Bu köy sıradan bir köy değildir. Savaşın kırıntıları hatta çöküntüsü şu ifadeden anlaşılıyor; viran bir köy. Savaş yıkımların, bir şeylerin harap olmasının hatta çökümün habercisidir. Şair, en nihayetinde bir yerlere ulaşmanın sevincini yaşarken aslında belirsizliğin içinde bir sevinç yaşar. Han kelimesi; Osmanlılarda "padişah" manasına gelir. Eski Türklerde hükümdarlık ünvanı olarak kullanılmıştır. Han kelimesinin eski kullanılış şekli "hang" olup, en çok kullanılan manası, Farsça'da "şah" kelimesinin karşılığıdır. Gelip geçen insanların konaklama yeri olarak kullanılır. Şair bu dizesinde belirsizliğin bir müddet olsun gittiğini, konaklama ihtiyaçlarını gidermek için belli bir süreliğine durduklarını söyler. Hanın eski olması şairin içinde bulunduğu melankoliğin süre geldiğini gösterir. Bu, zorunlu göçün onları çok etkilediğinin göstergesi olabilir.

6.3. Kasaba, Kent ve Kentlilik

Kemalettin Kamu, yaşamı süresince farklı farklı yerlerde hayatını sürdürmüş ve Anadolu'yla ilgisini kesmemiştir. Bunları yaparken ya özlemlerini yazıya dökmüş ya da bizzat doğduğu köyüne tekrar dönmüştür. Bundan yola çıkılarak ne geçmişin verdiği elzem duygudan kurtulabilmiş, ne geleceğe daha bir umutla bakabilmiş, ne de yaşadığı anın tadına varabilmiştir. Kamu kentle ilgili mekanı ele aldığı anda kentin soğukluğundan, kalabalığından, çok gürültülü olmasından şikayetçidir. Kamu'nun dünyaya gözünü açtığı, çocukluğunu geçirdiği memleketine karşı bir özlemi vardır. Doğup büyüdüğü yerin onda büyük izler bıraktığı anlaşılır. Kamu, babasının vefatıyla çocukluğunu geçirdiği yeri terk etmek durumunda kalır. Sözü edilen yerini terk etme olgusu "Hicret" şiirinde karşılık bulur.

HİCRET

"Gönüllerin gözyaşına inandığı bir anda

Çok sevgili yad yuvamızı ellere bıraktık;

Dirseğimi dayayacak bir pencere yok artık,

Elveda ey harap olan baba evi elveda!" (Kamu, 1949: 79).²²

"Gönüllerin gözyaşına inandığı bir anda" dizesinde geçen "Hicret" sözcüğü Arapça kökenli bir sözcüktür. Hicret kelimesi, bir yerden bir yere göçü ifade etmek için kullanılmıştır. Göçün çeşitli nedenlerden yapıldığı gözlemlenir. Göç etme nedenlerinden bazıları insanların, fizyolojik-psikolojik baskısından kurtulmak, savaş, yıkım, felaket veya yaşam koşullarının iyileştirilmesi için yapılır. "Gönül " kelimesi; yürek, kalp sözcükleri yerine kullanılır. "Gönüllerin fethedilmesi", "yüreklerin yerinden oynaması" deyimini vardır. Türk edebiyatında gönül, yürek, kalp gibi ifadelerle sıkça yer verildiği görülür. Şairler şiirlerini kaleme alırken, içinde duydukları acıları ifade etmek için bu kelimelere sıkça yer verirler. Gözyaşı ve gönül kelimesinin yan yana bulunması tesadüfi değildir. Gönül sancı çektiği için gözyaşının akmasına sebebiyet veriyor.

²² Bkz: "Hicret" Şiiri, Kamu, s. 79.

Ağlamanın neticesi olarak gönül ferahlığı, huzura dem vuruyor. İnanmak fiili ile dini bir motifin kullanıldığı görülür. Şair ağlayarak isteklerinin kabul olmasını beklemektedir. İsteddiği duanın da bir an evvel gerçekleşmesi için bir beklenti ve umut içerisinde olduğu görülür. İnsanlar acı çektikleri için ağlarlar; bu ağlayışla birlikte yalvarma, yakarma ihtiyaçları duyar. Şair acının verdiği hüznle, kendisini Allah'a yakarış içinde bulur. "Çok sevgili yad yuvamızı ellere bıraktık" dizelerinde hüznün aynı derecede devam ettiği görülür. Yad-el kelimeleri yabancı anlamına gelir. Yuvanın, huzurun, güvenin yabancılara bırakılmasından şikâyetçidir. Kimse durup dururken yuvasından, baba ocağından ayrılmak istemez. Onu ayrılmaya iten sebepler vardır. Şair burada yuvasını bırakma eyleminin mecburi bir durumdan kaynaklandığını vurgular. Yuva; sıcaklığı, huzuru, mutluluğu aynı zamanda sığınılan limanı temsil eder. *"Neşeli bir ev, güçlü bir yuvadır, yeşil ağaçkakanın, yuvasını gizlediği ağacın sağladığı barınağa duyduğu güven ise bir konutu sahiplenmedir."* (Bachelard, 2014:130). Hicret eden insanların bu korunaklı yuvalarından ayrılma zorunluluğu onlara elem verir. Yad ve yuva kelimelerinin yan yana oluşu bir tezatlığı gösterir. Yabancılardan yuvalarını istilasını anlamaları vardır. Bu da ister istemez yuvalarından ayrı düşecekleri anlamına gelir. Şair, çok sevdiği yuvalarını mecbur olmasalardı bırakmayacaklarını söyler. Şairin, "çok sevgili" diye bahsettiği mekan, doğduğu, büyüdüğü baba ocağını dile getirir. Kamu bu dizede, düşmanların istilasını sonucu vatanından ayrılan insanların ortak feryadını dile getirir; *"Dirseğimi dayayacak bir pencere yok artık"*. İnsanların, bir işi ortak yapacağı zaman, birbirine destek amaçlı, dirsek dayadıkları görülür. Dirsek sözcüğü burada hem gerçek hem de metaforik anlamında kullanılmıştır. Dayamak bir yere yaslanmak, tutunmak anlamındadır. Şairin, pencereye yaslanması evine olan güveni, sıcaklığı, huzuru ifade etmek için kullanmıştır. Pencere ifadesi, yeniliği, ufku, mekan genişliğini, ferahlığı ve dünyaya farklı bir açıdan bakmak için önemli bir mekan anlatır. Yokluk ifadesi ile pencerenin yan yana düşünülmesi, ufkunun darlığına bir göndermedir. Kasabasından ayrılmak zorunda olan şair evinin barkının, yani bir nebze olsun huzurunun olmayışından yakınır. Bu olay yine savaş yıllarına denk geldiği için, kasabanın, aynı zamanda hayallerin ve geleceğin yıkımı söz konusudur. Burada hiçliğe, yokluk ve bunaltı izleklerine vurgu yapar; *"Elveda ey harap olan baba evi elveda!"*. Baba ocaktır, yuvadır, güvendir. Aynı zamanda, dışarıdan gelecek tehlikelere karşı kale işlevini üstlenir; *"Baba insanların yarattığı yasaları ve düzeni, toplumsal kuralları ve*

görevleri temsil eder; cezalandıran ve ödüllendiren kişidir. Sevgisi koşula bağlıdır; bu sevgi ancak onun istekleri yerine getirilerek kazanılabilir" (Fromm;2014:94). Babanın sevgisi annenin sevgisinden farklıdır. Baba bir şeyleri yaparsan sever ama anne her koşulda sever. Baba aynı zamanda sığınılan limandır. Bireyler bir şeylerden vazgeçtiklerinde ya da o limandan ayrılmak durumunda olduklarında, elveda sözcüğünü kullanır. Burada elveda sözcüğünün iki defa kullanılması bir mecburiyetin olduğunu ve baba ocağından ayrılmak zorunda olduklarını ifade etmek içindir. Harap sözcüğü fakirliği, ilgisizliği ve savaşın yaşayan insanların durumuna vurgu yapar. İnsanlar göç ettiklerinde savaşa birinci dereceden tanıklık eden evler, yollar, bağlar, bahçelerdir. Hicretin ardından eve dönüşün işlendiği şiir "Yurda Dönüş" adlı şiirdir. Birey, evinden kısa süreliğine de olsa ayrıldığında evi bıraktığı gibi bulmayacaktır. Burada en büyük etken zamandır. Zaman her şeyi değiştirebilir. Tıpkı Cahit Sıtkı Tarancı'nın dediği gibi;

" Zamanla nasıl değişiyor insan!

Hangi resmime baksam ben değilim.". Şairin dediği gibi zaman karşısında insanlar hep yenilgiye uğramaya mahkumdur. Çünkü değişen, ilerleyen zamana karşı acizliğinin doruklarını yaşar.

YURDA DÖNÜŞ

"Bendim buraların eski sahibi,

İşte ağladığım ağacın dibi,

Bu ağaç bir veda mendili gibi

Sallanıp durmuştu bana gidişte! " (Kamu, 1949; 67).²³

"Yurda Dönüş" adlı şiir, hicretin ardından kasabasına dönen şairin psikolojik durumunu anlatır. Zaman her şeyin ilacı gibi görünse de bazı şeylerin yıkımına sebep olabilir. Zaman çoğu varlıkları eskitebilir. Bunlardan bazıları ev, bağ-bahçe, tarla, bina, kütüphaneler, ve çeşmelerdir. Zaman sadece yapılara zarar vermez; zaman geçtikçe insan da eskir, tıpkı mumun erimesi gibi zaman da insanı tüketebilir. "Bendim buraların

²³ Bkz: "Yurda Dönüş" Şiiri, Kamu, s. 67.

eski sahibi" ifadesiyle, zamanın eskimesi, insanların eskimesi, yapının eskimesi anlamları aktarılır. Bu şiirde vurgulanan zamanın eskimesidir. Çünkü "bendim buraların eski sahibi" derken eskiden buraların hükümlerliğini sürdürdüğünü, tek sahibinin onun olduğunu söyler. İnsanlar eve, eşyaya, otomobile, topraklara, hanlara, hamamlara, ülkeye ya da otoriteye sahip olabilir. Şair kasabasını öyle bir benimsemiştir ki buraların sahibi bendim der. Aynı zamanda bu satırda liderliğini doruk nokta da yaşadığı gözlenir. Şiirde bahsedilen kişinin, istediği gibi bir hayat sürdürdüğünü, özgür ve mutlu olduğunu ifade eder. "İşte ağladığım ağacın dibi" dizesindeki ağaç, yeşilliği, verimliliği, hayatı, canlılığı ifade eder. İşte kelimesiyle yapılan gösterme zarfıyla nerede vakit geçirdiğini ifade eder. Ağlamak ve dibi ifadesiyle psikolojik yıkım içerisinde olduğu anlaşılır. Aynı zamanda ağlamak fiilinden ve bir şeyin dibi anlamından yola çıkılarak, bunaltı izleğini görmek mümkündür. Ağacın dibi ifadesiyle, şair, geçirmiş olduğu ömrünün hangi mekanlarda olduğunu gösterir. "Ağacın dibinde" anlatımı ile acılarını, hüsrانlarını, özlemlerini, ağlamasını yani bir çöküntü havasında olduğunu söyler. "Bu ağaç bir veda mendili gibi" dizesindeki ağaç bir veda mendili görevini üstlenmiştir. Ağaç yeşillığe, hayatın daha bir canlı olduğuna, ayakta kalmaya, üretmeye, ağaç kökünün sağlamlığından olsa gerek dayanıklılığa vurgu yapar. Şair için ağacın işlevi çok farklıdır. O ağacı, içini rahatlıkla akıttığı, gönül ferahlığını yaşadığı mekan olarak görür. Şair kasabasından ayrılmadan önce oturup saatlerce ağacın yanında ağlamıştır. Ağaç onun üzerinde olumsuz duyguların hem kaynağı hem de yansımasıdır ve o an için hicretin zorunlu olduğunu anlatmak için kullanılmıştır. Bu vedanın bir mecburi durumdan kaynaklandığına vurgu yapar. Eski zamanlarda insanlar sevdiklerinden ayrılırken elini sallamak yerine mendilini sallarlardı. Mendil ayrılıkları çağrıştırır. Ağacı veda mendiline benzetmiştir. Ağaç huzuru ve sakinliği ifade ederken, şair için tam tersi bir durum söz konusudur. Bundan dolayı şairin labirentleşen mekan içinde olduğu görülür; "Sallanıp durmuştu bana gidişte". Yerinden, yurdundan kısa süreliğine ayrılmak zorunda olan insan kasabasına, evine döndüğünde sevincini iki kat yaşar. Ama burada şairin, kasabasına dönmekten pek de hoşnut olmadığı görülür. Aksine şairin acı çektiği söylenebilir. Savaşın getirdiği zorunlu göç ve ardından tekrar yurda dönüş onun duygularını alt üst etmiştir. Savaşın sonra yıkılan kasabalara yani memleket manzaralarına yer verir. İç dünyasıyla baş başa kalan şair, sıkıntı veren olguyla yüz yüze gelmek zorunda kalır. Şairin, hayatın acımasız gerçeğiyle baş başa kaldığı görülür.

Bu gerçekliği görmesi için de dışarı çıkması gerekiyordu; "*Gerçek sokaktadır, aydınlık ve ölüm de sokaktadır, çünkü insan sokaktadır ve sokaklar kentin mekanıdır, bir düzenin, bir yaşam tarzının göstergesidir.*" (Aşkaroğlu, 2012:35). Acılarıyla baş başa kalan şairin içinde bulunduğu duygu yoğunluğu, elem vericidir. Kamu'nun, kasaba ve kentliliğin ne kadar önemli olduğunu anlatan şiirlerinden biri de "Bingöl Çobanları"dır. Bu şiir de mekan yoğunluğunun, istekleri, arzuları, hayallerin anlatıldığı şiirdir.

BİNGÖL ÇOBANLARI

"Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum,

Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum.

Bekçileri gibiyiz ebenced buraların,

Bu تنها derelerin, bu vahşi kayaların

Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,

Her gün aynı pınardan doldurup destimizi

Kırlara açılırız çingiraklarımızla." (Kamu, 1949; 90).²⁴

Bingöl, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesinde yer alır. Bulunduğu konum itibari ile denize çok uzak bir yerdedir. En yakın deniz Karadeniz'dir. Şairin, deniz ifadesiyle medeniyetin uzak olmasına odaklandığı görülür; "*Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum*". Deniz, derinliği, hırçınlığı, berraklığı, huzuru, gizemi, gemi, balık, yüzme gibi anlamları çağrıştırır. Deniz, aynı zamanda vapur, gemi gibi araçlarla bir yerden bir yere ulaşmak için kullanılır. Bu şiirde şairin, bir yere gidememenin verdiği burukluğu yaşadığı anlaşılır. Şiirde kastedilen deniz, medeniyeti ve modernleşmeyi ifade eder; "*Modernleşme karşısında gittikçe değişen yaşam koşullarında insan yeni bir varoluş biçimi oluşturma çabası içine girer. Kentleşmenin insanı ayırıksayan, birbirine yabancılaştıran özelliği karşısında insanların sosyal alışkanlıkları ve yaşamı algıları da değişir ve daha bireysel hale gelir.*" (Aşkaroğlu;2012:39). Bu ayırıksanmadan haberi

²⁴ Bkz: "Bingöl Çobanları" Şiiri, Kamu, s. 90.

olmayan çobanın denize yani medeniyete, kültürleşmeye hasret kaldığına vurgu yapar. Çobanın medeniyeti bilinen gerçeklerin ötesinde algıladığı anlaşılır; *"Bu dağların eskiden aşinasıdır soyum"*. Dağ kelimesi ulaşılması zor hedefler için kullanılmıştır. Dağ sözcüğü, otoriteyi, liderliği, güçlülüğü imgeler. Dağ ve soyunun yan yana kullanılması hâkimiyetin, güç göstergelerini simgeleştirme yoluna gidildiği anlaşılır. Aşına ifadesi tanıdık anlamını çağrıştırır. Soyunun kalabalık olmasıyla aynı zamanda uzun bir geçmişinin olmasıyla övünür. Çok eski zamanlardan bu yana aynı mekanda yaşadığı anlaşılır; *"Bekçileri gibiyiz ebenced buraların"*. Bekçi bir şeyi, bir yeri korumakla görevli olan kişilere denir. "Ebenced" kelimesi; eskiden beri anlamına gelir. Eskiden bu yana doğdukları kasabayı koruma, kollama görevlerini üstlendikleri görülür. Yine bu satırda hakimiyetin, liderliğin baskın yönüne vurgu yaptığı görülür. Şairin, kasabasıyla bütünleştiği, sahiplenme duygusunun yoğun bir şekilde yaşadığı görülür; *"Bu تنها derelerin, bu vahşi kayaların"*. Tenha, kalabalığı pek olmayan ıssız bir yeri çağrıştırır. Aynı zamanda yalnızlığı, burukluğu, sakinliği, gönül rahatlığını ve dirliği ifade eder. Yaz mevsiminde suyu azalan ya da kurumaya yüz tutan dere ifadesi canlılığı, hayatı, yaşamın var olduğu anlamlarına gelir. Tenha dereler sözleriyle suyun azlığını, yaşam belirtilerinin pek olmayışı, ölüme yakınlığı ifade eder. İnsanların az olduğu yerde ister istemez vahşi yaratıkların çok olmasına işaret eder. Tenha dereler ifadesiyle sessizliği ifade ederken vahşi kayaların olması sessizliğin ardından koşan çığlığa benzer. Kayalar o kadar serttir ki, kayaları vahşi bir varlığa benzetiyor. Aynı zamanda kayaların geçit vermemesine vurgu yapıyor. Şair, تنها-vahşi sözcüklerini yan yana kullanarak dikkati bu kelimelerin üstüne çekmiştir; *"Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi"*. Tenha dereleri ve vahşi kayaları kişileştirme yoluna gitmiştir. Çoban, her gün aynı yerlerde dolaştığını ve bu dolaşmaya tanıklık edenlerden bazılarının da تنها dereler, vahşi kayalar olduğunu söyler. Sürü, kalabalığı, topluluğu ifade eder. Görmek eylemi ile çobanın işini dikkatli yaptığı anlaşılır. Görmediği gün yoktur, ifadesinden yola çıkılarak Çobanın bu sürüleri otlatma eyleminin art arda olduğunu söyler. Bununla birlikte sürekliliğin olduğunu gösterir; *"Her gün aynı pınardan doldurup destimizi"*. Her gün ifadesiyle sürekliliğin olduğu ve tekrarlanan öğelere baskı yapıldığı görülür. Pınar ifadesiyle yine burada su ifadesi yani yaşamın sürdüğü, canlılığın olduğu görülür. Su coşkunluğu, hayatı, canlılığı çağrıştırır. Desti ise; geniş gövdeli, dar boğazlı, emzikli veya emziksiz olabilen, toprak, cam, metal maddelerden yapılan su kabı anlamına gelir.

Su ve desti anlam bakımından birbirini tamamlar. Şöyle ki birinin olmaması durumunda diğerrinin anlamını, değerrini yitirdiği anlaşılır. Su insan hayatının temel ihtiyaçlarını karşılar. Suyu her gün destilerine doldurmaları hayatta kalmak için verilen mücadeleyi anlatmak için kullanılmıştır. *"Kırlara açılırız çingiraklarımızla"* dizesindeki kır kelimesi, kent ve kasabaların dışında kalan, çoğu boş ve geniş yer anlamına gelir. Aynı zamanda kır ifadesi genişliği, ferahlığı, sakinliği, huzuru temsil eder. Açılmak fiiliyle özdeşleşen kır ifadesi kırın gönlünü, içini ferahlattığından yanadır. Açılmak fiili türlü türlü anlamları içerir. Kapıların açılması, yüreklerin açılması, yolların açılması anlamlarına gelir. Çingirak koyunların boyunlarına asılan koyunların nerede olduğunu bulmak için kullanılan araçtır. Bu ifadeyle koyunları otlatırken çingirak seslerinin oluşu yine su sesiyle özdeşleşir. Çünkü ikisi de varlığı anlatır.

6.4. Mekan ve Yoksulluk

Kaynağını halk şiirinden alan Cumhuriyet dönemi şairi olan Kamu'nun, dönem itibari ile halkın anlayacağı dil, halka inme ve konularını halktan alma gibi bir hedeflerinin olduğu görülür. Kamu'nun yaşadığı yüzyılın hakkını verdiği anlaşılır. Kamu, şiirlerinin birçoğunu yazıya dökerken, vatan ve millet sevgisini ön planda işler. Milli hislerin ön planda olduğu bu dönemde milli konulara yer verilir. Bu milli meselelerden birisi de yoksulluktur. Yoksulluk çağımızın acı gerçeklerinden birisidir. Yoksulluk, yok kelimesinden türetilmiştir. Yoksulluk kavramı yokluğu, hiçliği, var olmayı ifade etmek için kullanılır. Yoksulluk verdiği acı duyguları öyle bir kalemde silinmeyebilir. Yoksulluk hafızanın en derin köşelerinde varlığını korur; *"Yaşadıklarımız gibi, unuttuklarımızın da içimizdeki toplanma yeri olan bellek mekanları; geçmişteki anılar, deneyimler ve değerler dizgesinin, şimdiye aktarıldığı ve gelecek tasarımlarına çevrildiği yerlerdir."* (Korkmaz, 2008:199). Bu yaşanan olgular kendisini bugünde de hissettirir. Bundan yola çıkılarak savaş olgusunun da insan belleğinden çıkmadığı anlaşılır. Savaş demek yoksulluğun kol gezdiği bir dünya demektir. Savaş, hayatın baharında beli kırılan fidanların acı bir tebessümle yaşamı terk ettikleri, bebeklerin gülümseyişinin birilerini korkuttuğu çağrışımları uyandırır. Bundan dolayıdır ki savaşın en ağır neticelerinden biri de yoksulluktur. Aşağıdaki şiir de savaş-istilanın ardından insanların yollara dökülmek zorunda olduğu göçü anlatır. Bu göç, bir nevi ölümden kaçışı simgeler. Savaş, birçok felaketin habercisi olarak yanına yoksulluğu da almıştır.

HİCRET

"Allah'ım ne bunaltıcı, ne boğucu bir gece.

Gözlerimiz bulutlandı arabaya binince.

Karanlıkta kaçıyoruz, çoğalıyor korkumuz,

Umulmadık bir felaket geçiriyor ordumuz.

Fakirleri yalınayak, zenginleri atında,

Yollar uzun bir inilti yıldızların altında. " (Kamu, 1949: 79) ²⁵

Hicret Türkçe karşılığı bir yerden bir yere göç anlamına gelir. Şair, hicret adlı şiirde göç etme durumunda kalan insanların yolculuk esnasında başından geçen serüveni ele alır. Gece yola çıkmak zorunda kalan gurbet yolcuları, içinde buldukları şartlardan pek de memnun değildir. Savaş zamanında bir yerden bir yere göç etme durumunda oldukları görülür. O anda içinde bulunan bunalıtı izleği, bunalım ve içten çöküşleri aynı zamanda çaresizliği ve korkuyu yansıtır. Gece, belirsizliği, derinliği, korkuyu çağırıştırır. Gece kimilerine huzur verir kimilerini tedirgin eder. Geceyi huzurlu / huzursuz kılan yaşanan andır aynı zamanda yaşanmışlıklardır. Şiir Allah'a bir seslenişle başlıyor. Allah'a seslenme ile, içinde buldukları durumun ne kadar zor olduğunu ifade eder. Arabaya bindiklerinde gözlerinin dolu olduğunu söyler. Gözlerinin dolu olması, içinde kopan fırtınanın dışarıya çıkmak için didinen feryada vurgu yapar. Yüreğinin derinliklerinde ince bir sızıyla gözleri doluyor, ağlamaya ramak kalıyor. Yola gecenin sessizliğinden ve üstü örten karanlıktan faydalanılarak çıkıldığı anlaşılıyor. Gece, gündüze inat, tüm kötülükleri kapatırcasına yol aldıkları görülür. Gece- gündüz tezadının yan yana olması içlerinde bulunan karışıklığı, çıkmazı anlatır. Gece insanda aynı zamanda bir korku uyandırma aracıdır. Şair için önünü arkasını göremeyen kişi, ister istemez bir kaygı durumu içinde olduğunu ifade eder. Şiirde geçen bireylerin içinde korku ve ıstırapı bir arada yaşadıklarına vurgu yapar. *"Umulmadık bir felaket geçiriyor ordumuz"* dizesi ile savaşın içinde bulunan kaostan bahseder. Yaşanılan olaylardan dolayı bir belirsizlik söz konusudur. Zaferlerle sonuçlanması beklenirken, kayıplarının olduğunu söyler. *"Ordumuz"* sözcüğünde bir sahiplenme duygusunun ağır bastığı görülür. Savaş, katliam, kelimeleri insanlarda hep olumsuz çağrışımlar uyandırır. Fakirlerin yalın ayaklı oluşu, o zamanda giyilecek ayakkabı dahi bulunamamasına vurgu yapar. Bununla birlikte, fakir-zengin ayrılan yönlerine göz kırpar; *"Yollar uzun bir inilti yıldızların altında"* diye söyleyen şair; yıldızların altında hicret ettiklerini, kalabalığın verdiği hengâmeden bir uğultu, iniltili ses eşliğinde yola devam ettiklerini anlatır. Yıldız sözcüğü uzaklığı, sembolik olarak evrenin sonsuzluğunu, ışığın, parlıltıyı, aydınlığı en önemlisi umudu simgeler. Sonuç olarak hicretin iyi neticelenmesi beklentisi vardır. Hicret, içinde umutları da barındırır. Bu konuşmalar belki de içinden çıkılmayan

²⁵ Bkz: "Hicret" Şiiri, Kamu, s. 79.

durumun kaygılarını dile getirir. Kaygıları dile getiren bir başka şiir ise "Türk'ün Duasıdır". Kamu'nun şiirlerinde yoğun olarak bunaltı izleğine denk gelmek mümkündür. Kamu, yaşadığı dönem itibari ile zor şartlarda yaşamını sürdürmeye çalışan insanların ortak sorunlarını kaleme alan şairdir. Bu yaşanan zor şartlarda insan ister istemez dua etme gereksinimi duyar.

TÜRK'ÜN DUASI

"Sarmış matem boraları,

Saz benizli ovaları,

Boynu bükük yuvaları

Sen himaye et Yarabbi! " (Kamu, 1949; 59).²⁶

Dua; Allah'a yalvarma, Allah'tan yardım istemedir. Şair o kadar bunalmıştır ki içindeki sıkıntılarını, dertlerini ortaya çıkararak, bir nebze olsun rahatlama ihtiyacından olsa gerek Allah'a yalvarır. "*Sarmış matem boraları*" ifadesindeki bora arkasından yağmur getiren sert rüzgâr anlamında kullanılır. Matem sertliğinden, etrafının yas rüzgârının sardığından kaygılanır. Sarmak eylemi ise bir şeyi sıkıca kavramak anlamına gelir. Genelde insanlar sevdikleri varlıklara ya da hayata sınıksız sarılırlar. Şiirde geçen sarmak eylemi ise etrafta yasın olduğunu yasın kapladığını söylemek için kullanılmıştır. Yas kelimesi ölünün arkasından duyulan acıyı dile getirmek ya da ülkenin içinde bulunduğu çıkmazı vurgulamak için kullanılır. "*Saz benizli ovaları*" tamlamasındaki saz genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince kamaş, hasır otu, kiliz, kofa olarak bilinir. Saz benizli sözcüğü yoksulluğu, yokluğu ifade etmek için kullanılmıştır. Aynı zamanda, saz benizli, solgun, sarı renk anlamına da gelir. Ovalar, düzlüğü, genişliği, ferahlığı, verimliliği ifade eder. Kısacası, ovaların veriminin azalması, toprakla ilgilenilmemesi üzerine, ondan ürün alınamadığı anlaşılır. Şiir savaştan dolayı ilgisizlik, çaresizlik ve yok olma durumunu işler. Savaşın insan hayatını nasıl alt üst ettiği görülür. Savaşla birlikte dağılan yuvalar, tarumar olan bağlar-bahçeler, terkedilmiş tarlalar, virane olan evler... Savaştan dolayı, hayatın durma noktasına geldiği anlaşılıyor. "*Boynu bükük*

²⁶ Bkz: "Türk'ün Duası" Şiiri, Kamu, s. 59.

yuvaları" tamlamasında, aile gücü, kudreti, güveni, huzuru, sığınılan limanı temsil eder. Aile bireylerinden birinin kaybedilmesi, geride kalan aile bireylerini yıkıma sürükleyebilir. Boynunu bükme deyimini çaresizliği, acınacak duruma düşmeyi anlatır. Matem, saz benizli, boynu bükük ifadelerinin bir arada kullanılması milletin içinde bulunduğu psikolojik olguları ön plana çıkarır. "*Sen himaye et Yarabbi*" "*Himaye*" bir duadır ve gözetme, koruma, koruyuculuk, esirgeme aynı zamanda elinden tutma, kayırma, yardım etme anlamlarında kullanılır. İnsan daraldığı, bunaldığı, işin içinden çıkamadığı durumlarda dua etme gereksinimi duyar. Bundan yola çıkılarak, dini bir motifin işlendiği görülür. Yaradan'dan, kendilerini koruyup kollaması için duada bulunur. Aynı zamanda bunaltı izleği göze çarpar.

SİPERDE AKŞAM

"Düşünür köyünü, her taraf kara,

Ne haber gönderen, ne beş on para,

Belki birkaç anne bakar yollara,

Belki bir iki dul saçını yolar! " (Kamu, 1949;66).²⁷

Yoksulluk ve savaş temalarının işlendiği şiirlerinden biri de "Siperde Akşam" adlı şiirdir. Siper, korunmak için arkasına gizlenen yer, savaşta askerlerin girdiği, hedef olmadan ateş etmek için kazılan hendek anlamına gelir. Korkularını, kaygılarını, üzüntülerini gizlemek için siper ve akşam ifadesini kullanmıştır. "*Düşünür köyünü, her taraf kara*" dizesinde, siper, akşam, kara ifadeleriyle bunaltı izleklerini görmek mümkündür. Siyah rengin bir başka adı olan, kara sözcüğüyle matem dile getirir. Düşünmek insana verilen değerlerden sadece birisidir. Düşünce sözcükleri, sözcüklerde çalışmaları, uygulamaları doğurur. Köy bu şiirde yalnızlığı, yoksulluğu, tükenmişliği sembolize etmek için kullanılmıştır. Köyünün kara olması yıkımın ardından kalan kalıntılarını, yoksulluğun diz boyu hissedildiğini, insanların çaresiz bir şekilde kaldıklarını göstermek için kullanılmıştır. "*Ne haber gönderen, ne beş on para*" dizesindeki haber olay, değişen durumla birlikte edinilen bilgi anlamında kullanılır.

²⁷ Bkz: "Siperde Akşam" Şiiri, Kamu, s. 66.

Köyünden haber alamayan askerin içler acısı durumunu yansıtır. Köyünün iyi mi kötü mü olduğundan haberi olmayan askerin kaygılı bekleyişini ifade eder. Askerin yalnızlık çektiği, maddi yönden de iyi olmadığı anlaşılıyor. Para, insan ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılan araçtır. Şair bu ifadeyi yoksulluğun baş gösterdiğini anlatmak için kullanmıştır. Aynı zamanda yokluğun, yoksulluğun izlerinin hala sürdüğü görülür. "*Belki birkaç anne bakar yollara*" diye devam eden satırlarda asker için kaygının süregeldiği anlaşılır. Anne demek sevgi, fedakârlık, özveri, güven demektir. Askerin köyünde bekleyen bir çift gözün olduğunu söyler. Çocuğu askerde olan anne kaygılı bekleyişten dolayı huzursuzdur. Şair, belki ifadesine yer vererek belirsizliğin olduğuna vurgu yapar. "*Annenin yaşam sevgisi de tıpkı huzursuzluğu gibi bulaşıcıdır.*" (Fromm, 1995:52). Çocuğuna geçen bu huzursuzluk ve kaygı durumu çocuğu bunaltır. "*Belki bir iki dul saçını yolar*"; belki ifadesi niteliği hakkında tam bilgi edilemeyen belirsizliği, bu belirsizliğin meydana getirdiği zor bir bekleyişi ifade etmek için kullanılmıştır. Şiirde olayların sonuna kadar iç konuşmanın olduğu ve şairin kendisiyle kavga halinde olduğu anlaşılır. Bu kavga, yaşamla yüz yüze gelme kavgasıdır. Asker, siperde ve akşamı ifadeleri ile şair, iç dünyasında bulunan kaygılarını, üzüntülerini, onun için uzun geçen zamanı vurgular. Yoksulluğun işlendiği diğer bir şiir de "*Güz*" adlı şiirdir.

GÜZ

"Kurudu artık otlar,

Bitmiyor tazeleri;

Birikinti sularda

Yaprak cenazeleri." (Kamu, 1949; 97).²⁸

Güz (kuzey yarımküre için) yılın eylül, ekim ve kasım aylarını kapsayan zaman aralığı, yaz ile kış arasında yer alan mevsimdir. Eş anlamlısı sonbahardır. Güz, tabiatın yenilenmesi anlamına gelir. Güz aynı zamanda bitmişlik, yoksulluk, hastalık tablosunu anlatmak için kullanılmıştır. Soğuk, kışın habercisidir; "*Kurudu artık otlar*". Yaş sözcüğünün karşıtı olan kuru kelimesi kış mevsiminin çitirdaması anlamına gelir. Yaş

²⁸ Bkz: "Güz" Şiiri, Kamu, s. 97.

varlığın canlılığını, kuru ise varlığın son bulmasını çağırır. Şiirde geçen kurumak eylemi, doğanın tekrar uykuya dalmasıdır. Yaz mevsimiyle birlikte yeşeren doğa, verimliliğe işarettir. Yaz mevsimi varlığın, zenginliğin, yeniden canlanmanın simgesidir. Sonbaharla birlikte otların kurumması, verimsizliği, kuraklığı bununla birlikte yoksulluğu çağırır. Artık ifadesiyle beklenen olmuş gibi hava sezdirilir. Aynı zamanda artık kelimesiyle çaresizliğe gönderme yapar; *"Bitmiyor tazeleri"*. Bitmek fiili yeşermek, çıkmak, filizlenmek anlamındadır. Burada kullanılan bitmek fiili, otların yerine yeniden taze otların gelmeyişini anlatır. Yukarıda görülen yoksulluğun daha bir belirgin ifadesini anlatmak için kullanmıştır. Taze meyve, sebze, ot, yeniliği ve canlılığı ifade etmek için kullanılmıştır. Canlılığın olmayışı, yoksulluğun diz boyu hissedilmesine sebeptir. *"Birikinti sularında"*; su, canlılığın, hayatın, varlığın habercisidir. Suların birikinti içinde olması, sıkıntıların gün geçtikçe artması anlamına gelir. *"Yaprak cenazeleri"*; cenaze ölümün ta kendisidir; *"Ölüm herkes içindir ve insan, bu mutlak acı karşısında yalnız olmadığı duyumsamak ihtiyacındadır."* (Korkmaz, 2008:36). Ölümle birlikte yok olma, varlığın bu dünyadan izlerinin silinmesi anlamına gelir. Yaprak cenazelerin olması ölümlerin çokluğunu gösterir. Sonbahar mevsimi kış mevsiminin habercisidir. Kimi insanlar yakacaklarını, ihtiyaçlarını kış gelmeden hazırlar. Kış mevsimi kimine göre soğukluğu, zor şartları, güçlüğü ifade eder. Kimine göre ise kış mevsimi, eğlenceyi, kayağı, kardan adamı, sessizliği, huzuru çağırır. Ama çiftçi için kış demek kış gelmeden tarlanın sürülmesi, ekinlerin toprağa ekilmesi demektir. Aksi takdirde kış uykusuna dalmayan ekinlerin hasat mevsiminde meyve vermesi beklenmeyebilir. Kısacası kış, her dönem, farklı hayatlar, farklı beklentilere ayak uydurmada yerini almıştır. Kamu, "Kış" adlı şiirinde mesafelerin uzaklığına, hüznün doruğuna yer verir.

KIŞ

"Ne yazık ki;

Yakın yerler uzaklaşır, uzaklar erir,

Boş bahçeler kalbe soğuk bir hüznün verir." (Kamu, 1949; 98)²⁹

"*Ne yazık ki*"; ne yazık ifadesi pişmanlığı, üzüntüyü ifade etmek için kullanılmıştır. Bir kişinin ya da kendi başından geçen sıkıntı veren durumları anlatır. "*Yakın yerler uzaklaşır, uzaklar erir*"; yakın-uzak tezadının bir arada kullanılması uzaklaşma ve erimek ifadelerini daha belirgin bir şekilde göz önünde tutulmasına sebep olmuştur; "*Mevsimler arasında en yaşlı olanı kış mevsimidir. Anıları yaşlandırır. Bizi uzak geçmişe götürür. Kar altındaki ev, kocamıştır. Ev geçmişte, uzak yüzyıllarda yaşar gibidir.*" (Bachelard, 2014:72). Kış mevsimiyle Anka kuşu gibi yeniden doğmayı bekleyen doğa, yaşayan varlıkların hayatını alt üst etmiş durumdadır. Kış mevsimiyle birlikte gidilecek mesafeler gözlerde büyümüştür. Uzaklara gitme eyleminin hayalden öteye geçemeyeceği ifadesine yer verir; "*Boş bahçeler kalbe soğuk bir hüznün verir*". Uykuya dalan kış mevsimi, daha sessiz ve daha durağan bir yaşamı beraberinde getirmiştir. Boş bahçe, üzerinde hiç ürünün bulunmadığı için yoksulluğu ve yokluğu çağırır. Kalbe soğuk hüznün vermesi ifadesi, kalbin iki türlü soğuk içinde kalmasıyla çekilen acının yoğunluğunu ifade eder. Acının katmerleşmesi söz konusudur.

²⁹ Bkz: "Kış" Şiiri. Kamu, s. 98.

6.5. Mekan ve Yurtseverlik

Kamu, şiirlerinde yurtseverlik olgusunu da işler. Kamu, savaş yıllarının getirdiği netice itibari ile yurtseverliğe bir başka açıdan yaklaşır. Yurtseverlik duygusunun odak noktası duygulardır. Kişilerin siyasi, dini görüşleri, hayata bakışları, yaşam kalitesi nasıl olursa olsun, yurtseverlik kavramı insanları aynı noktada birleştiren en etken olgulardan biridir. Daha ilkokula gelmeden kreş gibi ortamlarda bile çocuklara yurtseverlik duygusu aşılanır. Yurdunu seven birey, işin yolunda gitmediğinde olaylara müdahale gereksinimi duyar. Kamu, "Yurda Dönüş" adlı şiirinde yurtseverlik izleğine farklı bir pencereden bakılmasına olanak sağlar.

YURDA DÖNÜŞ

"Yolum yaklaşıyor artık yuvama,

Gördüm her tarafı bürünmüş gama,

Köyümüz neşeden öksüzdü ama

Bu kadar kederli değildi hiç de!

Çevreli dağların beyaz bulutla,

Kırların örtülü yabani ota,

Suların ağlıyor hep aynı notla,

Tanıdım, tanıdım vatansın işte!" (Kamu, 1949: 67)³⁰

Hicret şiirinin aksine, umut ve özlem dolu bir şiirdir. "*Yolum yaklaşıyor artık yuvama*"; bazı yollar insanları birbirine yaklaştırırken bazı yollar insanları birbirinden uzaklaştırır. Yol, uzunluk, belirsizlik, kıvraklık, darlığı, bazen de nereye gidememenin belirsizliğini sembolize eder. Yuva insanoğlunun mutluluğu, huzuru, güven, sığınma, sevgi, bağlılık aynı zamanda aidiyet duygusunu barındıran limandır. Yaklaşıyor yuvama derken, uzun

³⁰ Bkz: "Yurda Dönüş" Şiiri, Kamu, s. 67.

süren bir bekleyişten sonra evlerine, sıcacık yuvalarına dönme arzusuyla dolu olduklarını, yakınlığa doğru yol aldıklarını anlatır. Şair çekilen onca sıkıntıdan sonra yurda dönmenin mutluluğunu taşır. Şair yolculuğun öncesini belirtmemiştir. Ama şiiirden anlaşılan bu zorunlu göçün ardından, bir nevi arkasında bıraktığı sevgilisine dönmenin sevincini yaşar. "*Gördüm her tarafı bürünmüş gama*" diyen şair, yurdunu acı, keder, kaygı çeken insana benzetmiştir. Gam ve bürünmek ifadeleri insana özgüdür. Savaşın tahriplerini, yıkılan evleri, bahçeleri gözler önüne serer. "*Köyümüz neşeden öksüzdü ama*"; küçük yerleşim yeri olan köy, insanların olabildiğince doğal yaşam sürdürdükleri yerdir. Anne, sıcaklık, huzur, liman, güveni temsil eder. İnsanın elinden annesinin alınması demek, bu değerlerin yani yaşama tutunma sebeplerinin alınması demektir. Annesiz kalan birey, her şeyinin var olması, aynı zamanda annesinin bulunmayışı ile hiçbir şeyin bulunmaması anlamına gelir. Öksüz annesi vefat eden kişiye denir. Kederin yoğunluğunu ifade etmek için köyünü, annesi vefat eden kişiye benzetmiştir. Köyünde yaşayan insanların neşeli olmadığını ama bu kadar da kederli, üzüntü içerisinde olmadığını söylüyor. "*Bu kadar kederli değildi hiç de*"; üzüntüsünü ifade etmek için kadar sözcüğünü kullanarak karşılaştırma yapmıştır. Köyünde bulunan her bir zerresi dahi bu üzüntüden nasibini almıştır. "*Çevreli dağların beyaz bulutla*"; dağ ifadesi, yüksekliği, ulaşılmazlığı, liderliği, otoriteyi, bağımsızlığı ifade etmek için kullanılmıştır. Bu liderliğin bütün her yeri çepeçevre sardığını söyler. Kar, havanın belirli miktarda soğumasıyla, buz kristallerin görünür hale gelmesidir. Kar, soğğun yanında, saflığı, temizliği berraklığı temsil eder. Şair, köyünün saflığını temizliğine dem vurur, köyünün liderliği ile övünür. Çevresinin karlarla kaplı olduğunu dile getiriyor. "*Kırların örtülü yabani ota*"; kır, çoğu zaman yerleşim yerinin uzağında kalan, yeşillik, geniş yer anlamına gelir. Kırların yabani ota örtülü olması, yaşadığı yerlerde yabancıların olmasına işarettir. Kentinde bulunan yabancı kişileri, (düşmanları) yabani ota benzetmiştir. Yabani otlar insanlara fayda yerine zarar verir. Yaz mevsiminde ise kırların yabani otlarla dolu olduğunu söyler. "*Suların ağlıyor hep aynı notla*"; su bir yerde yaşamın olduğunu, hayatın süregeldiğini ifade eder. Su, edebiyatta canlılığı, hayatı, orda yaşayan canlılığa vurgu yapmak için kullanılır. Suyun ağlaması, hayatın bitme noktasına geldiği anlamını verir. Aynı zamanda suyun ağlaması, varlığın yok olma tehlikesi ile karşı karşıya geldiğini söylemek için kullanmıştır. "*Tanıdım, tanıdım vatansın işte*"; şairin yurdunu çok sevdiği anlaşılır. Toprakları hangi durumda olursa

olsun o benim vatanım diyecek kadar çok sevdiği anlaşılır. Tanıdım tanıdım ifadesinin iki defa kullanması yaşanan zorlukların ardından buruk da olsa, yaşanan sevinci dile getirir. Vatansın işte sözünden, hiç beklemediği bir durumla karşı karşıya olduğu ifade etmek için kullanmıştır. Şairi, vatan topraklarını darmaduman biçimde bulması yıkmıştır. Bulduğu mekan ona o kadar yabancılaşmış ki tanınamaz hale geldiğini söylüyor. Canlılığını yitiren köyünün, kasabasının tanınamaz hale geldiğini, bu durumdan derin bir üzüntü içerisinde olduğunu söylemek ister. Bu kırık, dökük, virane yerin vatan olduğunu, kendisine ait toprağı olduğuna vurgu yapar. Kamu'nun vurgu yaptığı, vatan sevgisinin, toprak sevgisinin, yurtseverliğin görüldüğü diğer bir şiir de "*Kara Gün Yaşları*" adlı şiirdir.

KARA GÜN YAŞLARI

"Ahd-ü Peyman ettik biz çıkmamaya,

İstanbul'umuzdan, İzmir'imizden!

Billah bir araya gelse de dünya

Ayırılmaz bizi birbirimizden! " (Kamu, 1949:113).³¹

Şiirde sahiplenme duygusunun ağır bastığı görülür. Kamu, bu sahiplenme duygusunu halkın anlayacağı dilde yazar. Kamu'nun yaşadığı yüzyılda dilde sadeleşmeye gidilmiştir. Kamu'nun şiirlerinin hemen hemen hepsi bu sadeleşmeden nasibini alır. Sayıca az olmasına rağmen Osmanlıcanın etkileri sürdürdüğü de görülür; "Ahd-ü Peyman" (yemin etme, söz verme). Peyman kelimesi günümüz Türkçesinde pek kullanılmaz. "*Ahd-ü Peyman ettik biz çıkmamaya*"; şair İzmir'i o kadar çok seviyor ki İzmir'den çıkmamaya yemin eder. Aynı zamanda İstanbul'dan da çıkmamaya yemin ediyor. Şair, İstanbul'u, İzmir'i o kadar çok benimsemiştir ki "benim" kelimesiyle sahipliğini anlatır. Şair, şiirinde bu şehirlerle o kadar bütünleşmiştir ki sevgisini kimseye vermeyecek gibi bir hava estirir. Bu topraklardan ayrılamayacağını özellikle ifade eder. Çünkü ülke için gelinen nokta içler acısıdır. Ülke işgal altındadır. Türkiye'nin sonunun ne olacağı belli değildir. Kamu'nun bu durumdaki çarpınışları,

³¹ Bkz: "Kara Gün Yaşları" Şiiri, Kamu, s. 113.

hezeyanı gayet tabiidir. "*Billah bir araya gelse de dünya*"; iki dünya bir araya gelmek deyimine yer vermiştir. Bu deyimle; bütün insanlar bir araya gelse, yapacağı işten vazgeçmeme eylemi vardır. Son satırlara bakıldığında yurtseverlik duygularının yoğun olarak yaşandığı anlaşılır. Yemin ediyor, iki dünya bir araya gelse de biz ayrılamayız diyor. Vatan, millet ve bayrak sevgisinin doruklarda yaşandığı görülür; "*Yabancılaşma bir yurtsuzluktan, mekan değişikliğinden ve bunun getirdiği kültürel, sosyal ve düşünsel değişimden kaynaklanmaktadır.*" (Aşkaroğlu, 2012:52). Kamu yaşadığı yere yabancı gözlerle bakmak istemiyor. Herkesin yaşadığı toprak kendileri için değerlidir.

6.6. Mekan ve Aidiyet

Var olmak canlılığa verilen yüce bir değerdir. Bu yüce değerlerden birisi de aidiyet duygusudur. İnsanoğlu hep bir varlığa, bir mekana ait olmak ister. Bu ait olmak istedikleri yerler arasında; oda, ev, bahçe, deniz kenarı, saraylar olabilir. Bu mekanlar, kapalı-açık akla dahi gelmeyen türlü türlü mekanlar arasında yer alabilir. Her insan var olmak, bir yere/yerlere ait olmak ve yaşamak ister. Kemalettin Kamu'nun şiirleri aidiyet duygusu bağlamında ele alındığında, aidiyet duygusunun simgeleri oda ve çoban'dır. Şair için aidiyet duygusunun yoğun olarak yaşandığı mekan duygusal mekandır. Şairi ayakta tutan ve ona yaşama sebebi olan mekanlar ruhi kaynaklıdır. Kamu'nun "Zaman İçinde" adlı şiirinde, kapalı bir mekan olan oda da kendisini kaybolmuş hissederek. Kamu için oda geçmişle-geleceğin mukayesesi konumundadır. Aynı zamanda oda onun için aidiyetsizliğin, yokluğun sınırlarını zorlar. Şiire bakıldığında;

ZAMAN İÇİNDE

"Ses yok, mesafe silik,

Odamda varlığımın

Bütün tüyleri dimdik.

Odamda iki kardeş

Bakıyor birbirine,

Birisi can veriyor

O birinin yerine.

Odamda iki kardeş

Biri dün, bir yarın." (Kamu, 1949:103-104).³²

³² Bkz: "Zaman İçinde" Şiiri, Kamu, s. 103-104.

Zaman kavramı kişiden kişiye değişebilen bir olgudur. Ayların, haftaların, günlerin, saatlerin hatta dakikaların nasıl geçtiğini insan bazen fark edemez. Bu da yaşanan güzel olay, güzel bir anı ya da hayatın güzel rengini görebilmekle olur. Dünyadaki herkes bir günde yirmi dört saati yaşar. Bu değişmez bir kanundur. İnsan, bu değişmez gerçekliğin farkındadır. İnsanoğlu bu değişmez kurallara göre hareket eder. Örneğin işe, okula gidecek ya da bir yerden bir yere seyahat edecek, önemli bir toplantısı olacak kişiler için uyanma saati bellidir. Yani insanoğlu bu normlara uymakla yükümlüdür. Bu normlara başka açıdan bakan Kamu, "Zaman İçinde" adlı şiirinde odada yalnız olduğunu dünle bugünün mukayesesini yaparak anlatır. "*Ses yok, mesafe silik*"; Kamu, hayatının belli dönemlerinde yalnız kalmıştır. Bu yalnızlığı da şiirlerine ilmek ilmek dokumuştur. Sesin olmaması canlı varlığın olmaması anlamına gelir. Mesafe; bir yerden bir yere ulaşmak için kullanılan uzaklık birimidir. Şiirde mesafenin silik olması belirsizliği ve şairin içinde bulunduğu karmaşık durumu ifade etmek için kullanılmıştır. Aynı zamanda yalnız olduğu ve yalnızlık acısı çektiği anlaşılır. "*Odamda varlığımın*"; Kamu daha açık bir şekilde yalnızlığına dem vurur. İnsanın en önemli meselelerinden birisi var olmak uğraşısıdır. Kamu, hayatın en derin köşesinde var olmanın sıkıntılarını hisseder. Bazen gözlerinin gördüğünden, ellerinin tuttuğundan hatta nefes aldığından dahi şüpheye düşer. Şair, o kadar bunalımdadır ki varlığından dahi habersizdir. "*Bütün tüyleri dimdik*"; insanın tüyelerinin dimdik olması ya üşümesinden ya da karşılaştığı olayın etkisinin büyüklüğünü ifade etmek için kullanılır. Kamu, yalnızlığın ıstırabını anlatmak için vücudunda bulunan tüyelerinin dimdik olduğunu söyler. "*Odamda iki kardeş*"; kapalı mekân olan oda, korunağın, sığınılan limanın, hayallerin, umutların, özlemlerin ve mahremiyetin yeridir. Aynı zamanda oda, insanın, yaşadığı çevreden uzaklaştığı kendi hülyalarına daldığı, kendisini savunma gereksinimi duymadığı bir yerdir. Geçen zamanı ve geçirilecek zamanı iki kardeşe benzetmiştir. Şair, zamanın nasıl olduğunu ifade etmek için birini iyi, birini kötü olarak niteler. İnsanların elinden geçirilen ya da geçmiş zaman için yapılacak hiçbir şey yoktur. Ama diğer bir kardeş için yani gelecek zaman için yapılacak çok şey vardır. "*Bakıyor birbirine*" derken tezatlığa vurgu yapıyor. Şairin, geçmişle gelecek arasında sıkışıp kaldığını belirtmek için kullanmıştır. Şairin yaşadığı andan bir tat almadığı anlaşılıyor. Geçmişte yaşadığı duygulara karşı özlem duygusu vardır. Aynı zamanda geleceğe duyulan güven, beklenti ve hayal gibi öğeleri içerir. "*Birisi can veriyor*" diye söylediği geçmiştir. Herkes kendi

kaderini yaşar. Herkes kendi yerine ölür. Hiç kimsenin yerine ölme gibi bir durum söz konusu değildir. Birisinin birisi için can vermesiyle mitolojik öğeye yer vermiştir. Şair, geçmişini bitirme noktasında olduğunu vurgulamak için söylemiştir. "*O birinin yerine*"; şair, geçmişin mukayesesini yapıyor. Şair, böyle yaparak, geçirmiş olduğu iyi-kötü anılarından, geçmişin verdiği acı yükten kendisini rahatlatacağına inanıyor. Şairin, geleceği için geçmişinden vazgeçtiği görülür; "*Odamda iki kardeş*" "*Düşüncelerimizin / refleksyonlarımızın çıkış noktası şudur: Bir evdeki her köşe, bir odadaki her duvar köşesi, insanın derttop olmaktan, kendi üstüne kapanmaktan hoşlandığı her kuytu, hayal gücü için bir yalnızlıktır, yani bir odanın tohumu, bir evin tohumudur.*" (Bachelard, 2014:171). Oda, yalnızlığın zirvesinin yaşandığı, hayallerin sonsuzluk aleminin kapısını zorlar. Geçmiş-gelecek zamanı kardeşe benzetmiştir. Aynı zamanda bu şairin, geçmişle gelecek zamana sıkışıp kaldığının göstergesidir. "*Biri dün, biri yarın*"; yaşadığı anın/zamanın, nasıl yaşadığının, o gününün nasıl geçtiğinin şair için pek bir önemi yoktur. Onun için önemli olan geçmiş-gelecek arasında sıkışıp kaldığını, ne yapacağını bilemez durumda olduğunu anlatmaktır. Şair, yaşadığı mekana ait olamamanın serzenişini vermek ister; "*Aidiyet duygusu, diğer insanlarla iletişim, insanın kendini kurma ve dünyayı tanıma süreci, zaman ve mekan kavramlarının insanın zihninde yaşadığı olaylarla, nesnelere ve kişilerle kurduğu düşünsel ve duygusal bağlarla sağlanır.*" (Aşkaroğlu, 2015:135-136). Şair, yalnızlığın doruk noktasını yaşar. Yalnızlığın, iç hesaplaşmanın yapıldığı diğer bir şiir de "Seneler" adlı şiirdir.

SENELER

"Durmak istemezken gönül pasında,

Yine siz avutun onu yasında

Siz iki aşına kalp arasında

Sıradağlar gibi duran seneler! " (Kamu, 1949: 85).³³

İnsan doğası gereği, ait olduğu mekanda belirli bir süre içinde kalmak durumundadır. Doğumla başlayan bu hayat serüveni, yaşamın içinde geçirilen iyi-kötü bir yaşantının

³³ Bkz: "Seneler" Şiiri, Kamu, s. 85.

ardından bu serüven ölümle son bulur. Zamanı ifade eden kavramların arasında salise, dakika, saat, hafta, ay ve diğer göstergelerden birisi de senelerdir. *"Durmak istemezken gönül pasında"* diye başlayan şiirde; görünüşte bir et parçasından farkı olmayan kalbin, bir sürü işlevleri vardır. Bunlardan birisi, kalp, insan hayatında olmazsa olmazları arasında kendine ait varlığını muhafaza eder. Aynı zamanda kalp; heyecan, sevgi yumağı, özlem, keder, ıstırap, bekleyiş, sabır, karamsarlık- iyimserlik gibi öğeleri bünyesinde barındırır. İnsanoğlu bütün bunları sadece bir yere sığdırabilir o da yürektir, kalptir. Durmak istemezken ifadesi ile geçmişe bir sünger çekmesi gerektiğini söyler. Şair aynı zamanda bu satırda yeniliğe, güzelliğe ve ufkun genişlemesine vurgu yapar. İroni bir öğe olan gönül pası, var olmak eylemi ile yakından ilgilidir. Varlığın göstergelerinden biri de insanın nefes alıyor, nefes veriyor olmasıdır. *"Yine siz avutun onu yasında"*; yas, insanın üzüntülü olduğu durumlarda ortaya çıkan, acının verdiği duygu yoğunluğuna göre değişebilen etken bir olgudur. Avutmak bir kimsenin acısını, yasını teselli etmek için girişilen davranış şeklidir. İnsan kederli, kaygılı durumlarda teselliye ihtiyaç duyabilir. Yas ve avutmak kelimesi birbiriyle yakından ilgilidir. İnsanın hayatında yas olduğunda ardından avutmak gelir. Zamanın geçtiğini, sayılabildiğini gösteren olgulardan bir tanesi de senelerdir. İnsanın yaşının kaç olduğunu, nerede, ne kadar süre kaldığını hesap etmek için, hep zaman kavramından yola çıkılmıştır. Seneler geçtikçe insanın içinde biriken tortular yok olmaya eğilim gösterir. Bu bakımdan şiirde geçen zamanın geçmesiyle birlikte yas kavramının ve avutmanın verdiği rahatlıkla bir şeylerin üstesinden gelinebilir. *"Siz iki aşına kalp arasında"*; Çoğul eklerinden biri olan siz kelimesiyle kalbi göstermiştir. Aşına, tanıdık, bildik anlamlarını verir. Şair, kalp sözcüğü ile acıyı, kederi, geçmişte unutamadığı elemi anlatır. *"Sıradağlar gibi duran seneler"*; sıradağlar ifadesi dağların yan yana durması, birlikteliğe, el ele vermeyi çağırıştırır. Geçmişini yan yana duran dağlara benzetmiştir. Şair için artık geçirmiş olduğu seneler dağ gibi, tepe gibi, kale gibi sağlamdır. Geçmiş için hiçbir şey yapamayacağını yani değiştiremeyeceğini anlatmak için ifade etmiş olabilir. Aynı zamanda dağlar geçit vermeyeceğini, korunaklılığı, liderliği, otoriteyi, hükümlerliği ifade etmek için kullanmıştır. Aidiyet duygusu olan seneler şairi o kadar sarmıştır ki bir türlü onun içinden çıkamadığı anlaşılır. Şairin geçmişle bir bütün haline geldiği görülür. Bu öyle bir bütünlüktür ki zamanın işlevi olan unutmak eylemi onda bu gerçekliği bertaraf etmesine sebebiyet verir. Bu şiirden şöyle bir netice çıkabilir; *"Çağımız her*

şeye egemen, ama kendine egemen değil. " (Gasset, 2014:14). Zamana- mekâna ait olamayan millet, kendi varlığına da hâkim olamayabilir. Bu yüzden anıların zamanla erimesi daha hoş neticeler doğurabilir. Zamani eriten hatta yok eden olgulardan bir tanesi de ölümdür. Kamu'nun "*Ürperme*" adlı şiiri de yaşama sevincine vurgu yapar. Bu yaşama sevincini o kadar yoğun yaşar ki ölümün varlığına, ölümün acıtan yüzüne karşı görmemezlik söz konusudur. Hemen hemen tüm insanlarda olduğu gibi, Kamu'nun da ölümden korktuğu göze çarpar. Aynı zamanda şiirde bir mekana ait olamamanın kaygısını, üzüntüsünü yaşar. Şairin ne yaşanmışlıklara ne yaşadığı ana ne de yaşanacaklara hükmü geçmez.

ÜRPERME

"Çatladı sanki tavan, esnedi döşemeler,

Karıştı kanıma can duygularım;

Merdiven başında gidüp gelmeler,

Bana getirmeyin ölümden haber." (Kamu, 1949:94).³⁴

İnsanoğlu değişik varlıklardan ürperebilir; yalnız kalınan bir oda, bir ev, cadde ya da sokak olabilir. Bu ürperme duygusu insanın geçmişinde yaşadığı, biriktirdiği duygulara değişik anlam yüklemesiyle belirir. Zamanla canlı tutulduğundan olsa gerek, unutma eylemine karşı hep dirençli olabilirler. Yalnızlığın verdiği ürperme aidiyet duygusu olan mekanın içinde şairin yalnız kaldığını ifade etmek için de kullanılabilir. Bu yalnızlık şairde halüsinasyonlar görme şeklinde kendini gösterir; "*Çatladı sanki tavan, esnedi döşemeler*". Tavan korunaktır, dışardan gelebilecek tehlikelere karşı miğfer işlevini üstlenir. Somut bir öge olan çatladı kavramı ile sanki ifadesini kullanarak olayın tam tersi bir durum olduğu anlatılır. Durduk yere tavan çatlamaz onun çatlaması için belirli aşamaların üzerinden geçmesi gerekebilir. "*Çatladı sanki tavan*"; tavan gizli mahzene çağrışım yapar. İnsanlar kullanmadığı ya da eskidiği düşünülen eşyalarını tavan arasına saklar. Tavan aynı zamanda geçmişe dair biriktirdiği anılarını anlatır. "*Tonozlu tavan, kurulan içsel düşlerin ne de büyük bir ilkesidir! Tonozlu tavan, içselliği dur durak*

³⁴ Bkz: "Ürperme" Şiiri, Kamu, s. 94.

bilmeksizin kendi merkezine yansır." (Bachelard, 2014:55-56). "*Esnedi döşemelerle birlikte*"; şairin yoğun bir yalnızlık duygusunda kaybolduğu anlaşılır. Ölüme karşı duyulan bir korku, tedirgin bir bekleyiş söz konusudur. İçinde bulunduğu ruhsal bunalımı ve sıkıntıyı dile getirir. "*Esnedi döşemeler*"; döşemelere insan kimliğine büründürme söz konusudur. "*Karıştı kanıma can duygularım*"; içinde bulunduğu sıkıntı ve bunalımı ifade etmek için kullanılmıştır. Zihninin karışık olduğunu ve kendini yenileyememenin ıstırabını yaşadığını anlatır. "*Can duygularının kana karışması*"; duygu yoğunluğunu ifade eder. Aynı zamanda duygularla bütünleşme söz konusudur. Şair, evde yalnız olduğu ve yalnızlığın verdiği psikolojik savaşı yansıtmaya çalışır. Bunları en iyi şekilde ifade etmek için tavanın çatlaması, duvarın esnemesi, duyguların kana karışması ifadelerini kullanır. "*Merdiven başında gidip gelmeler*"; merdiven, bir üst kata çıkmak için kullanılan bir araçtır. Şair için merdivenle bunaltı izleğini görmek mümkündür. Aynı zamanda merdiven insan hayatının özetidir. Şair, merdivenin başına gidip gelmekle dünle-bugünü mukayese eder. Yani şairin aidiyet duygusunun nerede olması gerektiğinin iç savaşını verir. Merdivenin basamakları ile içinde bulunduğu durumdan memnun olmama duygusu vardır. Kamu bu dizelerde hayatının mukayesesini yapar. Aynı zamanda bir basamak üste çıksa bu sıkıntısının bertaraf olacağını farkındadır. Geçmişle gelecek arasında sıkışıp kalan şair için bir üst basamağa çıkmak o kadar da kolay değildir. Şair kararsızdır ve ne yapacağını bilemez. "*Bana getirmeyin ölümden haber*"; şair, kelimelerle satranç oynar gibi son hamlesini yapar. Asıl söylemek istediğini sona saklar. Ölüm korkusunu iliklerine kadar yaşadığı, bırak ölmeyi ölümle ilgili habere dahi tahammülünün olmadığı anlaşılır. Ölmek fiilinden türetilen ölüm kelimesi, herkeste farklı duygular çağırırsa da ölümün varlığını değiştirmez. Ölmek, bu dünyadan varlığın silinmesi anlamına gelir. Yaşamın karşıtıdır. Şair için ölümle karşı karşıya gelmek bir tarafa, onun haberi dahi şairi etkiler. Şair için ölümle birlikte varlığının silineceğini korkusu vardır. Ne yaşadığından ne de yaşamadığından zevk alır. Kendisini herhangi bir mekana ait hissetmez.

6. 7. Mekan ve Kimlik Kurgusu

Hemen hemen insan hayatı farklı mekânlarda geçer. İnsanın bulunduğu mekan aynı zamanda onun kimliğini, kişiliğini de ele verir. Bundan yola çıkılarak, Kamu yaşamı boyunca farklı farklı mekanlarda ömrünü sürdürmüştür. Mekanın farklı olması pek tabii olarak şiirlerine de yansımıştır. Bu mekanlar gerçek mekanlar olabileceği gibi kurgusal mekanlar da olabilir. Kurgu, kısmen gerçeklere dayanmayan; hayal ürünün eseri olan kişi, yer ve olaylar içeren eserlere verilen addır; *"Toplumsal olay yalnızlık içinde insani yaşamımızın bir davranışı değildir, öbür insanlarla ilişki içinde bulunduğumuz ölçüde ortaya çıkar."* (Gasset, 2014:25). Toplumsal uyanış, değişimi, aynı zamanda bir dönüşümü beraberinde getirir. Milli bilinç, milli uyanış, milli kimliği yanında getirir. Milli kimliğin oluşmasında şair/yazarların arasında Kamuyu da milli uyanış, milli kimliğe bürünme konusunda görmek mümkündür. Kamu'nun, yaşadığı dönem itibari ile savaş, kuşatma ve toprak kaygısı insanların içinde bulunduğu psikolojik baskıyı birebir yaşadığı ve bunları şiirlerine konu edindiği görülür. Bundan dolayı şiirlerini kaleme alırken milleti bilinçlendirme kaygısı içinde milli kimlik oluşturma çabasına girer. Yaşadığı coğrafya zulüm altındadır. Annelerin feryadına, vatanın elden gitme tehlikesine karşı duyarlıdır. Göz ardı etmediği konulardan birisi de şairin ta kendisidir. Şairin şiirlerinde kendisini yansıttığı, kimliğini aradığı, kimlik kurgusunun görüldüğü eserlerden biri *"Enginde Hatıralar"* adlı şiiridir.

ENGİNDE HATIRALAR

"Kimi solgun sarışın, kimi ak, kimi kara,

Kiminin arkasından görünüyor Ankara,

Dalmışken onun gibi değişen dalgalara,

Beni uyandırmayın, bırakın hatıralar." (Kamu, 1949: 83).³⁵

"Engin, ucu bucağı olmayan" ifadesi derinlik, uzaklık ifadelerini karşılamak için kullanılır. Geçen her olay, olgu ya da yaşanmışlık hep bir hatıradan, bir anıdan ibarettir.

³⁵ Bkz: "Enginde Hatıralar" Şiiri. Kamu, s. 83.

Bir şeye hatıra denilmesi için belirli günün, saatin, dakikanın geçmesi gereklidir. İnsan doğası gereği ya sarışın ya beyaz ya da esmer tenli olabilir. Bu renkleri insanoğlu belirlemez; "*Kimi solgun sarışın, kimi ak, kimi kara*". İnsanın karakteri, huyu çeşitlilik gösterirken ten rengi de farklı olabilir. Kamu'nun yazdığı bu ilk dizelerde insan renginin çeşitliliği anlatılır. Solgun derken bitmişlik, sönüklük anlamını verir. Ak-kara ifadelerinin yan yana kullanılması tezat durumun habercisidir. Bu tezat durum kişiliği aynı zamanda rengin karşıtlığını ele verir. "*Kiminin arkasından görünüyor Ankara*"; arkasına almak deyişi ile kendisini güven duyduğu insanın sırtına yaslanmak anlamlarını verir. İnsanoğlu kendini güvende hissettiği insanlara sırtını dayar. Şiire bakıldığında kiminin arkasından görünüyor Ankara derken kendisini Ankara'ya yasladığını, ona güven duyduğunu söylüyor. Ankara'nın alacağı kararlar ne olursa olsun şairin bunun arkasında duracağını söyler. "*Dalmışken onun gibi değişen dalgalara*"; insan hayatının her alanında değişimi görmek mümkündür. Bu değişim insan ya da mekan odaklı olabilir. Değişim, akla gelebilecek her şey olabilir. Şiirdeki değişim Ankara'nın maruz kaldığı istila ve savaş yıllarına denk gelir. Dalgalar ifadesi değişimle doğru orantılı kullanılmıştır. Değişim, dalgaları gerektirir. Dalgalar ne kadar hırçın olursa değişim o kadar etkili olacaktır. Şiirde geçen değişim ve dalga ifadeleri mecburiyeti, değişimin sürekliliğini, büyük boyutunu anlatır. Ankara'nın içinde bulunduğu değişimi ve kötü atmosferi yansıtmaya çalışır. "*Beni uyandırmayın*"; insanoğlu bazen huzuru uykuda yakalar. Şair, içinde bulunduğu durumu görmemek adına uyumayı yeğlemiştir. Bu durumdan uyuyarak kurtulacağını zanneder. Aslında şair uyumuyor, bu ifadeleri kullanarak gerçekleri görmek istemediği ortaya çıkıyor. Şairin gerçeklerden kaçma eyleminde olduğu ortaya çıkıyor; "*Edebi eserlerde mekan, temsili mekana yani imgeler ve semboller aracılığıyla yaşanan mekana dönüştürülmek suretiyle anlatılır. Temsili mekan, hem var olmayan mekanın, hem de dış dünyada gerçekten var olan mekanın kurgulanmasıyla oluşur. Etken değil edilgendir ve hayal dünyasıyla sürekli içleştirilmeye, değiştirilmeye ve geliştirilmeye hazırdır. Sembollerin devreye girmesiyle fiziksel mekanın üstüne çıkar ve kendini işaretlerle ortaya koyarak gerçeğin yeniden yorumlanmasını sağlar.*" (Kutlar, 2005:94). Şair, gerçeklerle yüz yüze gelmekten korkar. Bu eylemle, içe dönüş izleğini görmek mümkündür. Şairin içinde bulunduğu durumdan memnun olmadığı görülür. "*Bırakın uyuyayım uyandırmayın hatıralar*"; uyanmama isteği vardır. Şairi yaşadığı olaylar korkutur. Olayların verdiği

gerçeklerle, acılarla, ıstıraplarla karşı karşıya gelmektense uyumayı yeğler. İçinde bulunduğu mekandan mutsuzdur. Şair, kendisini dar mekanda hisseder. Gerçeklerle yüzleşmeye cesaretinin olmadığı anlaşılıyor. Umutsuzluğun ardından umudun işlendiği şiir "*Umut*" adlı şiirdir. Umut umutsuzluğun aksine insanı hayata sımsıkı bağlayan öğeler arasında yer alır.

UMUT

"Bir umud meltemi dağıtır tasa,

Bir umut gölgesi karşı kor yasa,

Kim açar bağrını umutlanmasa

Yazın yağmuruna, kışın karına." (Kamu, 1949; 100).³⁶

Kimliğin oluşumunda etken işlev üstlenen olgulardan birisi de umuttur. İnsanoğlu umut olmadan yaşayamaz. Umudu yaşamın her alanında görmek mümkündür; "*Bir umud meltemi dağıtır tasa*". İnsan var olduktan bu zamana kadar türlü türlü sosyal bilimler, fen bilimleri vs. olmak üzere bilimlerle uğraşmıştır. Ne geçmişte ne şu anda zamanı geri döndürebilme gibi bir olanak bulamamıştır. Gelişen teknoloji ve sayılamayacak kadar olanak olmasına rağmen, insan neredeyse her şeye çare bulabilmiştir fakat geçen zamana hiçbir çare üretememiştir. Bundan yola çıkılarak umudun hep geleceğe yönelik olduğu söylenebilir. Plan, program, daha iyi yaşama, daha çok mutlu olma isteği hep gelecekte beklenir. İnsan geçmişinden bir şey bekleyemez. Meltem, yaz aylarında, karadan denize doğru esen hafif rüzgâra verilen addır. Rüzgâr insanın geçmiştir. Umut ise insanın geleceğidir. Umudun, içte bulunan endişeleri, kaygıları, kederleri birden bire silme gibi sihirli bir etkisi vardır. Şairin, geleceğin daha güzel olma umudu, daha iyi şeylerin onu beklediğini, yaşanmamışlıkların daha iyi yaşama gibi beklentisi vardır. "*Bir umut gölgesi karşı kor yasa*"; insanın umutları olmadan ayakta durması neredeyse imkânsızdır. Canlı- cansız her bir ögenin bir gölgesi vardır. Hem gerçek, hem mecaz anlamlarını içeren gölge, şiirde geçmişin izleri anlamındadır. Aynı zamanda gölge, geleceğin de belirsizliğini anlatır. Yas sözcüğü aile yakınlarından biri vefat ettiğinde

³⁶ Bkz: "Umut" Şiiri, Kamu, s. 100.

onun arkasından üzüntülü durumu ifade etmek için kullanılır. Halk arasında, saçların, başların yolunması buradan, yani yasın göstergelerinden birisidir. Bir insanın elinden umutlarının alınması demek neredeyse, bir ağacı kökünden koparmakla eş değerdir. Ağaç susuz yaşayamaz, insanın da umutları olmadan; kor ateşin ardından sönen külden farkı olmaz. Umut o kadar güçlü bir olgudur ki yası korkutmaya umudun gölgesi dahi yeterlidir. Ağaçların güneşe karşı dik durması, ayçiçeğin yönünün hep güneşe dönük olması, yarınlar daha bir umutla bakılmasından kaynaklanır. Umudun olmadığı yerde çiçek açmaz, bülbül onun için ötmez. Umut olmasa Ferhat dağları delmez, Mecnun çöllere düşmezdi. *"Yazın yağmuruna, kışın karına"*; yağmur; bolluğu, bereketi çağırıştırır. Ama yağmurun çok olması felakete sebebiyet verir. Kar, temizlik, saflık, duruluk, berraklık anlamını verir. Şair, şiiirde geçen yaz ve kış mevsimiyle geçirilen zor şartları kasteder. İnsanın umutları olmasa yazın aşırı sıcaklığına katlanamaz. İnsanlar bunaltı veren sıcaklığın ardından havaların soğuyacağını bilirler. Olaya karşı ifadeyle bakıldığında; kışın soğukluğuna karşı, birey havanın bir süre sonra ısınacağını bilir. Hep bir bekleyiş vardır. Şairin, yazı yaz mevsimi gibi geçirme, kışı da kış mevsimi gibi geçirme durumu yoktur. Şair, içinde bulunduğu durumdan şikâyetçidir. Mutluluklarını hep gelecekte aradığı anlaşılır. Aynı zamanda hep bir şeyleri ötelediği anlamı çıkar. Geçirilen sıkıntılara, gelecek güzel günler için katlanır. Şair için yarınlar, hep umut ışığıyla doludur. Yarınlar, gelecek güzel günlere artık mum ışığıyla bakmayı bırakmıştır. Şair için gelecek günler ışıllı ışıllı parlayan güneşten farklı değildir. Gelecek günlerle, geçmiş arasında sıkışıp kaldığı diğer bir şiiirde "Ayna" adlı şiiirdir.

AYNA

"Ben aynamı isterim, verin aynamı bana,

Ey elimden günlerce düşürmediğim ayna

Su donar sıkıntidan bu gibi çerçivende!

Boş çıkan düşlerimin hüznüyle yüzüm sarı,

Aradım ta dibinde donmuş hatıraları,

Bir uzak gölge gibi gördüm kendimi sende! " (Kamu, 1949:111-112).³⁷

Kamu, şiirlerinde mistik hava oluşturmak için yer yer ayna, sağır salon gibi ifadelere yer verir. Kullanım alanına göre değişik işlevleri olan ayna, günlük hayatta kişinin kendisine çeki düzen vermesi için kullanılır. Kamu'nun "*Umut*" adlı şiirinin aksine geriye dönüş izleklerine yer verir. Ayna insanın geçmiştir. "*Ben aynamı isterim, verin aynamı bana*"; şair, geçirmiş olduğu hayatından pek hoşnut değildir. Ben aynamı isterim derken geçmişini istiyor. Hemen hemen her insanın eline geçmişi verilse değiştirmek için elinden geleni yapabilir. Kamu, belki boş yere geçirdiği zamanı, belki de yaşadığı hüznü düzeltmek için geçmişinin ona verilmesini ister. Büyüdükçe sorunlar da büyüyor. Çocuk olmanın sevincinin büyüdüğü daha iyi anlaşıldığı düşünülebilir. Şair, yaşayamadığı çocukluğunu, sevincini, coşkusunu tekrar yeni baştan yaşamak ister. Tıpkı Cahit Sıtkı Tarancı'nın "*Abbas*" adlı şiirinde geçen; "*yaşamak istiyorum gençliğimi yeni baştan*" ifadesiyle aynı orantıda devam ettiği anlaşılabilir. Bundan yola çıkılarak çocuk kalma isteği, saflığı, temizliği, aynı oranda çocuğun gözlerinin ta içinde geçen yaşama sevincini herkes yaşamak isteyebilir. Şairin ben aynamı isterim diye ayak diremesi bundan olsa gereklidir. "*Ey elimden günlerce düşürmediğim ayna*"; yine içe dönüş izlekleri olduğu görülür. Şair için, elinden düşüremediği geçmiştir. Bu geçmiş üzerinde günlerce düşündüğünü, kendisini geçmişle meşgul ettiği anlaşılır. Şair, günlerce ifadesine olayın devam ettiğini, sürekliliğini göstermek için yer vermiştir. "*Su donar sıkıntıdan bu gibi çerçivende*"; suyun donması hava sıcaklığının düşmesi ile alakalıdır. Şair, geçmişine o kadar dalmıştır ki geçmişinin verdiği acı onun üzerinde buz etkisi yapmıştır. Aynı zamanda geçmişine dair bir şey yapamayacak olması onu sert bir duvar haline getirmiştir. Yani geçmişe doğru yol aldığı anda kendisini kaskatı hisseder durumdadır. "*Boş çıkan düşlerimin hüznüyle yüzüm sarı*"; bir şeyin boş ya da dolu çıkabilmesi için yaşanmışlıkların olması gereklidir. Gerçekte yapılamadığı ya da yapılmaya cesaret edilemediği noktalarda düşün büyüleyici gücünden faydalanabilir. Düş güçlü, kuvvetli aynı zamanda yaptırım gücü yüksek bir olgudur. Çünkü her insan bir iş yapmadan önce onun hayalini, planını, programını yapar. Bundan sonra kendini yaşamın kollarına bırakır. Düşlerin gerçek olup olmaması insanın elinde değildir. Şair, düşlerini

³⁷ Bkz: "Ayna" Şiiri, Kamu, s. 111-112.

gerçekleştirememiştir. Yüzünün sarı, yani hayata daha bir solgun, isteksiz bakması ondan olsa gerek. Şair, düşlerinin yerine gelememesinden olsa gerek yoğun bir şekilde hüznü, elemi zirvede yaşar; *"Aradım ta dibinde donmuş hatıraları" "İnsan kendini yitmiş, çevresindeki şeylere gömülüp batmış gibi duyar; ötekileşme'dir bu."* (Gasset, 2014:35). Aramak eylemi bir şeyin kaybolmasıyla olur. Şair' in burada aradığı varlık geçmiş, üzüntüsü, belki de sevinci olabilir. Bir şeyin dibi olabilmesi için baş/başlangıcı da olması gereklidir. Şair, dip ifadesini aklına gelebilecek en küçük zerrelere dahi zihninde yer verdiğini ifade etmek için kullanır. Gerçek anlamda düşünüldüğünde su donar, kar donar. Şair için hatıraların donması hareketsiz kalmasındandır. Aynı zamanda hatıraların aynı kalması yerlerinin dahi değiştirilemeyeceği anlamlarını verir. Geçmişe dair elinden bir şey gelmediğini ifade etmek için kullanır. Şair, yine aynı şekilde geçmişini kurcalamaya, onda mutluluk, huzur aramaya devam eder. *"Bir uzak gölge gibi gördüm kendimi sende"*; uzaklık göreceli bir kavramdır. Gölge, insanın, eşyanın kısaca var olan tüm nesnelere yansımasıdır. Şair, geçmişinin peşinde bir gölge gibi iz sürdüğünü diğer bir anlamla geçmişinin onu gölge gibi takip ettiği anlatır. "Ayna" adlı şiirde Kamu'nun geçmişe dair sıkışık kaldığını, geçmişle derin bir hesaplaşma polemikini, var olan kimlik karmaşasına yer verdiği anlaşılabilir.

6.8. Mekan ve Tarih

Tarih, geçmişte yaşanan olayları aktarmada ayna olma işlevini üstlenenlerden sadece bir tanesidir. Tarih, insanlığın varoluşundan günümüze kadar değişik merhalelerden geçerek günümüze kadar aktarıla gelmiştir. Bu aktarma görevini kimileri sözlü edebiyatı kullanarak kimileri de yazılı edebiyatla sağlamıştır. Yazılı edebiyatı kullananlardan biri de Kemalettin Kamu'dur. Kamu yaşadığı yüzyıl itibari ile savaşa, yani yaşayan tarihe tanıklık etmiştir. Bu yönüyle savaşa tanıklık etmeyen, savaş ve istila ortamını solumayan diğer şairlerden ayrılır. Bu şairler, yazarlar ve gazeteciler şöyle sıralayabiliriz; *"İstanbul ve diğer şehirlerde yazılarıyla Millî Mücadele'ye destek veren pek çok edip, özellikle 1921-1922 yılları arasında Mustafa Kemal Paşa'nın daveti ile Ankara'ya gelir. Bu dönemde Ankara'da bulunan belli başlı şair, yazar ve gazetecileri şöyle sıralayabiliriz: Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Mehmet Âkif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Akçura, Müfide Ferit Tek, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Celal Nuri İleri, Rıza Nur, Yunus Nadi Abalıoğlu, Ahmet Emin Yalman, Nâzım Hikmet, Vâlâ Nureddin, Samih Rifat, Faruk Nafiz Çamlıbel, Aka Gündüz, Ruşen Eşref Ünaydın, Sadri Ertem, Falih Rıfka Atay, Hüseyin Suad Yalçın, Kemalettin Kâmi Kamu. Bu şair, yazar ve gazeteciler; Türk'ün varoluş mücadelesinin şahidi olmuşlar, Ankara'da buldukları süre zarfında Millî Mücadele'yi çeşitli şekillerde destekleyen, Ankara'nın o dönemdeki ruhunu yansıtan eserler kaleme almışlardır"* (Tonga, 2014:189). Kamu şiirlerinde sadece Ankara'ya yer vermemiştir. Kamu için vatanın her yeri bir bütündür. Kamu şiirlerini kaleme alırken istila, savaş, hicret, psikolojik baskı gibi olguları göz önünde bulundurmuştur. Tarihsel bir mekan sunan, yaşanan atmosferin günümüze taşınmasına aracılık eden diğer bir eser de "Dumlupınar Yolunda" adlı şiirdir.

DUMLUPINAR YOLUNDA

"Ey bu yolda sıralanan gazi tepeler,

Siz de koşup gelirdiniz bilseniz eğer,

Bilseniz ki Dumlupınar önünde yarın

Ayini var hürriyete tapınanların! " (Kamu, 1949:65).³⁸

Mustafa Kemal tarafından bu savaş yönetildiği için Başkomutanlık Meydan Muharebesi olarak bilinir. Dumlupınar Meydan Muharebesi, Kütahya'ya bağlı Dumlupınar yakınında otuz Ağustos 1922 de Türk- Yunan orduların arasında olmuştur. Türk zaferiyle sonuçlanmasını sağlayan bu çarpışmanın yıldönümü Türkiye'de ulusal bayram olarak kutlanır. *"Ey bu yolda sıralanan gazi tepeler"*; seslenme edatı olarak kullanılan ey kelimesi ile sadece bir kişiye seslenme söz konusu değildir. Savaşa katılan ordunun çokluğuna vurgu yapılır. Yol kelimesi bir yere varmak için izlenen güzergâh anlamındadır. Burada kastedilen yol sözcüğü savaşa giden askerlerin takip ettiği yer olarak algılanabilir. Sıralan sözcüğü en açık ifadeyle ordunun inci taneleri gibi dizilmesini anlatmıştır. Gazi sözcüğünde ise iki anlamlılık söz konusudur. Birincisi, savaşın ardından ölmeden dönen kişilere denir. İkincisi ise, Gazi Mustafa Kemal'i kast eder. Mustafa Kemal'in savaşa bizzat katıldığı anlaşılır. Tepe sözcüğü ile ulvi, yüce, lider, erişilmez, otorite, geçit vermez gibi anlamlar çıkarılabilir. Liderliğini Mustafa Kemal'in yaptığı savaşta, ordunun çokluğuna, ordunun nizamına ve disiplinli olmasına vurgu yapılır. *"Siz de koşup gelirdiniz bilseniz eğer"*; şairin, tepeleri insan kimliğine büründürdüğü görülür. Koşmak eylemi bir yerden bir yere daha hızlı bir şekilde ulaşmak için yaptığı hareketi anlatır. Şair, içindeki coşkuyu, sevinci, kabına sığamama durumunu tepelerin koşarak gelmesiyle anlatır. Aynı zamanda savaşa katılanların çokluğunu dillendirdiği görülür. *"Bilseniz ki Dumlupınar önünde yarın"*; bilmek, anlamak, idrak etmek eylemleri insanlara özgüdür. Şairin, bu dizede de tepelere seslenişinin devam ettiği görülür. Dumlupınar önünde derken, savaşın hangi mekanda yapılacağı hakkında bilgi verir. Daha eski zamanlarda insanlar birbiriyle olan mücadelesini sona erdirmek için meydanlara toplanırdı. Dumlupınar önünde derken kapışmanın, düellonun, Dumlupınar önünde olacağını ve aynı zamanda düşmana gözdağı verdiği anlaşılır. Yarın sözcüğünün genel anlamda yakınlığı ifade etmek için kullanıldığı görülür. Türkler ve Yunanlılar arasında geçecek olan savaşın yakınlığından bahseder. *"Ayini var hürriyete tapınanların"*; ayin ifadesiyle dinsel bir motife yer verilir. Dünyada bulunan bütün canlılar özgürlüğüne düşkündür. Özgürlüğüne düşkün olan her bir varlık, bağımsızlığı için mücadele verir. Mücadele ederken de ister istemez

³⁸ Bkz: "Dumlupınar Yolunda" Şiiri, Kamu, s. 65.

türlü türlü meşakatlere katlanılır. Mehmet Akif ERSOY'un yazdığı "İstiklal Marşı"nda;

"Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım."

İfadeleri ile hürriyete tapınanların ifadesi doğru orantılıdır. Bağımsızlığı için mücadele edenlerin bu savaşın sonunda kazanacaklarına vurgu yapar. Şair, topluluk içinde yapılan ayin ifadesiyle çokluğun, iktidarın, güçlülüğün, zaferin çılgınlıklarını anlatmak için kullanmıştır.

ZAFER

"Anneler ağlamayın dönmeyenlerinize,

Vatan katillerini getirdik işte dize,

Dumlupınar üstünde yol ararken denize,

Çöktü savletimizden düşmanla dolu dağlar,

Gökler genişleyerek Akdeniz geldi bize! " (s:64).³⁹

Şairin mekan olarak Dumlupınar, Akdeniz, deniz, gök ifadelerinin yer aldığı savaş içerikli "Zafer" adlı şiirde anneye seslenişle başladığı görülür. Anne; yeniliğin müjdecisi, cefanın, vefanın, özverinin yumağı olarak tanımlanabilir. Kamu'nun şiirlerinde annesine duyduğu özlem, sevgi, saygı, kutsallığı ifade etmek için anne/anneler kelimelerine sıkça karşılaşmak mümkündür. Kamu, içinin ne kadar yandığını ifade etmek için anne kelimesine yer verdiği görülür. "Anneler ağlamayın dönmeyenlerinize"; insanlara savaş kelimesinin ismi dahi soğuk gelebilir. Savaş birçok yerin, insanın psikolojik-fizyolojik yıkımlarına sebep olur. Savaş, kazanılanların yanı sıra, kaybedilenlerin olduğu hayatın acımasız gerçeği, aynı zamanda var olma mücadelesidir. Toprak uğruna, vatan uğruna en önemlisi bağımsızlık ve bayrak uğruna

³⁹ Bkz: "Zafer" Şiiri, Kamu, s. 64.

nice canlara kıyıldığı görülmüştür. Bu da savaş için ağır bedeller ödemek zorunda olan insanlara işaret eder. Savaş sonrasında, evine dönemeyen nice genç insan vardır. Bu dize de bunların açık örneklerinden sadece birisidir. "*Ağlamayın dönmeyenlerinize*" diyen şair, bir seslenme, teselli etme ve uyarma işlevini üstlenir. Aynı zamanda çaresizliğe dikkat çeker. Ölenin ardından bir şey yapamama olgusu da önemlidir. Dönmeyenlerin yanında dönen kişiler de vardır. Dönenlerin mutluluğu dönmeyenlerle birlikte kuş olup uçmuştur. "*Vatan katillerini getirdik işte dize*"; yola getirmek deyimiyle dize getirmek aynı anlamı karşılar. Düşmanı katile benzetir. Düşmanı aşağılama ve vatani yüceleştirme gibi bir durum göze çarpar. Savaş, uzun soluklu olduğu için bir türlü bitmek tükenmek bilmez. "*Dumlupınar üstünde yol ararken denize*"; tarihte başkomutanlık ve meydan muharebesi olarak geçen Dumlupınar savaşı zaferle sonuçlanır. Bu savaş İzmir yakınlarında olmuştur. Yol aramak deyimi çare, olanak bulmaya çalışmak anlamında kullanılmıştır. Yol aramak deyimi ile düşmanı denize dökmek için çare aramak olarak anlaşılır. Deniz enginliği, derinliği, uçsuzluğu, bucaksızlığı, gizemi, sırları içinde barındırır. Savaşın nasıl bir sonuç beklediğinin belirsizliğine dem vurur. Karadan denize doğru bir gidişin olduğunu görür ve düşmanı denize dökmenin heyecanını yaşar. "*Çöktü savletimizden düşmanla dolu dağlar*"; savlet şiddetli saldırı, hücum anlamına gelir. Savaşın başladığını, düşmana karşı şiddetli bir saldırı içinde olduklarını anlatır. Dağlar ifadesi ile şair, düşmanın her bakımdan üstün olduğunu söyler. Aynı zamanda gözün gördüğü her yerin düşmanla dolu olduğunu ifade eder. "*Gökler genişleyerek Akdeniz geldi bize*"; Akdeniz'in egemenliğinin Türkiye'nin eline geçtiği anlaşılır. Gök, genişliği, ferahlığı, belirsizliğin ardından dağılan bulutları ifade etmek için kullanılmıştır. Savaşın nasıl bir sonuç getireceğini, belirsizliğini koruduğunu anlatır. Bu son dize ise genişliğin huzurunu yaşayan insanları anlatır. Akdeniz bize geldi ifadesiyle mecazlı söyleyişe yer verir. Akdeniz'in gelmesi Akdeniz'in egemenliğinin Türkiye'de olduğunu ifade etmek için kullanılır. Dört yıl boyunca işgal altında olan Dumlupınar için artık gülme vakti gelmiştir. Savaş temalı olan şiirlerden bir tanesi de "*Memiş'ten Güllü'ye*" adlı şiirdir.

MEMİŞ'DEN GÜLLÜ'YE

"Bu yurdu tarihler Türk diye yazar,

Yârime yataktır, anama mezar,

Yârin yatağına olur mu nazar,

Yakarız dünyayı bütün sevgilim. " (Kamu, 1949:69).⁴⁰

Mektup havasında başlayan şiirde, şair içindeki durumu ve Türkiye'nin durumunu anlatır. Aslında Türkiye'nin durumu gerçek anlamda içler acısıdır. Çünkü Türkiye, sürekli işgal ve savaş tehdidi altındadır. Kamu'nun şiirlerine genel olarak bakıldığında, dönemin havasına uygun olarak savaş temasının ağır bastığı görülür. İzmir'in, İstanbul'un ve Dumlupınar'ın işgali bu dönemlere tekabül eder. "*Bu yurdu tarihler Türk diye yazar*"; yurt, (çadır) Orta Asya'da Türk, Moğol göçebelerinin ev olarak kullandığı çadır olarak bilinirdi. Aynı zamanda yurt bir ulusun, egemen olarak yaşadığı mekândır. Tarih geçmişte yaşanan olaylar ve olgulardır; "*Tarihin sesi her yerden kesilse de, insanın içinden kesilmez.*" (Korkmaz, 2008:175). Türk, kelime anlamı güçlü, kuvvetli, türemek, kudret olan, tinsel anlamı ise peygamberin oğullarından Yafes'in Türk adlı oğlunun neslinden gelen kişilere verilen isimdir. Türklerin Türk adından bahsettiği ilkyazılar ise Göktürk Devleti dönemindedir. Şair, tarih sayfalarında Türklerin nice zaferler barındırdığı ve bu haklı unvanın Türk olarak verildiğini söyler. "*Yârime yataktır, anama mezar*"; yatak insanların istirahat için kullandıkları araçtır. Yârime yataktır ifadesi, yârinin huzurlu, mutlu olduğunu söylemek için kullanmıştır. Anama mezar ifadesi ise aynı yatağın annesine huzur vermediğini, acılar içinde annesinin kıvrandığını ifade etmek için kullanılmıştır. Şair bu dizelerde aynı olayların kişilerde farklı anlamlar doğurabileceğini söyler. Hayatta iken annesini kaybeden Kamu'nun yer yer annesine seslendiği, sızlandığı görülür. Bu şiirde annesinin vefatını dile getirir. Sevgilisinin hayatta olduğuna gönderme de bulunur. "*Yârin yatağına olur mu nazar*"; kem göz olarak da bilinen nazar, canlı-cansız varlığın başına bela gelmesine neden olduğuna inanılan bakıştır. Şairin bu ifadeyle bir kıskanma içerisinde bulunduğu görülür. "*Yakarız dünyayı bütün sevgilim*"; sevgilisinin uğruna dünyayı yakacağını söyler. "*Aşk, insanı evrenin ritmine katar, kendine doğru götürür, onu kendinde (un sich) kılar. Böylece insan, özgürlük ve kölelik, birey ve toplum, biyolojik başlangıç ve manevi öz gibi temel kavramları yeniden tanımlama gereği duyar.*"

⁴⁰ Bkz: "Memiş'den Güllü'ye" Şiiri, Kamu, s. 69.

(Korkmaz, 2008:137). Gerçek seven sevdiği uğruna her şeyi göze alabilendir. Kamu'nun, tarih kokan şiirlerden bir tanesi de "Akdeniz'den" adlı şiiridir.

AKDENİZDEN

"Havada bir dost eli okşuyor derimizi,

Boynu bükük adalar tanıyor sanki bizi,

İçimize çevirip nemli gözlerimizi

Geçtik yabancı gibi yakınından Rodos'un " (Kamu, 1949; 68).⁴¹

"Akdeniz'den" adlı şiir Rodos adasının Türklerin elinden çıkmasıyla duyulan acıyı, hüznü aynı zamanda özlemi dile getirir. *"Havada bir dost eli okşuyor derimizi"*; Hava kelimesi genişliği, ferahlığı, sonsuzluğu, derinliği aynı zamanda, ucu bucağı olmadığı için gizemi çağrıştırır. Dost eli sözcükleri ile iki anlamlılık kullanıldığı görülür. Birincisi sevdiği insana, güven duyduğu kişinin elidir. İkincisi, askerlere vurgu yapar. Şairin sözünü ettiği asker Türk askeridir. Şaire, asker, kendini emniyette, korunma, güven duyma hissi verir. Sevmek, sevilme, okşamak tüm canlıların hoşuna gider. Bu canlıların ilk akla geleni kedilerdir. Buradaki okşamak ifadesi ise; dostlarının, sevdiklerinin, aynı safhada yer alan askerin yanında bulunmasına işaret eder. Akdeniz şiirinde içeriğin daha bir umutlu olduğu geleceğe daha rahat baktığı anlaşılır. *"Boynu bükük adalar tanıyor sanki bizi"*, Ada yalnızlığı ifade eder, kendi başına ayakta durmanın ve gücün göstergesidir. Tarih sayfalarında on iki ada diye geçen Rodos, daha önceleri Türklerindi. Şairin tanıyor bizi ifadesini kullanması bundan dolayıdır. Daha önceleri Türklerin olan Rodos'un Yunanlılara verilmesinin ardından hüznü dile getirir. *"İçimize çevirip nemli gözlerimizi"*; şairin hüznü aynı şekilde devam eder. Duygularını dışa yansıtamadığını ifade eder çünkü içe dönme eylemi vardır. Şair, on iki adaların Yunanistan'a verilmesine o kadar üzülmüştür ki gözyaşlarını içine akıtır. *"Geçtik yabancı gibi yakınından Rodos'un"*; yabancı sözcüğünün başka milletten olan, tanınmayan, bilinmeyen, aileden, çevreden olmayan, aynı tür ve çeşitten olmayan anlamları vardır. Yabancı gibi geçmek ifadesinden şairin, Rodos'un başkalarına

⁴¹ Bkz: "Akdenizden" Şiiri, Kamu, s. 68.

gitmesine pek içerlediği anlaşılır. Kabullenememe duygusu ağır basar. Aynı zamanda kendisine ait olan bir varlığı başkalarında görmenin hüznünü yaşıyor. Yaşamın her alanında tarihi görmek mümkündür. Bunlardan bir tanesi de "Dadaş" adlı şiirdir.

DADAŞ

"Bilmem ki öldü mü, kaldı mı diri?"

Kanla temizlendi elimin kiri,

Koyu karanlıkta haykırdı biri,

Dedi ki: ben ettim, sen etme dadaş!" (Kamu, 1949:75).⁴²

Dadaş erkek kardeş, yiğit, delikanlı, babayiğit kimse, mert, cesur anlamlarında kullanılır. Aynı zamanda, dadaş kelimesi genel anlamda "efendilik" anlamına gelir. Bu alıntıda da savaş motifinin işlendiği görülür. *"Bilmem ki öldü mü"*; insanı huzursuz eden olgulardan bir tanesi de belirsizliktir. Bilinmeyene doğru yol almak, dibini görmediği kuyuya dalmak gibi bir şeydir. Şair, kişinin canlı mı ölü mü olduğunu bilmiyor bir belirsizlik olduğunu söylüyor. Bu belirsizlik onu yıkıma doğru sürüklüyor. *"Kanla temizlendi elimin kiri"*; kanı kanla temizlemek diye bir söz vardır. Bir kişinin öldürmesinin ardından onun ölümünden öç almak için karşı taraftan birinin öldürülmesi anlamlarını verir. İnsanoğlunda yakını veya sevdikleri insanlar birileri tarafından öldürüldüğünde öç alma duygusu hakim olur. Burada şair kana kanla karşılık verdiğini söylüyor. Karşı karşıya geldikleri mekanın karanlık olduğunu şu dizelerden anlaşılıyor; *"koyu karanlıkta haykırdı biri"*. Kan, koyu, karanlık, haykırmak ifadelerinden yola çıkılarak şairin ruh dünyasının pek de iyi olmadığı anlaşılabilir. Şair, bu dizeleri yazarken içinde bulunduğu ruhsal durumun çok da iyi olmadığını ifade etmeye çalışmıştır. *"ben ettim sen etme dadaş"*; bu satırlarda, karşı karşıya kalınan kişinin hayatta olduğu ortaya çıkıyor. Pişmanlık duygusunun ağır bastığı dizelerde, bir haykırış söz konusudur. Ben/sen şahıs eklerini kullanarak kişilerin kaç tane olduğunu haber verir. Karşı tarafın kendisini öldürmemesi gerektiğini söylüyor.

⁴² Bkz: "Dadaş" Şiiri, Kamu, s. 75.

6.9. Varlığın Kurucusu Olarak Mekan

Var olan her şeye varlık denir. Varlık iki anlamda görülebilir; gerçek varlık (reel), ideal varlık (zihinde, düşünsel). Kamu hem gerçek hem de ideal varlık kavramına yer verir. Kamu'nun hayatı savaş yıllarına, işgallere denk geldiği için şiirlerinde reel varlıklara geniş yer vermiştir. Öte yandan zihninde oluşturduğu varlık olarak da bu savaş yıllarından, savaşın verdiği hüzünden bir an önce kurtulma isteği vardır. Kamu bazı şiirlerinde yaşananları bir rüyaya benzetir, bu rüyadan uyanmak istemez çünkü gerçekler canını acıtır. Yeter ki diye başlayan şiirinde; "*ne gökte gözümü ara*" derken düşünsel öğeyi ön plana çıkarır. Kamu'nun onu acıtan hatta kanayan yaraları vardır. Bu acılardan kurtulmak amacıyla sadece düşsel öğelere yer vererek ruhunun dinlenmesine izin verir.

YETER Kİ

"Ne gökte gözümün rengini ara,

Ne hayal elimle saçını tara,

Bensiz baharı da bilir Ankara,

Beni bir dönecek yolcu san yeter." (Kamu, 1949:74).⁴³

Kamu renkli gözlü, sarı saçlı birisidir. "*Ne gökte gözümün rengini ara*"; Kamu'nun gözleri gök mavisidir. Ufuk geniş mekanı, rahatlığı çağırır. Göğün sınırları olmadığı için uçsuzluğu, bucaksızlığı yani mekansızlığı, içinde kaybolmayı ifade eder. Bunun yanında genişlik, ferahlık bundan dolayı mutluluk vardır. Göz, insanlara verilen mucizevi bir organdır. İnsan gördüğü kadarını ifade eder. Görmediğini ise hayal aleminde tamamlar. "*Ne hayal elimle saçını tara*"; insan gerçekte yapamadığı davranışı, sözcükleri hayal aleminde söyleyerek rahatlayabilir. İnsanlar için gerçekler acı verici olabilir. Öte yandan hayaller alemi insanlara daha yumuşak gelebilir. Şair, hayaliyle sevgilisinin saçını tarar yani, sevgilisine olan merhametini, sevgisini dile getirir. Sevgilisine karşı bir bekleyiş ve özlem içerisinde olduğu anlaşılabilir. Aynı zamanda

⁴³ Bkz: "Yeter Ki" Şiiri, Kamu, s. 74.

sevgilisine olan sitemi de dile getiriyor. "*Bensiz baharı da bilir Ankara*"; bahar mevsimi, kuruyan dalların, ağaçların, mevsimin ardından tekrardan dirilişi çağrıştırır. Bahar aynı zamanda yaz mevsimin, güneşin, sıcaklığın, yemyeşil ovaların haberini salıverir. Bensiz bilir derken; yine sitemine aynı şekilde devam ettiği görülür. İnsan bir yerden bir yere gitmek zorunda olduğunda bıraktığı yerin/mekanın onsuz olamayacağına, hayatın durma noktasına geldiğine inanmak ister. "*Beni bir dönecek yolcu san yeter*" derken, sevgilisinin onu beklemesini istiyor. Kamu bir ikilem içerisindedir. Hem sevgilisine beni bekle diyor hem de san, yeter kelimelerinden kendisinin de bir kaygı içerisinde olduğunu belirtiyor. Sevgilisi acaba bekler mi diye bir tedirginliği vardır. Kamu tek bir mekandan bahsetmemiştir. Kamu, görülen mekanın yanı sıra görülmeyen mekana da yer verir.

KİMSESİZLİK

"Yıllardır ki bir kılıcım kapalı kında,

Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi;

Muztaribim bu duvarın dış tarafında,

Şefkatına inandığım biri var gibi." (Kamu, 1949:88).⁴⁴

"Yıllardır ki bir kılıcım kapalı kında"; kılıç çelikten yapılmış, iki yüzü keskin, bele takılan, kesici bir silah türüdür. Kılıç aynı zamanda keskinliği ifade ederken şairin içsel durumunun ne kadar karışık olduğu, öfkeyle dolu olduğu, içinde bulunan öfkenin kendine zarar vermeye başladığı anlaşılır. Kın kılıç, kama gibi kesici aletlerin konulduğu kaptır. Kılıcını kınında yıllarca bekletmesi, yalnızlığı, çektiği acıları, gizleyerek daha çok acı çekmesine sebebiyet verir. "*Kimsesizlik dört yanımda bir duvar gibi*"; duvar yapının yanlarını dışa karşı koruyan, iç bölümlerini birbirinden ayıran bölümdür. Şair şiirde, duvar ve kapalı sözcüklerini kullanır. Bu sözcüklerle şair dış dünyaya karşı kendini tehdit eden olaylara karşı korunma, saklanma, gizlenme gereksinimi duymuştur. Şairin iç dünyasına saklanması, çektiği sıkıntıların büyüklüğünden kaynaklanır. Kimsesizlik sözcüğü ile yalnız olduğunu daha baskın bir

⁴⁴ Bkz: "Kimsesizlik" Şiiri, Kamu, s. 88.

şekilde ifade eder. *"Muztaribim bu duvarın dış tarafında"*; mustarip kelimesi ıstırap içerisinde acı çeken anlamına gelir. Bir önceki satırda kendini dört duvarın içinde gören şair, bir sonraki satırda kendisini duvarın dışında bulur. Acı çeken şair, ıstırapın yoğunluğundan dünyanın içinde mi yoksa dışında mı kaldığından haberdar değildir. *"Şefkatına inandığım biri var gibi"*; şefkat yaşayan canlıların hemen hemen hepsinde görülür. Kimileri bu duyguyu yoğun yaşar, kimilerinde ise yok denecek kadar azdır. Şefkatin birinde olması yaşantıların yanında yaşanmamışlıkların da olduğunu gösterir. Kamu için şefkat beklediği, umduğu belki de tek umudu annesidir. Gibi kelimesi ile şairin bir belirsizlik içinde kaldığı anlaşılır. Şair, varlık-yokluk ikileminin içindedir. Varlığından emin olamamanın eleminde kıvrılır.

ÇIĞILTI

"Engin ses veriyor yel ıslığına,

Benziyor dalgalar bir kar çığına,

Çarparak bahçemin parmaklığına,

Üç gün, üç gecedir çağlıyor deniz. " (Kamu, 1949:101).⁴⁵

İnsan hayatı boyunca, bazen yalnızlığı yaşamaya/ yaşatmaya mecbur kalır. Bundan dolayıdır ki yalnız kalan insanın hayatı başka bir boyut kazanır. Yalnız kalan birey, içinde biriktirdiklerini, çığıltı şeklinde dışa yansıtabilir. *"Engin ses veriyor yel ıslığına"*; engin ifadesi daha çok denizi anlatmak için kullanılır. Engin, ucu bucağı görünmeyen, sınırsızlık anlamını karşılar. Şair, yel, ıslık ve ses kelimelerinin yan yana kullanarak iletişimin çeşitliliğinden haber verir. Enginin ses vermesi sözü ile şair, ucu bucağı olmayan bir yola çıkıldığını, kendisini rüzgara bırakmasını anlatır. Yaşadığı ana kadar hayatının bütün iplerini eline alan şair yaşadığı kaoslardan dolayı rüzgarın yaprağın karşısında güçsüz kalması gibi kendisini hayat dümenine karşı salıvermiştir. *"Benziyor dalgalar bir kar çığına"*; insan hayatında zaman zaman inişler, çıkışlar, yokuşlarla karşı karşıya kalabilir. Şairin dalgalar diye ifade ettiği kendi hayatının yokuşlarıdır. Şair, dalgaların büyüklüğünü, coşkunluğunu, hırçınlığını daha iyi ifade etmek için kar çığına

⁴⁵ Bkz: "Çığıltı" Şiiri, Kamu, s. 101.

benzetmiştir. Şair, içinde biriktirdiği hırçınlığı, öfkeleri kar çığıyla birlikte bıraktığını ve artık huzura erdiğini anlatır. "*Çarparak bahçemin parmaklığına*"; bahçe genişliği, ferahlığı, güzel kokuları çağırıştır. Parmaklık, bir kişinin herhangi nedenden ötürü içeride kalmasıdır. Şair parmaklıkların arkasında sıkışıp kaldığını hisseder. Şair hırçınlığından, kininden, öfkesinden dolayı varlık dünyasında yokluğunu yoğun bir şekilde yaşar. "*Üç gün, üç gecedir çağlıyor deniz*"; üç gün, üç gece ifadesi eylemin sürekliliğini anlatmak için kullanılmıştır. Şair denizle kendisini özdeşleştirir.

7. Sonuç

Kemalettin Kamu'nun şiirlerinin hemen hemen hepsinde, mekanın değişen yüzüne tanıklık ettiği ve bunları farklı boyutları ve çağrışımları ile psikolojik ve tarihsel bağlamda eserlerine taşıdığı görülür. Şairin titizlikle yazdığı şiirler bazen gerçek bazen de kurmaca mekanları işler. Bu açıdan bakıldığında, Kamu'yu yaşadığı dönemin havasını günümüze en iyi şekilde yansıtan şairler arasında saymak mümkündür. Kamu, mekanı dar, geniş, labirentleşen mekan gibi psikolojik çağrışımları kadar bazen de herhangi duygusal ya da düşünsel bir bağlantı kurmaksızın topolojik bir alan olarak da işler. Tarihsel açıdan Türk insanının geçmişle gelecek arasında sıkışıp kaldığını göstermek için, mekanın bellek kurucu işlevinden de faydalanır. Anadolu insanı bir yandan geçmişin oluşturduğu evrensel ölçekteki uygarlığın gölgesi altında bir kimlikle kendini tanımlarken, aynı zamanda uygarlığın çöküşü tehlikesi ile karşı karşıyadır. Toplumsal benlik algısı, tarihin sağladığı ve aynı zamanda anılarla süslenmiş inançsal, tarihsel ve kültürel mekanlarda saklı bir özden yeniden dirilişi sağlayabilecek bir potansiyele sahiptir. Kamu, mekana işlenmiş kollektif ruhu işleyerek onun insanlar arasında yeniden görülmesini sağlamaya çalışır. Bundan yola çıkılarak mekanın insan üzerinde, yani insanın psikolojisi üzerinde nasıl bir etki uyandırdığını dizelerinde görmek mümkündür. Aynı zamanda yaşanan olayların, olguların o yıllarda yaşayan insanların nasıl bir ruh hali sergilediği Kamu'nun şiirlerine bakılarak daha iyi anlaşılabilir.

Mekanın insan üzerinde bıraktığı etkiler göreceli kavramlar olsa da mekanın insan üzerinde bıraktığı olumlu-olumsuz tüm değerler yadsınamaz ve yok sayılamaz. Kamu da şiirlerini kaleme alırken mekanın sadece bir yapı malzemesinden ibaret olmadığını bilincindedir. Mekanın duygu ve düşünce ile donanımlı olduğunu, insanların da mekan bağlamında özlere ve varlık alanlarının öznel niteliklerine ulaşabileceğini gösterme çabasına girer. Kamu'nun şiirlerinde mekan bazen anne imgesi ile belirerek doğurgan, koruyucu ve şefkatli bir kadının kolları biçiminde belirirken, bazen de vatan ve millet duygusunun geçmiş-şimdiki an- gelecek üçlemesinde çocukluk-gençlik-olgunluk bağlamında ortaya serimlendiği bir anılar ve kaygılar ikilemi biçiminde ortaya çıkar.

Kamu'nun yaşadığı dönem Kurtuluş Savaşına denk gelir. Kamu da hem savaş dönemi hem de sonrasında yaşanan olaylara duyarsız kalmaz. Şiirlerinde işgallerin ardından kötü esen rüzgarların etkileri, insanların yoksunlukları, düşman birliklerinin yaptığı zulümler kimi zaman doğa unsurları ile betimlenen imgelerle, kimi zaman bir köylü, bir kadın, bir çocuk gibi insan imgeleri ile simgesel bir boyutta gözler önüne serilir. İşgallerin ardından yaşanan fiziksel ve ruhsal çöküntü tüm canlılığı ile şiirlerde yerini alır. İşgaller yokluk ve yoksulluğun habercisi olmuştur. İnsanları derinden yaralayan savaş, vatanından ayrı kalmak zorunda olan bireylerin gurbet acısı çekmesine, özlemlerle yoğrulmasına sebep olmuştur. Kamu da şiirlerinde işgalleri, yokluğu, yoksulluğu, özlemleri, gurbet acısını ve sürgün olma durumunu gözler önüne serer.

Kamu şiirlerini yazarken sadece savaş içerikli şiirlere yer vermez: sevgiliye özlemi, sevgilinin fiziksel özelliklerini, sevgiliye kavuşamamanın ıstırabını da işler. Kamu'nun babasının vefatının ardından annesine olan sevgisi daha belirgin hale gelir. Şiirlerinin başında ya da sonunda anneye sesleniş, anneden yardım bekleme, annenin şefkatli kolları gibi pek çok öğeye yer verir.

Genel olarak, Kemalettin Kamu'nun hem toplumsal milli bilinci oluşturma işlevini hem de birey düzleminde kendi hayatında yaşadığı olumsuzlukların etkisi altında kişisel iç dünyasını şiirine taşıdığı görülür. Döneminin olumsuz koşulları benlik-kimlik kurgusunda Kamu'nun tarihsel süreçte kültürel, inançsal mekanlarla bağlantı kurmasına neden olur. Duygu ve anılarla yüklü mekan betimlemeleri yoluyla, savaş döneminde ve sonrasında milli bilincin kurulmasına katkıda bulunur. Şiirlerinde ideolojik bir amaç için estetik değerlerin yok sayılmasına pek rastlanmaz. Bireyin iç dünyasına da girerek, ruhsal kırılmaları, özlemleri, arzuları ve genel anlamı ile insan ruhunun derinliklerini şiirlerinde taşır. Aynı zamanda bireyin sosyal yaşantısında karşılaştığı sorunları da irdeleyerek toplumcu bir çizgide şiirler yazar.

8. Kaynakça

Apaydın, Özden. (2012). *"Kemalettin Kamu'nun Şiirlerinde Poetik Yapı", İmaj, Dil ve Üslup*. S.1,ss. 215-232.

Andı, M. Fatih. (2013). *"Beton Duvarlar Arasında Açan Çiçek", FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. S.1, ss. 123-134.

Andı, M. Fatih. (2013). *"Beton Duvarlar Arasında Açan Çiçek", FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*. S.1. ss. 79-92.

Aşkaroğlu, Vedi. (2015). *"Postmodernizm Sınırsız Özgürlük mü? Özgürlüğün Sınırı mı?"*, Karadeniz Dergi yayınları. Ankara.

Aşkaroğlu, Vedi. (2015). *"Postmodern Söylem"*, Karadeniz Dergi yayınları. Ankara.

Aşkaroğlu, Vedi. (2012). *"Yeni Şiirinde bunaltı İzleği Ve Varoluşçuluk İlişkisi"*, Doktora Semineri. Ardahan.

Bachelard, Gaston. (2014). *"Mekânın Poetikası"*, (Çev. Alp Tümertekin). İthaki Yay. İstanbul.

Bachelard, Gaston. (2006). *"Su ve Düşler"* (Çev. Olcay Kunal). Yapı Kredi Yay, İstanbul.

Demir, Musa. (2013). *"Ömer Bedrettin Uşaklı Şiirlerinde Anadolu Gerçeğine Bir Bakış"*, ss.775-794, Ankara.

Doğan, Bahar. (2012). *"Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Şiirlerinde Halk Bilimi Unsurları "*,Cilt. 7/1. ss. 873-887.

Enginün, İnci. (2010). *"Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı"*, Dergah Yayınları. İstanbul.

Esin, Necmettin. (1975). *"Kemalettin Kamu"*, Toker Matbaası. İstanbul.

Evrimer, Rifat Nejd. (1949). *"Kemalettin Kamu Hayatı, Şahsiyeti ve Şiirleri"*, Üçler Basımevi. İstanbul.

Fromm, Erich. (2014). *"Sevginin ve Şiddetin Kaynağı"*,(Çev.: Yurdanur Salman-Nalan İçten). Payel Yayınları, İstanbul.

Fromm, Erich. (1995). *"Sevme Sanatı"*,(Çev.: Yurdanur Salman). Payel Yayın evi. İstanbul.

İnan, M. Akif. (2010). *"Cumhuriyet'ten sonra Türk Şiiri"*, Eğitim Birsen Yayınları. Ankara.

Kanter, M. Fatih. (2014). *"Milli Edebiyat Dönemi Türk şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu"*, Kitabevi. İstanbul.

Kerman, Zeynep. (1998). *"Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri"*, Akçağ Yayınları. Ankara.

Kurt, Mustafa. (2011). *"Epikten Modern Şiire: İlhan Berk'in "Köroğlu Destanı"*,cilt: 6/4 S.1 ss. 205-223.

Kutlar, Fatma S. (2005). *"Sa'dabad Şiirlerinde Mekan"*, İlmî Araştırmalar, S.19. ss. 93-118.

Korkmaz, Ramazan. (2008). *"Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri"*, Grafiker yayıncılık. Ankara.

Moran, Berna. (2009). *"Edebiyat Kuramları ve Eleştiri"*, İletişim yayınları. İstanbul.

Şengül, Mehmet Bakır. (2010). *"Romanda Mekân Kavramı"*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. cilt:3 /11.

Şimşek, Yaşar. (2012). *"İnsan ve Mekan Bağlamında Refik Halit Karay'ın "Şeftali Bahçeleri" Hikayesi"*, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3 Sayı: 5 Haziran.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. (2012). *"On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi"*, Dergah yayınları. 20. Baskı. İstanbul.

Tonga, Necati. (2014). *"Cumhuriyet Ankarası'nın Devraldığı Edebî Miras: Cumhuriyet Dönemi'ne Kadar Ankara'daki Edebiyat Hayatı ve Edebiyat Mahfilleri"*, Ankara Araştırmaları Dergisi. 2(2),184-202.

Yalçın, Alemdar-Aytaş Gıyasettin. (2011). *"Çocuk Edebiyatı"*, Kültür Bakanlığı Yayıncılık. Ankara.

Y Gasset, Jose Ortega. (2014). *"İnsan ve Herkes"*. (Çev.:Neyire Gül IŞIK) ,Metis Yay, İstanbul.

Y Gasset, Jose Ortega. (2014). *"Sevgi üstüne"*. (Çev. : Yurdanur Salman) , Yapı Kredi Yay, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Medine ÖZASLAN

Doğum Yeri ve Tarihi : Havza / SAMSUN, 13-12-1977

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Doğu Akdeniz Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar : Final Derhanesi

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : Final Dershanesi, Çözüm dershanesi, Sınav Dershanesi.

İletişim

E-Posta Adresi : medineozaslan.06@gmail.com

Tarih : 21/04/2017